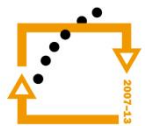

MINISTERSTVO ŠKOLSTVÍ,
MLÁDEŽE A TĚLOVÝCHOVY

**OP Vzdělávání
pro konkurenceschopnost**

INVESTICE
DO ROZVOJE
VZDĚLÁVÁNÍ

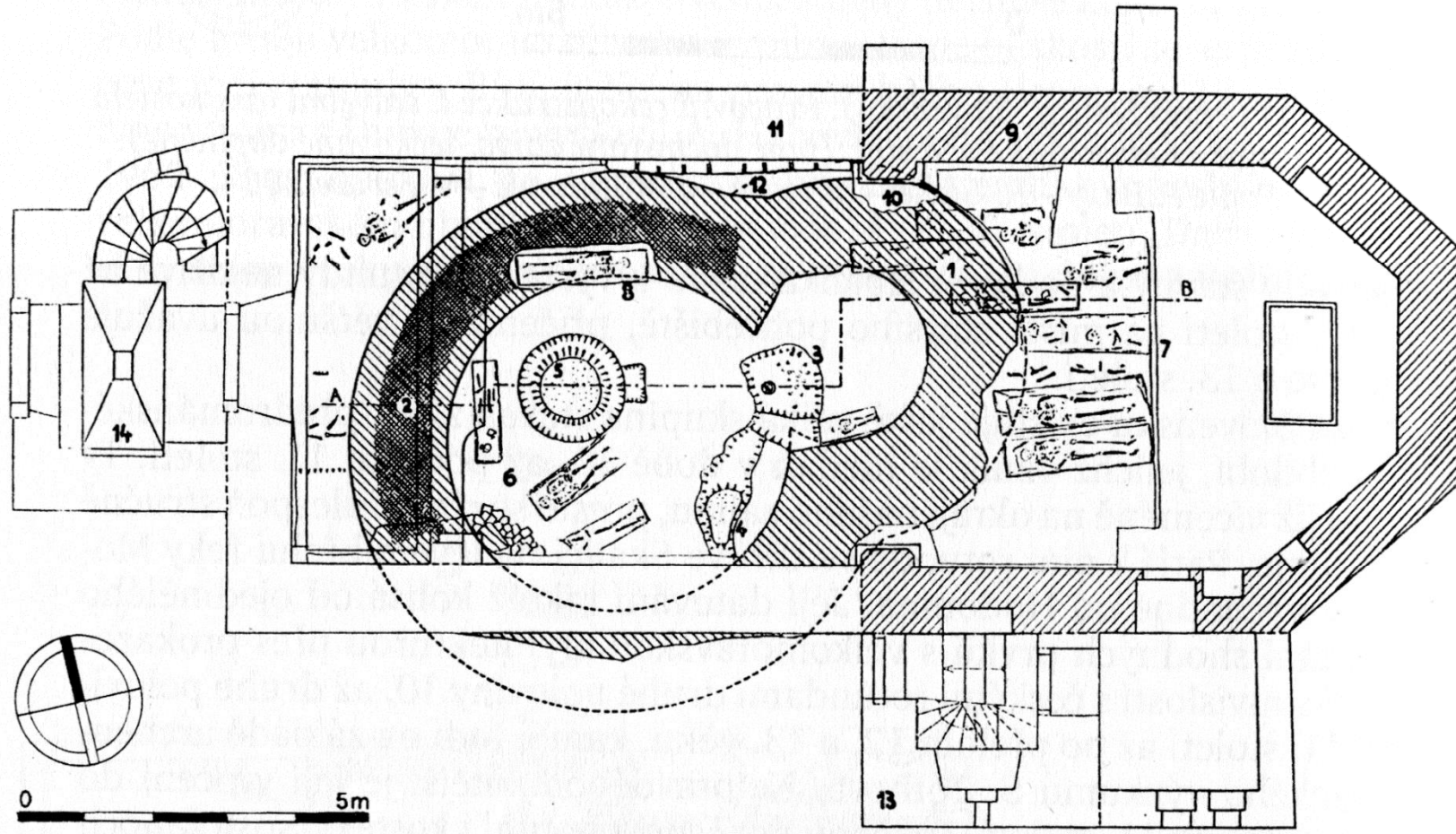

Archeologické výzkumy - románské stavby

Levý Hradec

Sv. Kliment

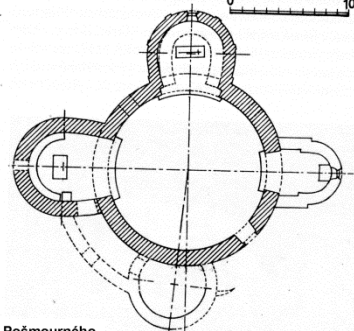
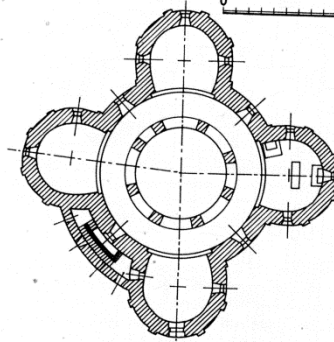
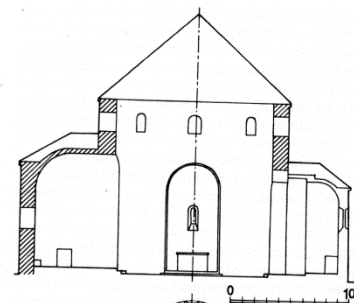
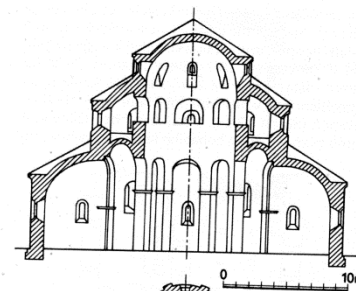
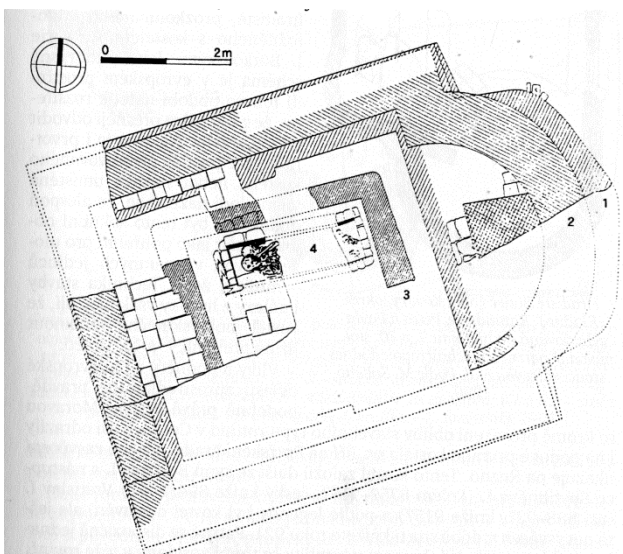

Praha

- 1 Rolunda St. Vít
- 2 Basilika St. Georg
- 3 vermutete ursprüngliche Lage des Fürstenpalastes
- 4 Bischofshaus mit Kapelle St. Moritz
- 5 Kriegergrab
- 6 Alter Königspalast
- 7 Romanische Befestigung
- 8 Fläche mit Überresten der Holzbebauung
- 9. sog. Brunnen des Hl. Wenzel

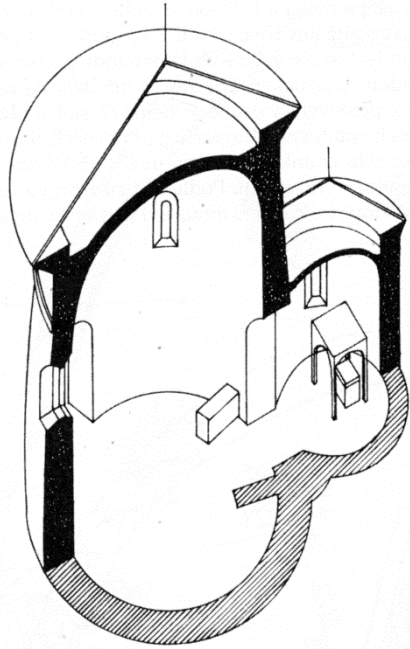
ZADU I.
LICE
sv. Mořice
n

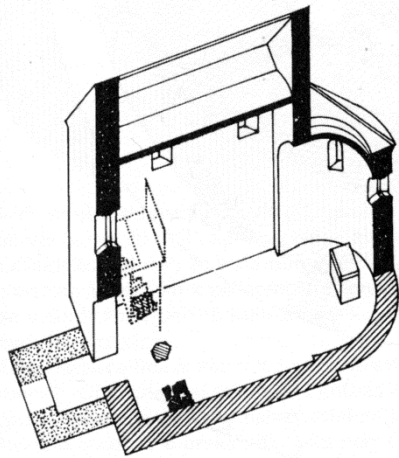
podle Cibulky

podle Pošmourného

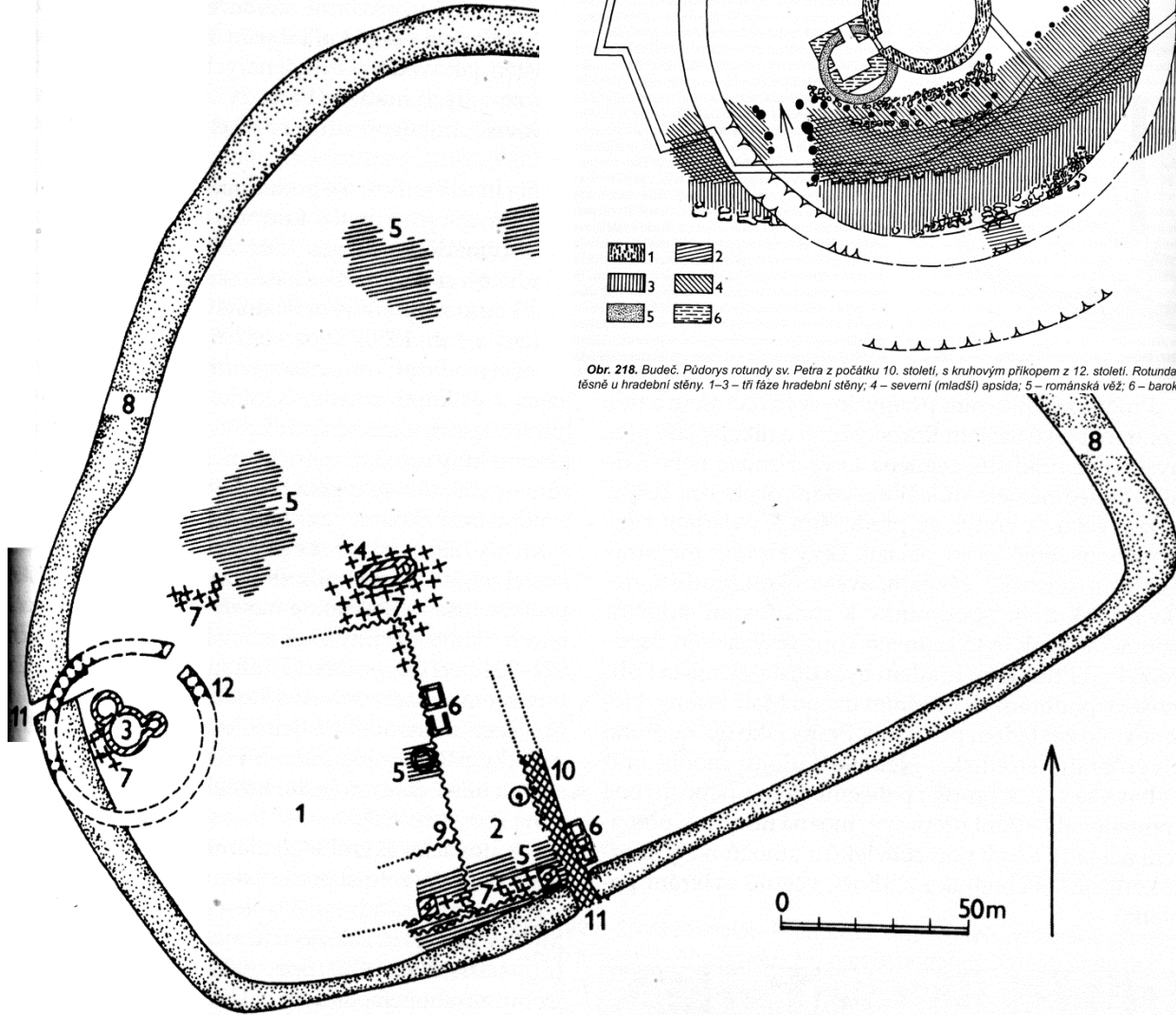
Pražský hrad, kostel P. Marie. 1 – dochovaná zdiva starší fáze (882/884); 2 – zdivo mladší fáze (11.–12. stol.); 3 – nepoužitá tumba náležející starší fázi; 4 – hrobka s pohřby knížete Spytihněva I. a jeho manželky. Upraveno podle J. Frolíka – Z. Smetánky 1997.

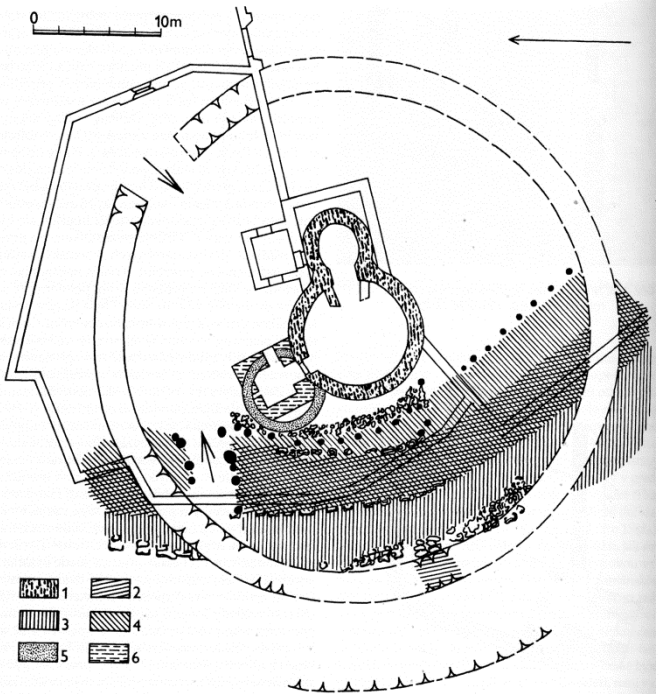
Budeč. Rekonstrukce nejstarší stavební fáze rotundy sv. Petra. Podle M. Šolleho

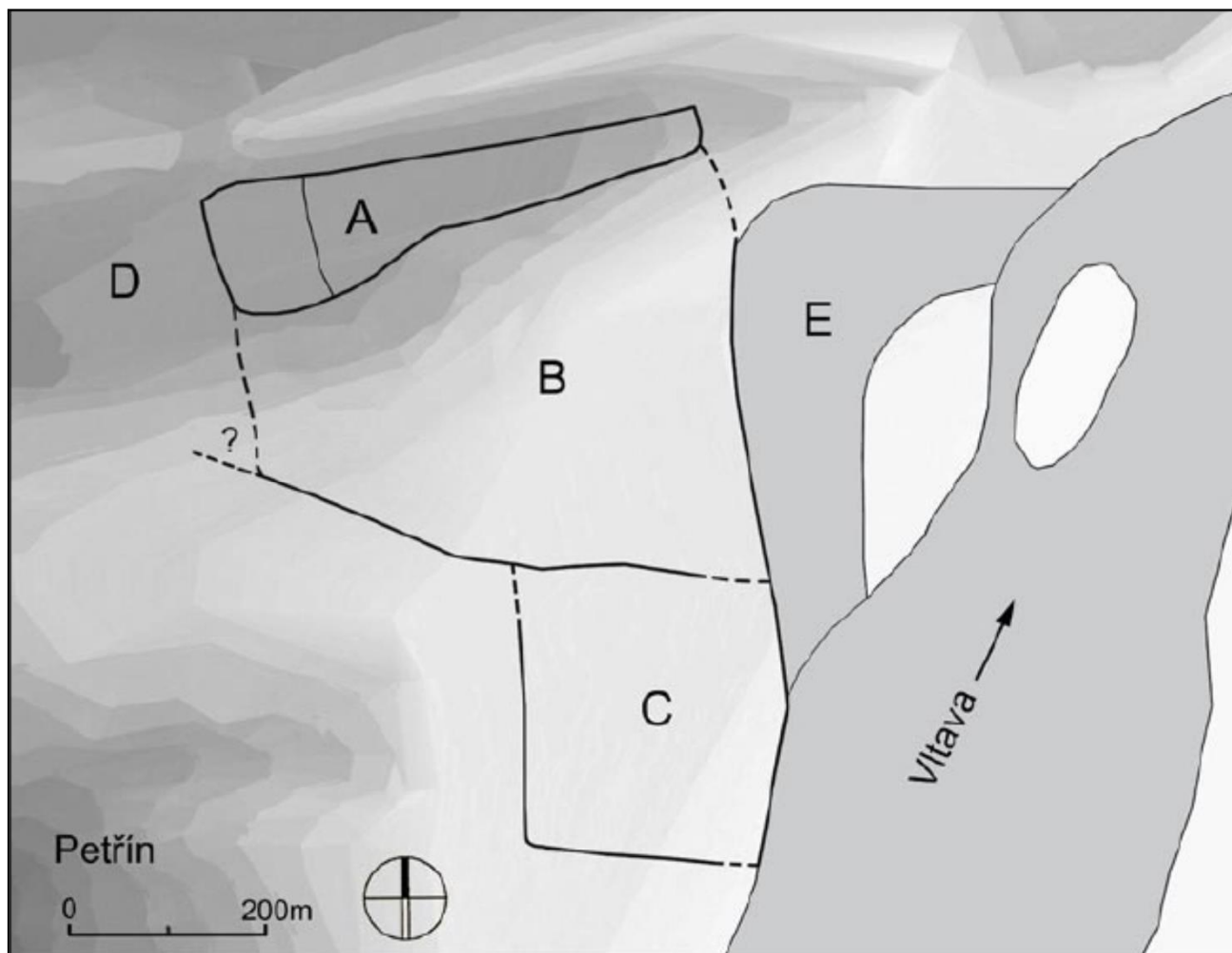

Budeč. Rekonstrukce kostela Panny Marie. Mladší věžová přístavba znázorněna pouze v půdorysu. Podle M. Šolleho

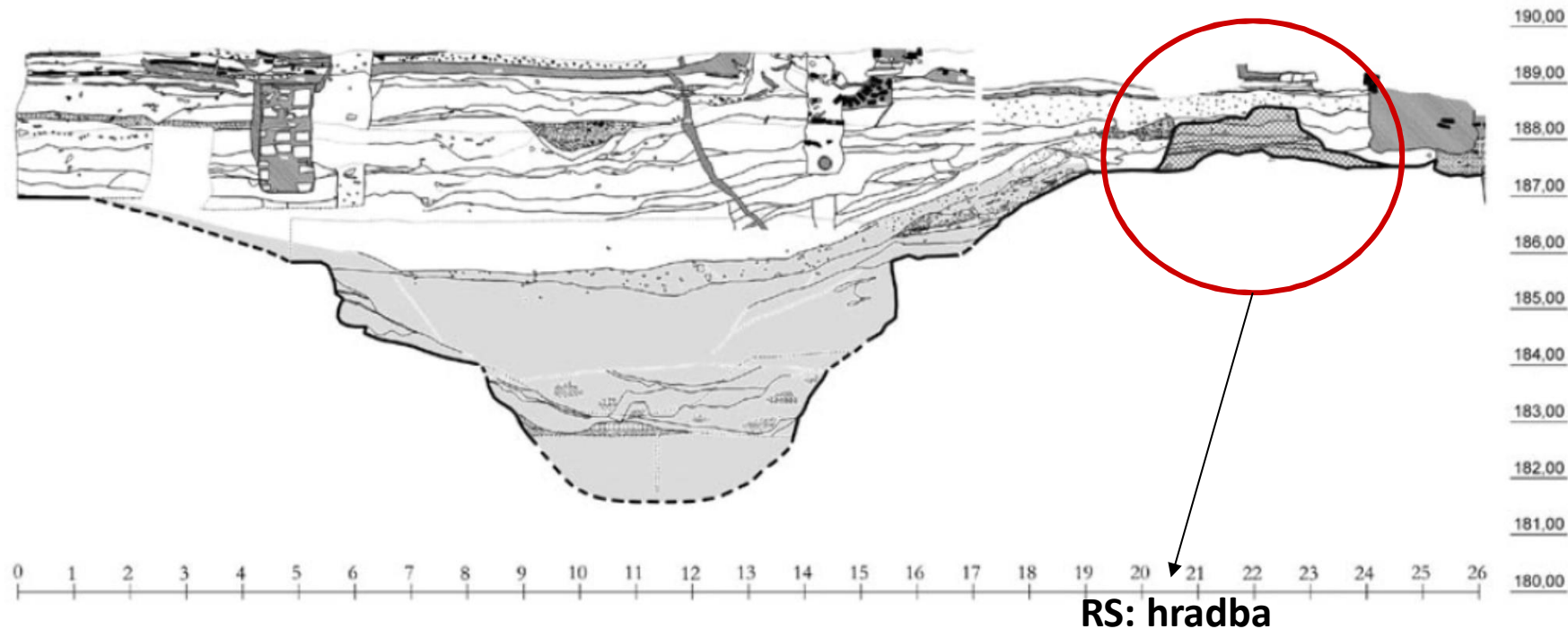
Obr. 218. Budeč. Půdorys rotundy sv. Petra z počátku 10. století, s kruhovým příkopem z 12. století. Rotunda stála těsně u hradební stěny. 1-3 - tři fáze hradební stěny; 4 - severní (mladší) apsida; 5 - románská věž; 6 - barokní fáze

Pražská raně středověká aglomerace:

- A. Pražský hrad**
- B. centrální část podhradí**
- C. jižní podhradí**
- D. západní předhradí bez doloženého opevnění**
- E. zaniklé koryto Vltavy**

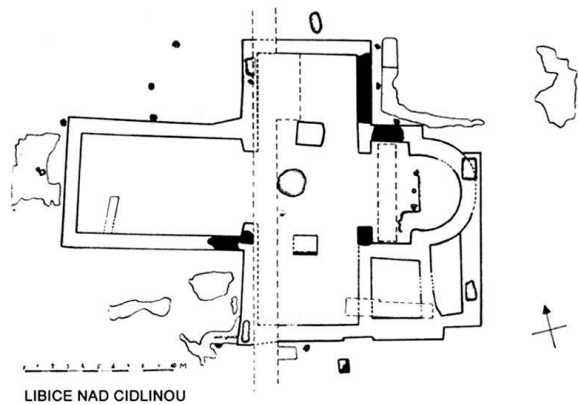
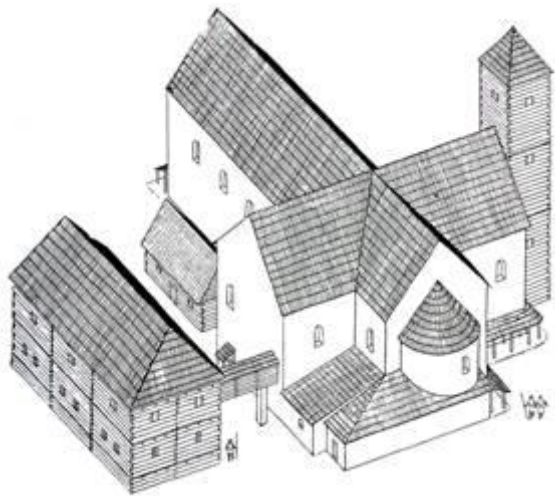

Její konstrukce byla tvořena kamenným čelem z lomové opuky, které bylo provázáno s horizontálně uloženými jednoduchými dřevěnými jednosměrnými rošty s dřevy orientovanými kolmo k průběhu opevnění. Příčná dřeva doložena nebyla. Zachovaly se pouze relikty ze čtyř nejspodnějších roštů. Dřeva (původně patrně klády) byla takřka úplně rozložena, zůstaly z nich pouze tenké pruhy hlinitoorganické hmoty. Prostor mezi rošty byl vyplněn hlínou získanou z podloží při hloubení příkopu. Jednalo se o polohy druhotně přemístěného půdního typu a přemístěné svahoviny, které tak vytvářely inverzní stratigrafii. V zadní (nejsevernější) části hradby dřevěné rošty dochovány nebyly, naopak zde byla využita jako stavební materiál kromě hlíny i lomová opuka. Při výzkumu nebyly objeveny žádné doklady možných vertikálních prvků konstrukce hradby. Zadní stěna hradby se nedochovala.

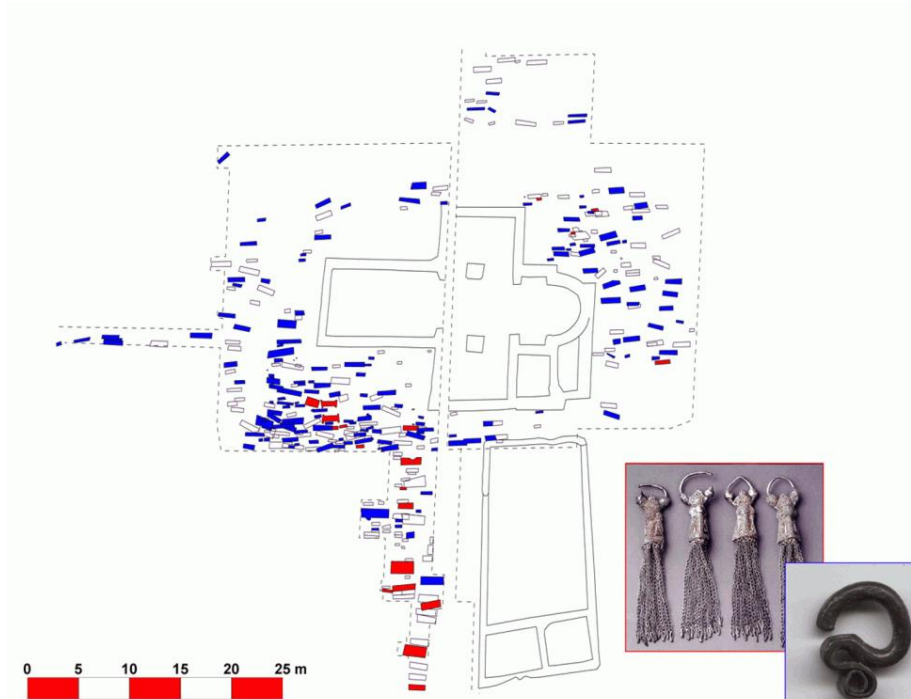
Vnější líc dřevohliněné hradby tvořilo minimálně 0,6 – 1,2 m široké kamenné čelo (plenta) zbudované z lomové opuky pojené hlínou. Velikost kamenů se pohybovala od 15 do 70 cm. In situ byla dochována pouze nejspodnější vrstva kamenů, která byla položena přímo na podloží, místy do mělkého výkopu. Kameny pocházející z největší pravděpodobnosti z čela hradby, se nalézaly na přilehlém svahu příkopu. Hradba byla postavena přímo na podloží. Žádné prokazatelné objekty či sídlištní vrstvy, které by byly starší než hradba v místě sondy evidovány nebyly. Kromě několika silně omletých drobných zlomků keramiky (pravěkých i raně středověkých) byl v tělese hradby nalezen jeden fragment železářské strusky.

Zatím velmi předběžně je možné klást existenci této fortifikace někam do intervalu 10. - 12. století. Při zpracování výzkumu se pokusíme zpřesnit dobu vzniku fortifikace, ale bude to velmi obtížné ne-li nemožné, protože většina relevantních stratigrafických vztahů byla zničena ve vrcholném středověku a při výstavbě dominikánského kláštera, který zde existoval v 17. a 18. století.

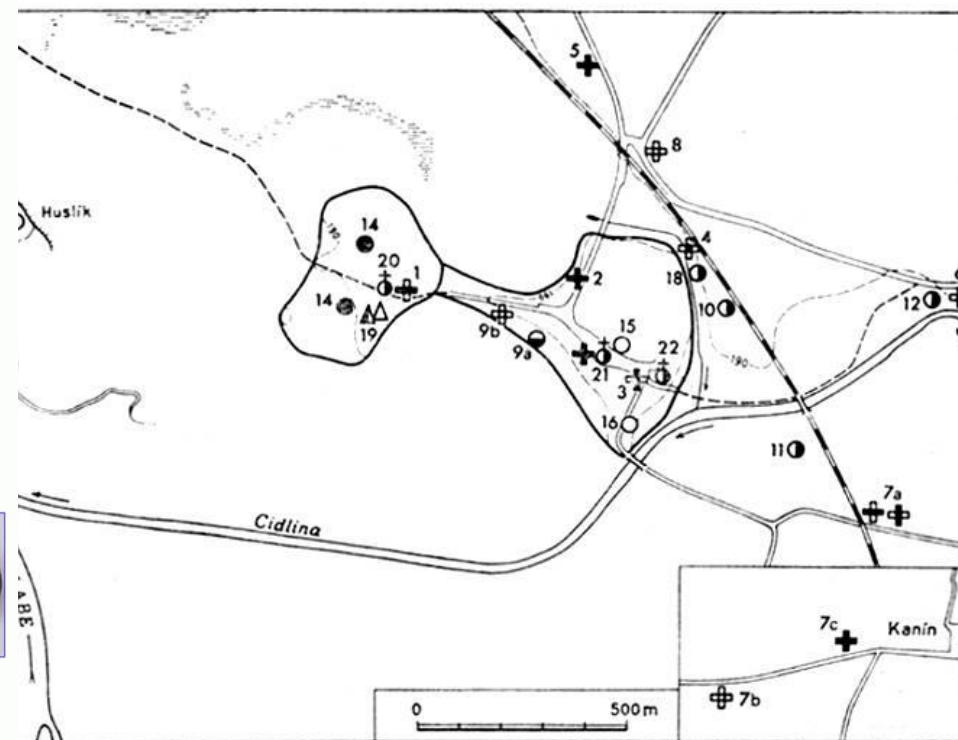

LIBICE NAD CIDLINOU

Pohřebiště na vnitřním hradišti

- 9./10. - polovina 10. století
- polovina 10. - 11. století
- nedatovatelné hroby

Libice n. Cidl., sídlo Slavníkovy rodu 2. poloviny 10. století, jedno z mála blatných hradisek, členěných střední hradisko a předhradí v místech dnešní obce. Stopy osídlení (9–13, 15–18). Rezidence s falcou a starším pohřebištěm (1, 19, 20) zatlačila původní osídlení (14). Na předhradí zaniklý kostel P. Marie – románský dům (21). Kostel sv. Bonifáce (22) z 10. století byl několikrát přestavován. Nejvýznamnější pohřebiště v nedalekém Kaníně (7c), ostatní pohřebiště (2–8).

kláštery

založení kláštera

dřevená fáze: doležené – zahraniční Reichenau

přestavba do kamene

Zakladatel: panovník, šlechtic

Benediktini:

Třebíč: moravská knížata

1115: založil Vladislav I. benediktinský klášter v Kladrubech,

+ Postoloprty

Pokračuje budování areálu kláštera na Ostrově u Davle.

Podlažice

Benediktinky: Teplice: ženský klášter, založila královna Judita

Na Pražském hradě dochází k přestavbě kostela a kláštera benediktinek u sv.Jiří.

Premonstráti byli založeni sv.Norbertem jako nový typ řeholní instituce – nejsou to mniši, ale kanovníci žijící společně podle tzv. řehole sv.Augustina.

Cisterciáci naproti tomu vznikají jako přísnější, reformovaná větev benediktinů a jsou to mniši řídící se tradiční řeholí sv.Benedikta.

Premonstráti: Praha – Strahov , Milevsko, Litomyšl, Louka u Znojma , Hradiště u Olomouce

premonstrátky: Doksany a Louňovice

Cisterciáci: Sedlec , Plasy (Vladislav II. 1145-6), Pomuk, Želiv a Svatém Poli

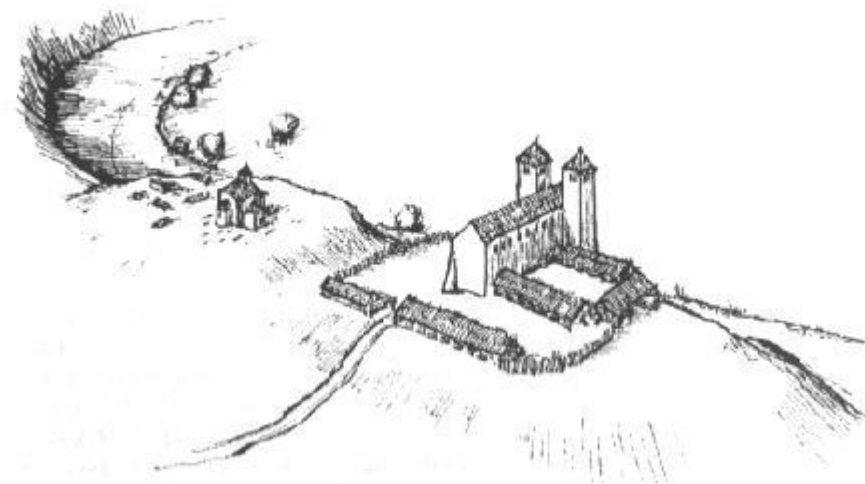
rytířské řády – templáři, johanité a němečtí rytíři

Komendy johanitů a řádu německých rytířů nacházejí svá sídla ve 12.století v Praze.

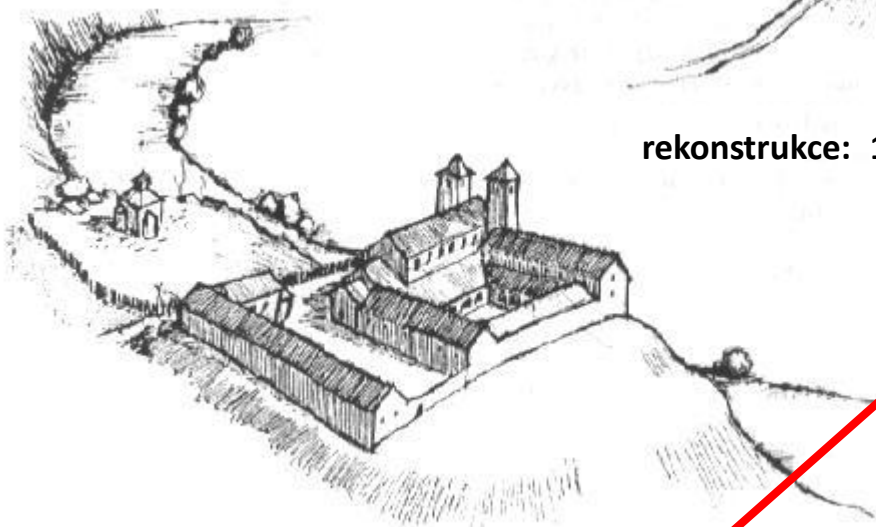
Sázavský klášter

Kníže Oldřich, 1032
Sv. Prokop

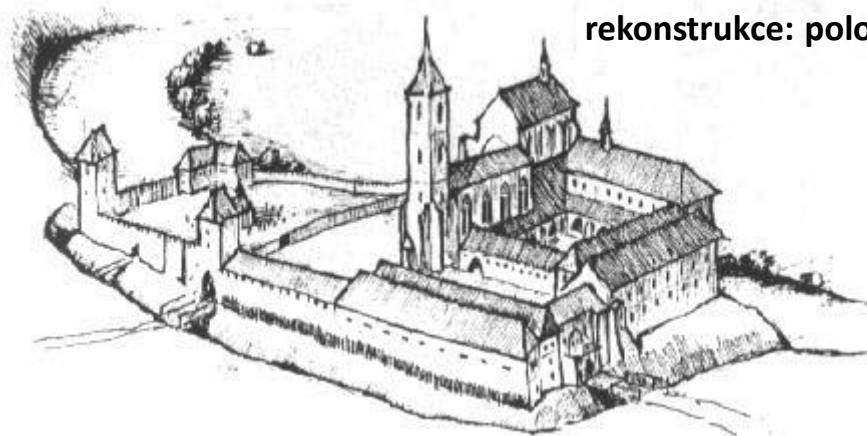
K. Reichertová
1968-

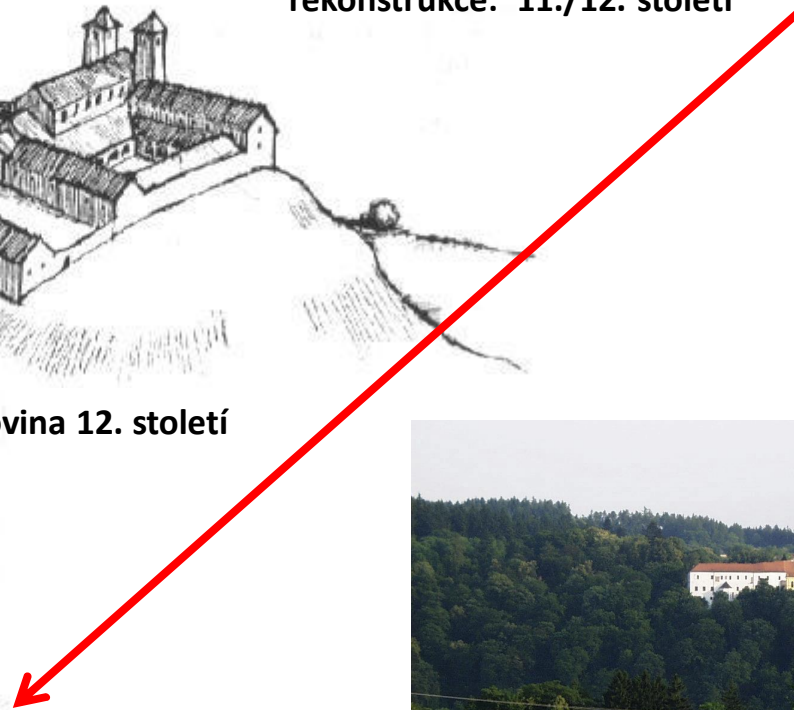
rekonstrukce: 11./12. století

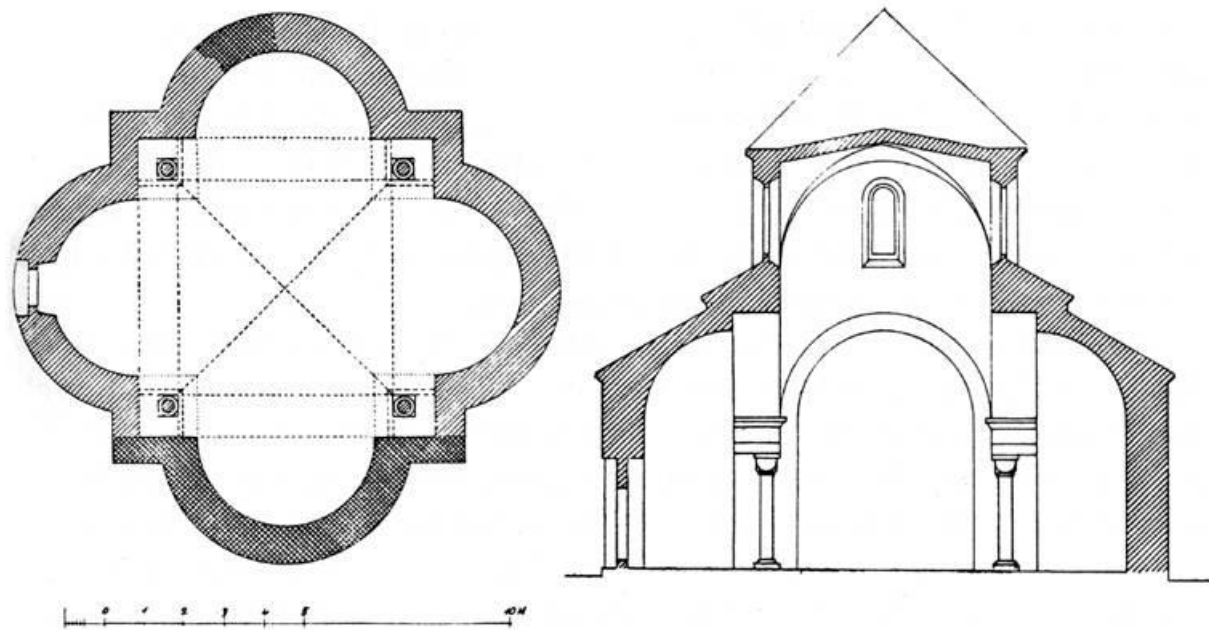
rekonstrukce: polovina 12. století

rekonstrukce: polovina 14. století

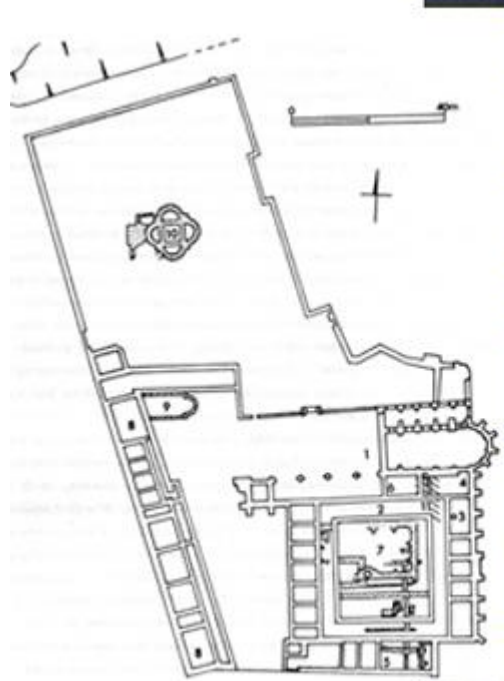

Sázavský benediktýnský klášter – zal. r. 1032, počátku se jednalo o klášter se staroslověnskou liturgií, r. 1096 byli staroslověňští mniši vyhnáni a nastoupil latinský konvent z Břevnova. Plošným odkryvem kopal Dr. Sommr, rozsáhlý románský půdorys – nepublikováno, pozůstatky dřevěné zástavby konventu, zal. 1032 – zůstal poměrně dlouho dřevěný, podle legend (tzv slovanská liturgie) snaha nalézt východní prvky v klášteře – románská stavba mimo areál, změna choru na čtvercový (gotický)

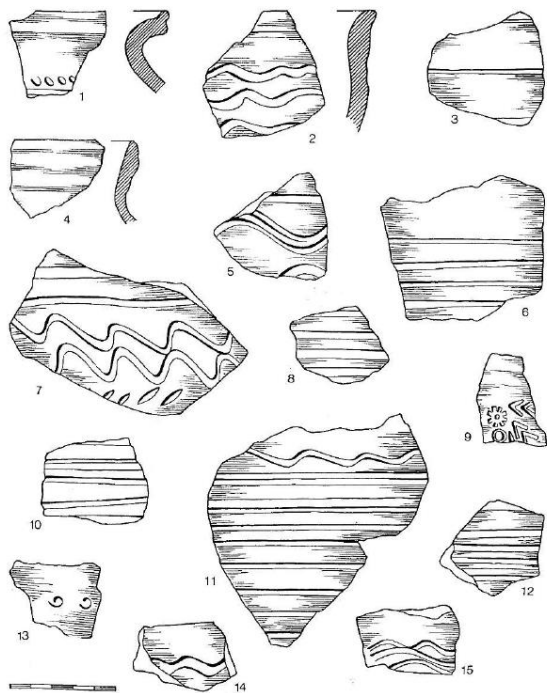
Sázava, tetrakonchos

Sázava,
benediktinský klášter

základy tetrakonchálního kostela: stavba r. 1070 zasvěcena sv. Kříži

Sázava

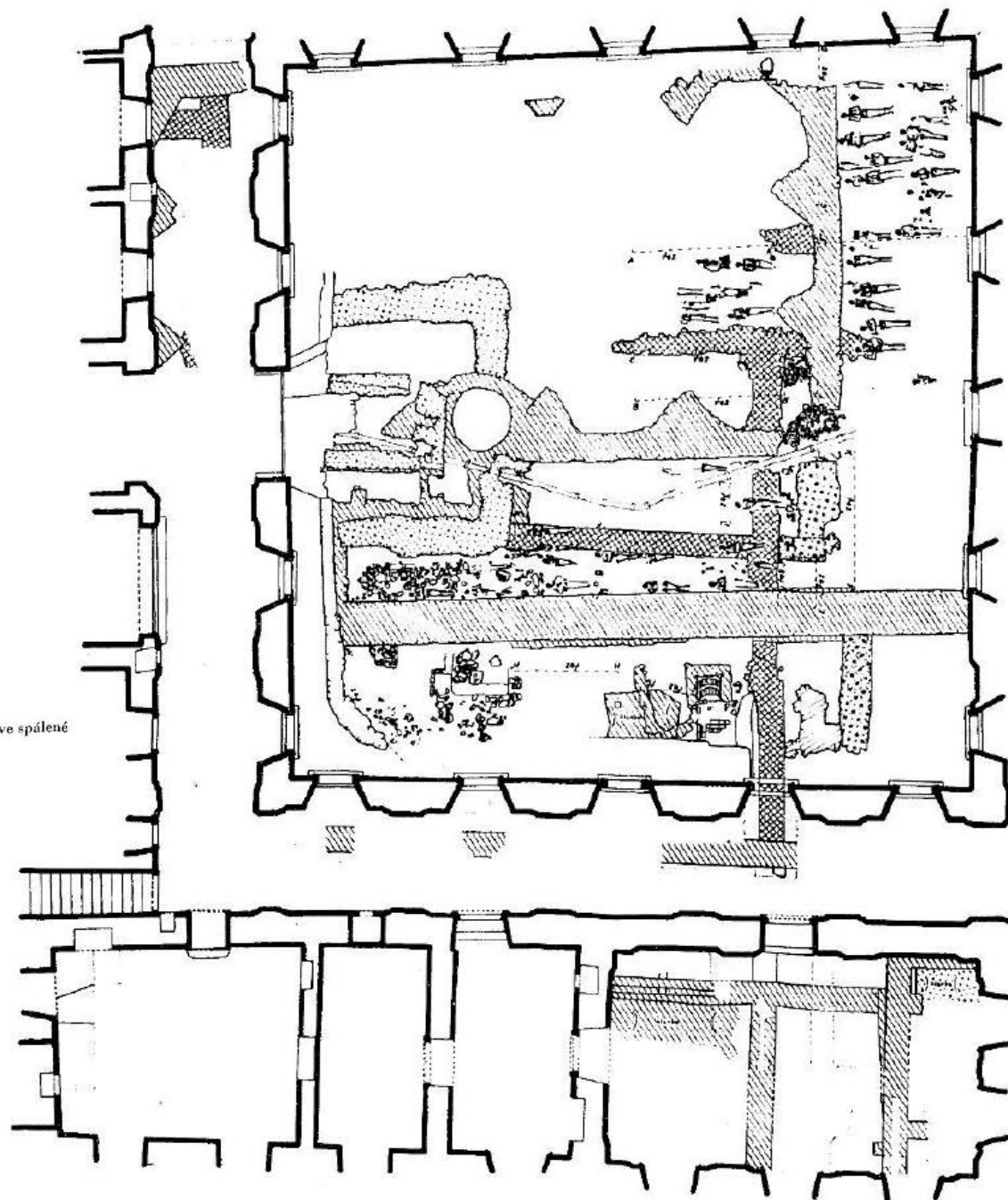

Tab. IV. Sázava (Kutná Hora), kl. sv. Prokopa, výzkum rajského dvora. Keramika ve spálené vrstvě, vymezené starším zdívem — před gotickou úpravou dvora.

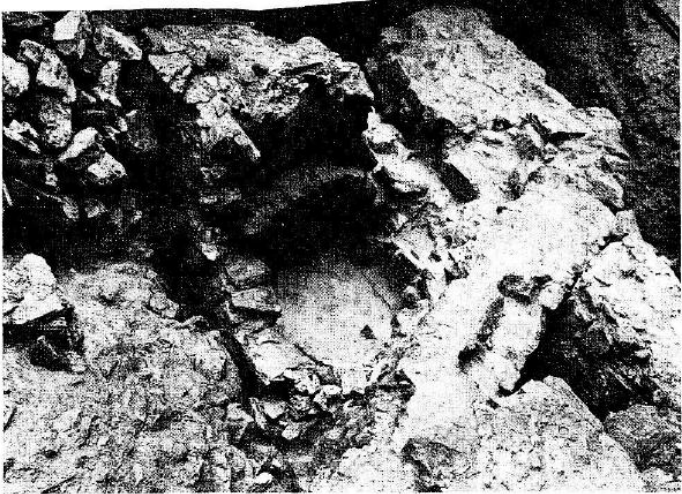
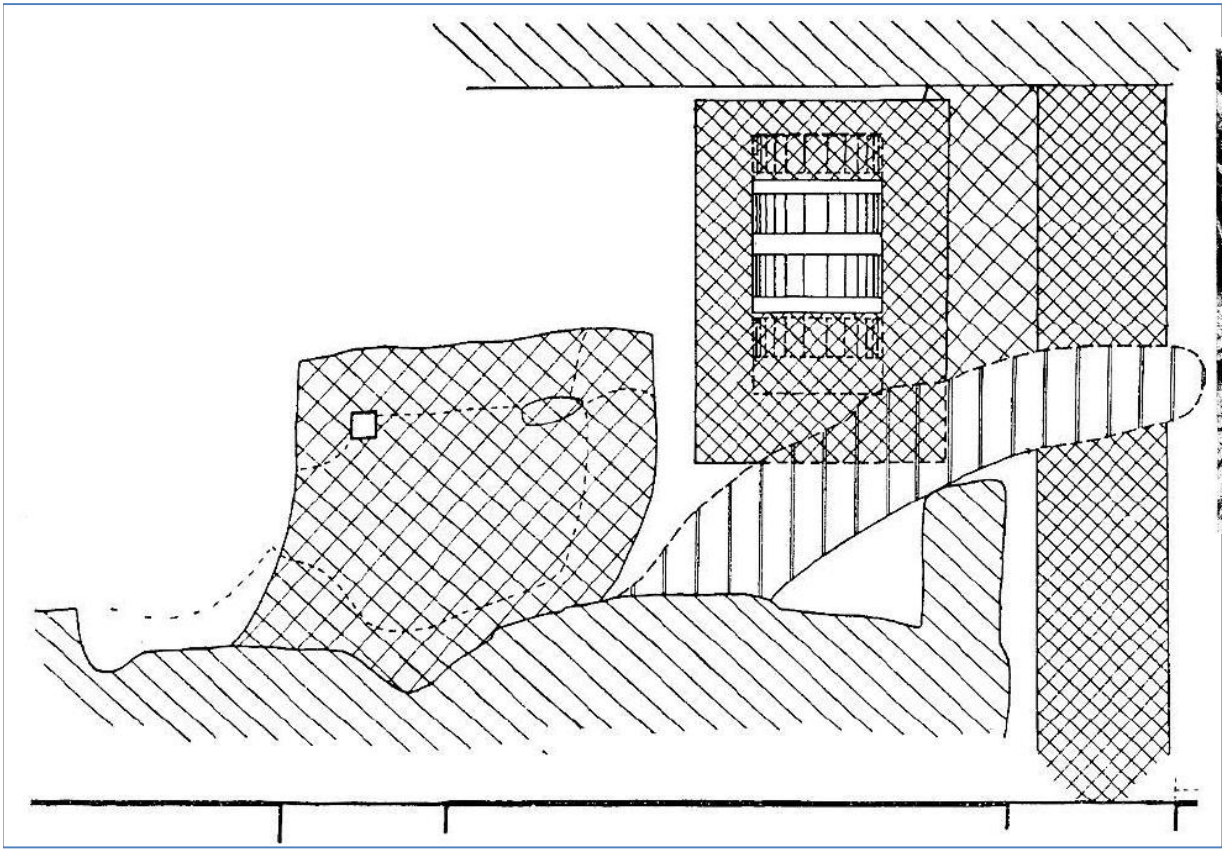
popis

zdivo

1. neurčené
2. středověk
3. baroko
4. hradištní
5. kamenitá suť
6. novověk
7. stávající zdi kláštera

Reichertová 1972 AR 5 6 7

Klášteřiště u kostela sv. Markéty v Podlažicích (okr. Chrudim)

barokní kostel sv. Markéty v Podlažicích (okr. Chrudim) stojí na místě zaniklého benediktinského kláštera.

Kláster:

1159 – 1. zmínka

1160- opat Hugo.

Kláster byl pravděpodobně založen o něco dříve ve 12. století, nekrologium kláštera uvádí jako zakladatele šlechtice Vrbatu.

Jaro 1421 – klášter zničen na jaře husity

1448 - opatem jmenován Bonifác z Volkenštejna.

Na klášteřišti byl v letech 1696 až 1721 postaven dodnes dochovaný kostel sv. Markéty.

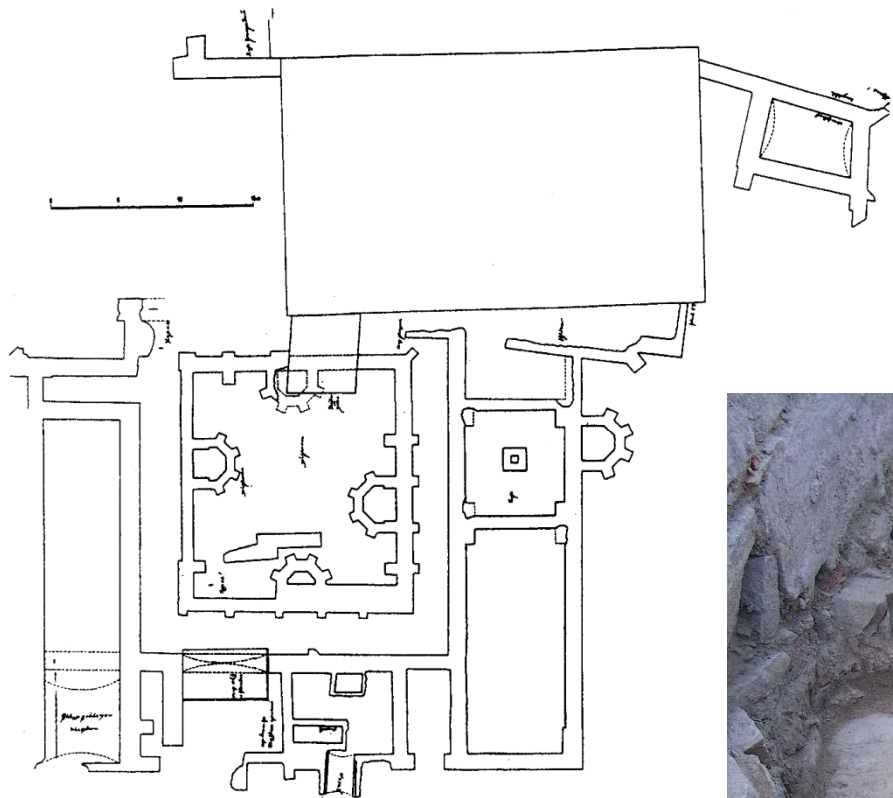
Od roku 1834 byly při úpravách okolí kostela nacházeny archeologické předměty. Větší odkryv podnikl v letech 1908-9 prof. Plaček. Z jeho dokumentace se dochoval celkový plán kláštera a některé nálezy, rozptýlené v muzeích Chrudimska.

Frolík: „mladohradištní osídlení z 12. století - U JV rohu kostela byl objeven žlab a několik kůlových jamek. Osídlení mohlo být zčásti současné se vznikajícím klášterem. Přímý kontakt obou sídelních jednotek však byl narušen.

Z kláštera samotného rýha protála tři zdiva původního východního křídla (u jižní stěny kostela). Zdivo vykazuje nejméně dvě fáze, druhotně užitě architektonické články datují tuto část kláštera do gotického období (14. století). K východnímu křídlu přiléhal ambit, z něhož bylo prozkoumáno severovýchodní nároží. Plocha ambitu byla využita k pohřbívání, hroby vykazují až čtyřnásobnou superpozici. Do plochy rajske zahrady byla během gotického období vestavěna kaple, její stavba však nebyla dokončena. Za východním závěrem kostela a u jeho severní stěny byla objevena dvě rovnoběžná zdiva na vnějších stranách zpevněná opěráky. Jedná se o pokračování stavby, jejíž část prozkoumal již v roce 1908/9 prof. Plaček. Stavba prodělala během své existence požár, ale byla (po opravě ?) alespoň zčásti používána i nadále. Na stavbu navazovala západním směrem zeď, která zřejmě v gotickém období tvořila severní ohradní zeď areálu kláštera. Datování stavby je obtížné. Po opravě se do zdiva dostaly gotické cihly, z destrukce pocházejí drobné zlomky dlaždic, které můžeme datovat do pokročilého 12. či 13. století.“

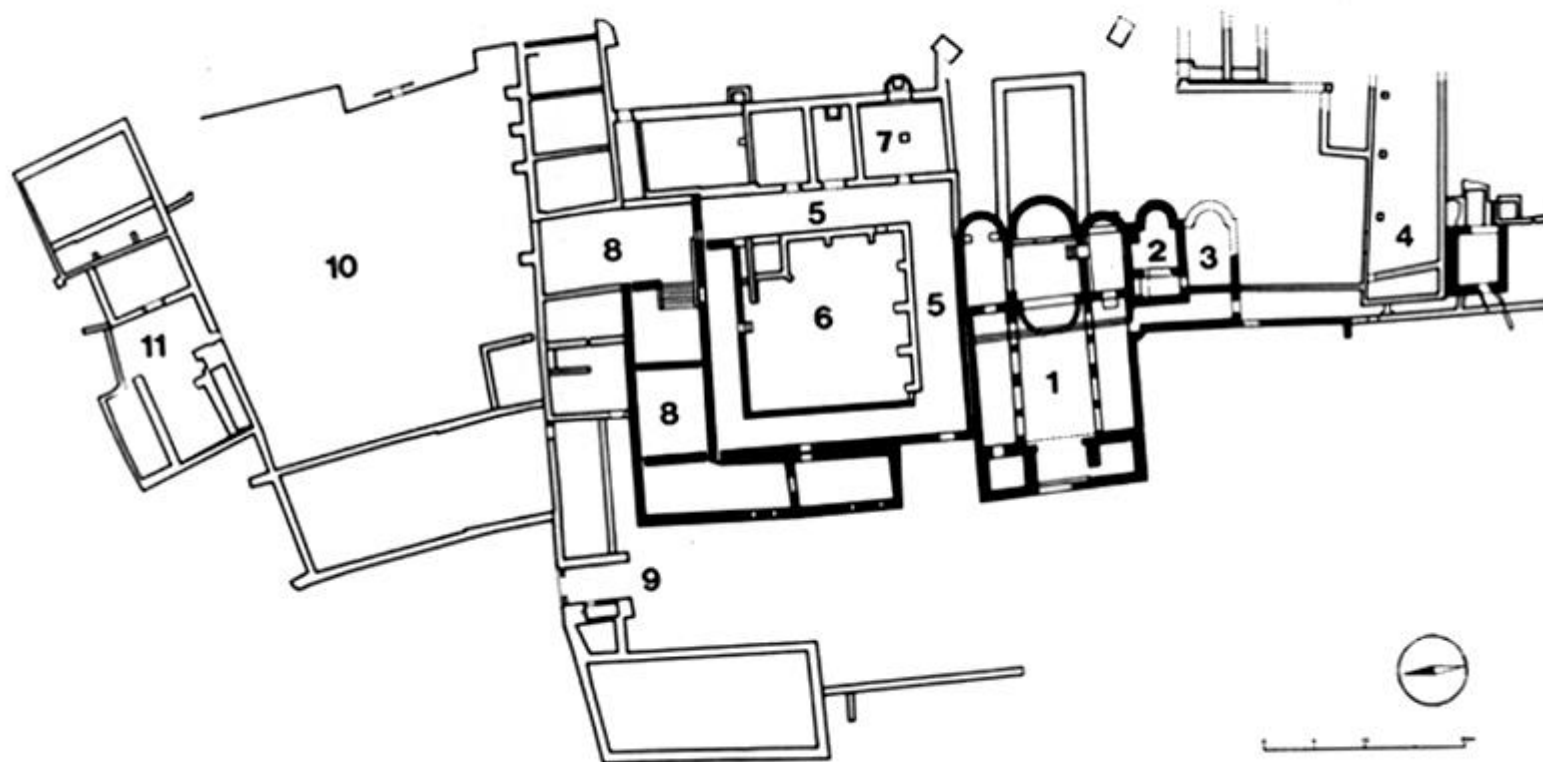

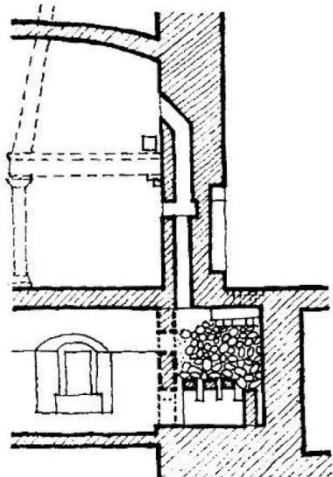
Severní líc románské zdi, oddělující klášterní kostel od ambitu (pravděpodobně jižní zeď zaniklého románského klášterního kostela). Pohled od severu.

OSTROV U DAVLE

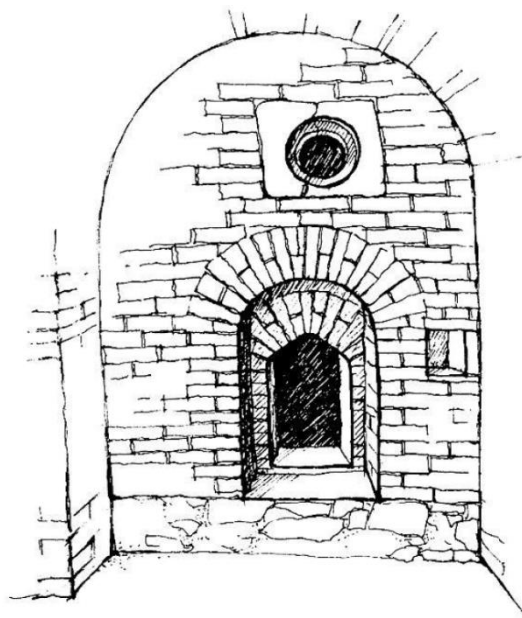
Ostrovský klášter(u Davle) – zal. r. 999 Boleslavem II. Benediktýnský, osazen komunitou z Niederalteichu, klášter celou historii drancován, pleněn, pálen a r. 1529 ukončila jeho existenci povodeň. Významná kulturní lokalita – 12 – 14. stol. výroba terakotových dlaždic a obkladů, od 1137 kamenná přestavba, Encyklopedie českých klášterů, P. Vlček, P. Sommer, D. Foltýn, str - 210

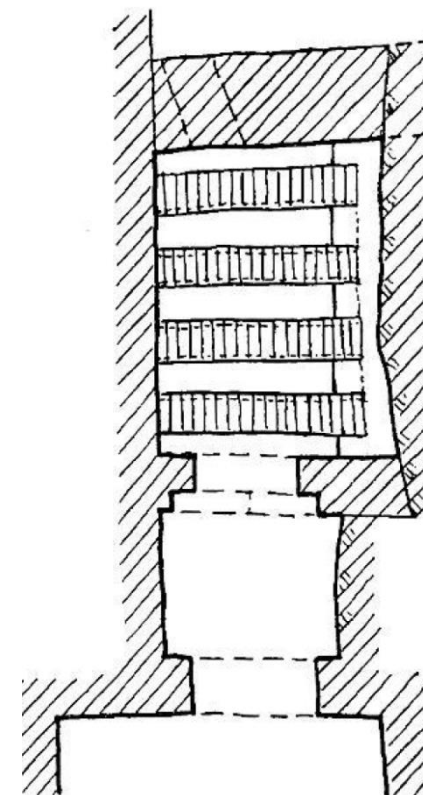
klášter Ostrov

Tallin - radnice

Budín, dominikánský klášter

Žebrák

kláštery:

Sázava, Praha – Na Františku

hrady:

Brandýs nad Labem, Melice, Myšenec, Kamýk, Rokštejn, Žebrák

Strahov

Praha - Hradčany

Mons Sion - klášter: * 1140

Premonstrátský

Jindřich Zdík – cesta po Svaté zemi
1137-1138 přijal v Jeruzalémě – a řád
vedl do Čech řeholi sv. Augustina,

ale nakonec premonstráti z
porýnského Steinfeldu

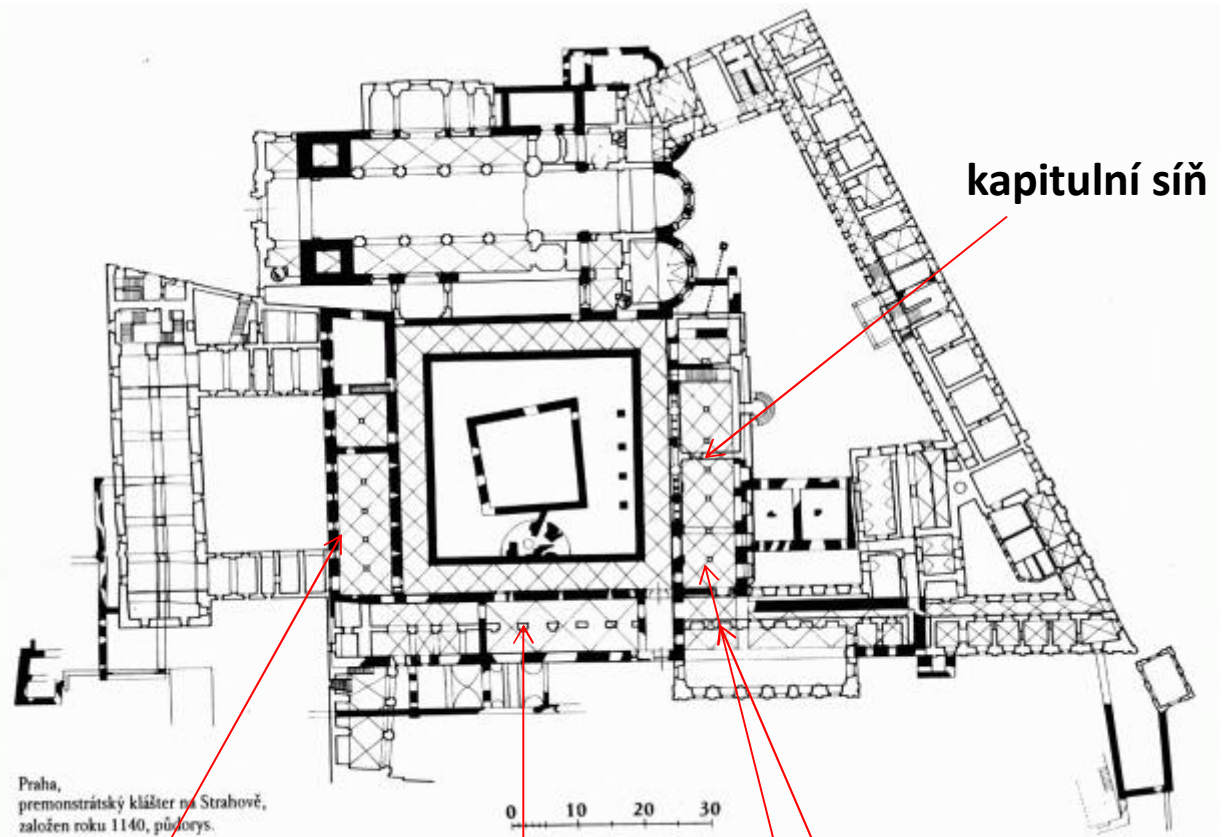
Vladislav II + manželka Gertruda

1. fáze: dřevěná

2. fáze: kamenná

kostel na Nebevzetí Panny Marie

3. Lodní bazilika s transeptem

Břevnov

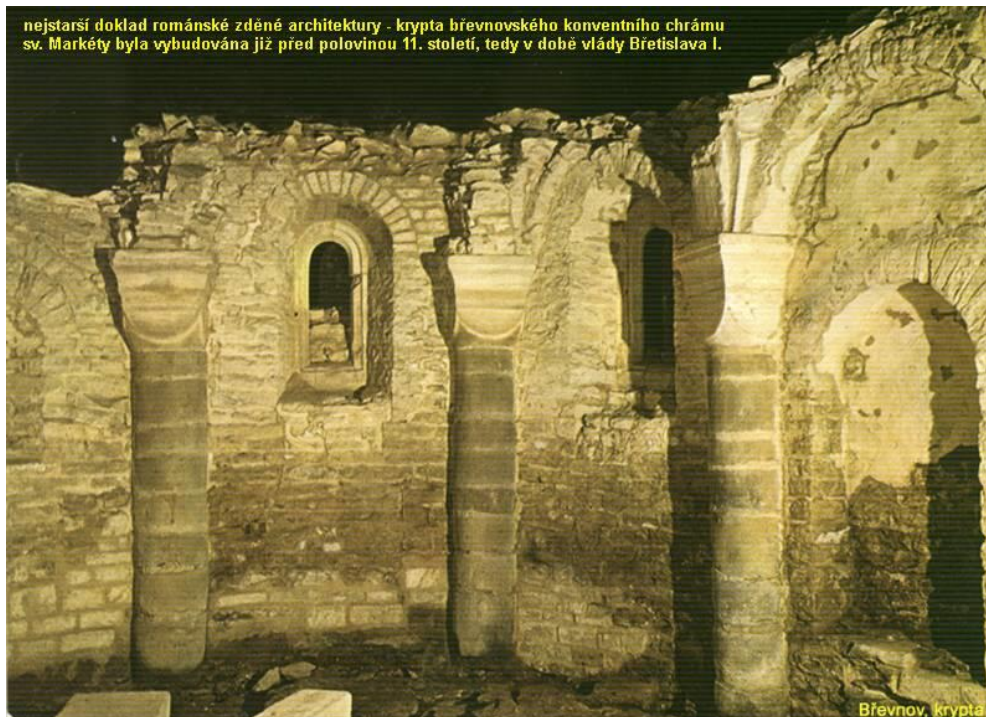
V. Píša

P. Sommer

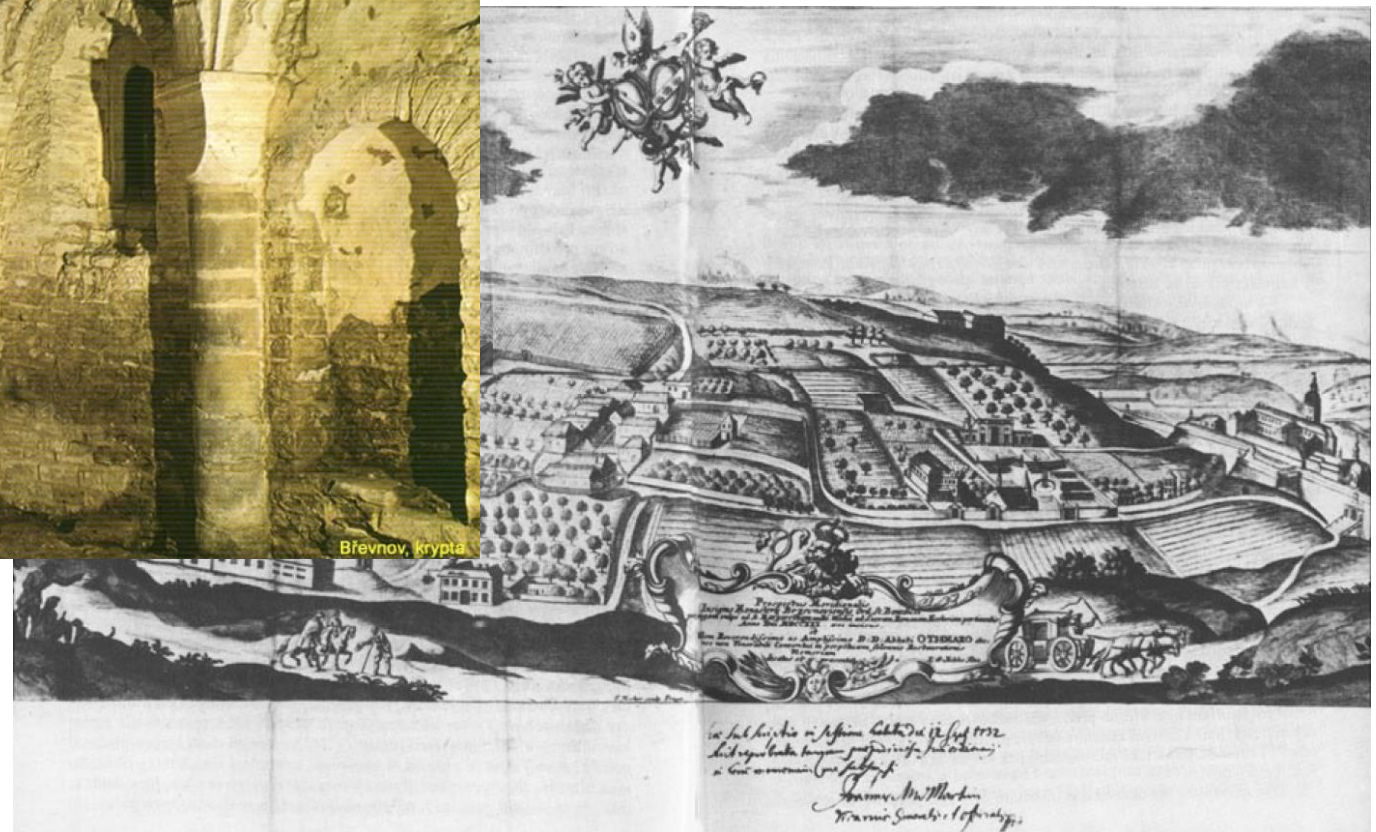
Z. Dragoun

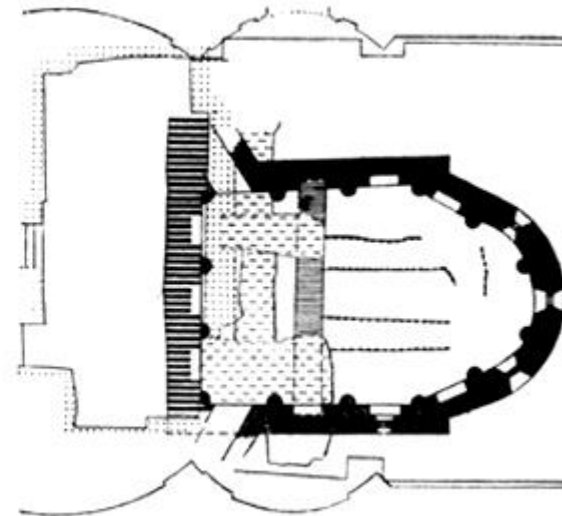
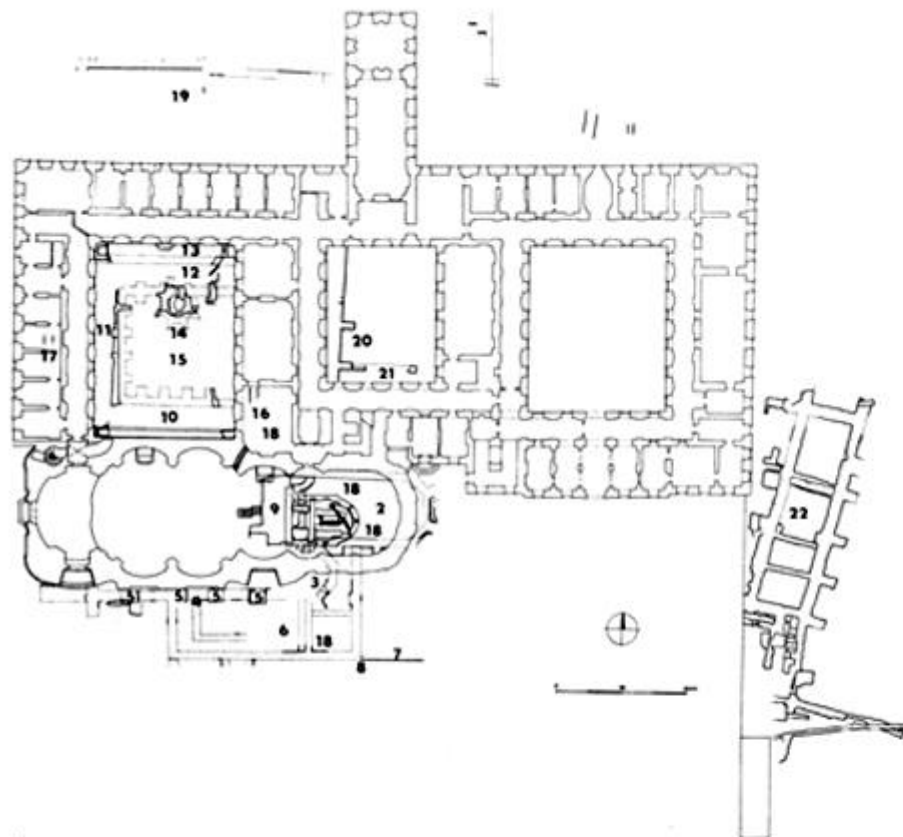
Výzkum od 1965

mužský klášter – *Břevnovský klášter* založený sv. Vojtěchem r. 993 – orientace clunnyjská, po smrti Vojtěcha padl a byl obnoven v 11. stol. komunitou z Niederalteichu (gorské principy), od 30. let 11. stol. dřevěný klášter přestavěn na románský kamenný, 3lodní bazilika s 3apsidovým závěrem, lavatorium, z 11. – 12. stol. máme jen torzovité informace.

Celkový pohled na Břevnov z roku 1721, rytina podle K. I. Dientzenhofera

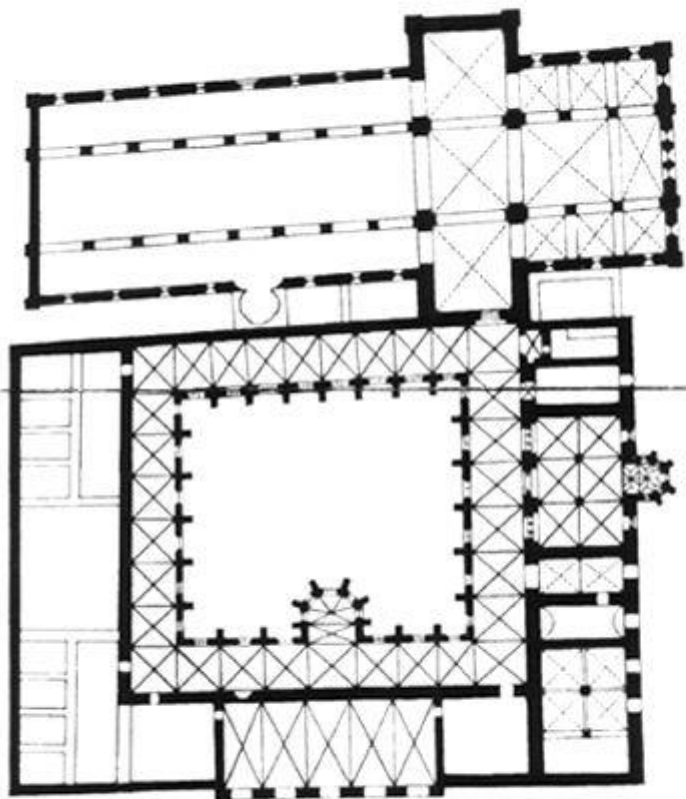

Tzv. pontifikální hřeben
sv. Vojtěcha

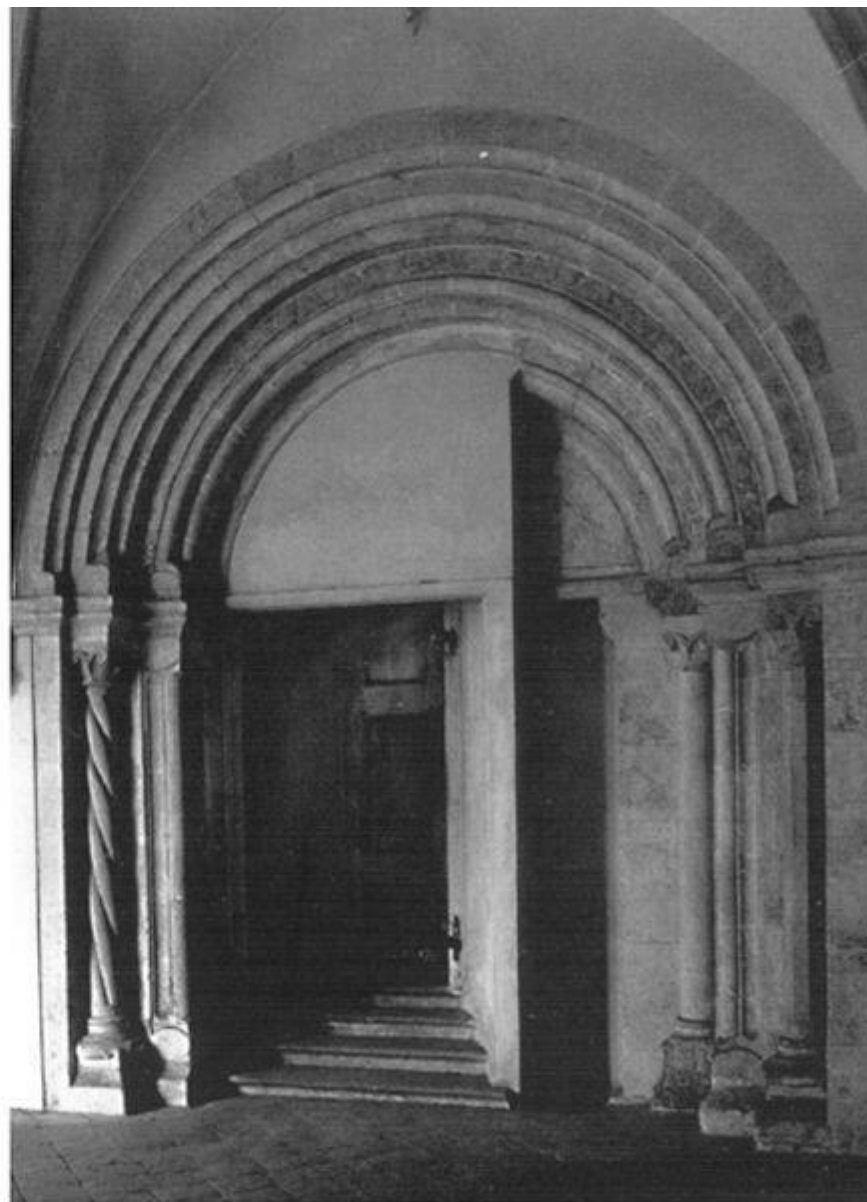
1.

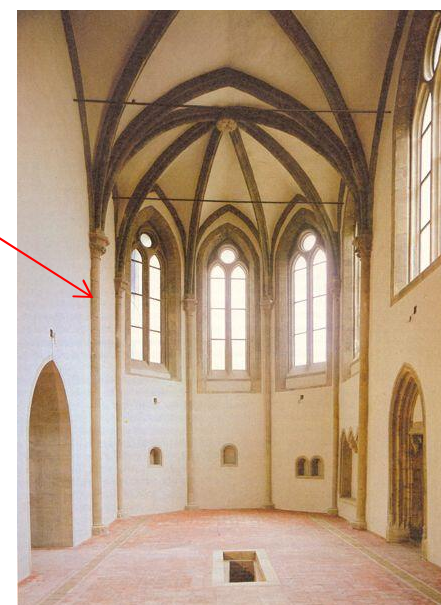
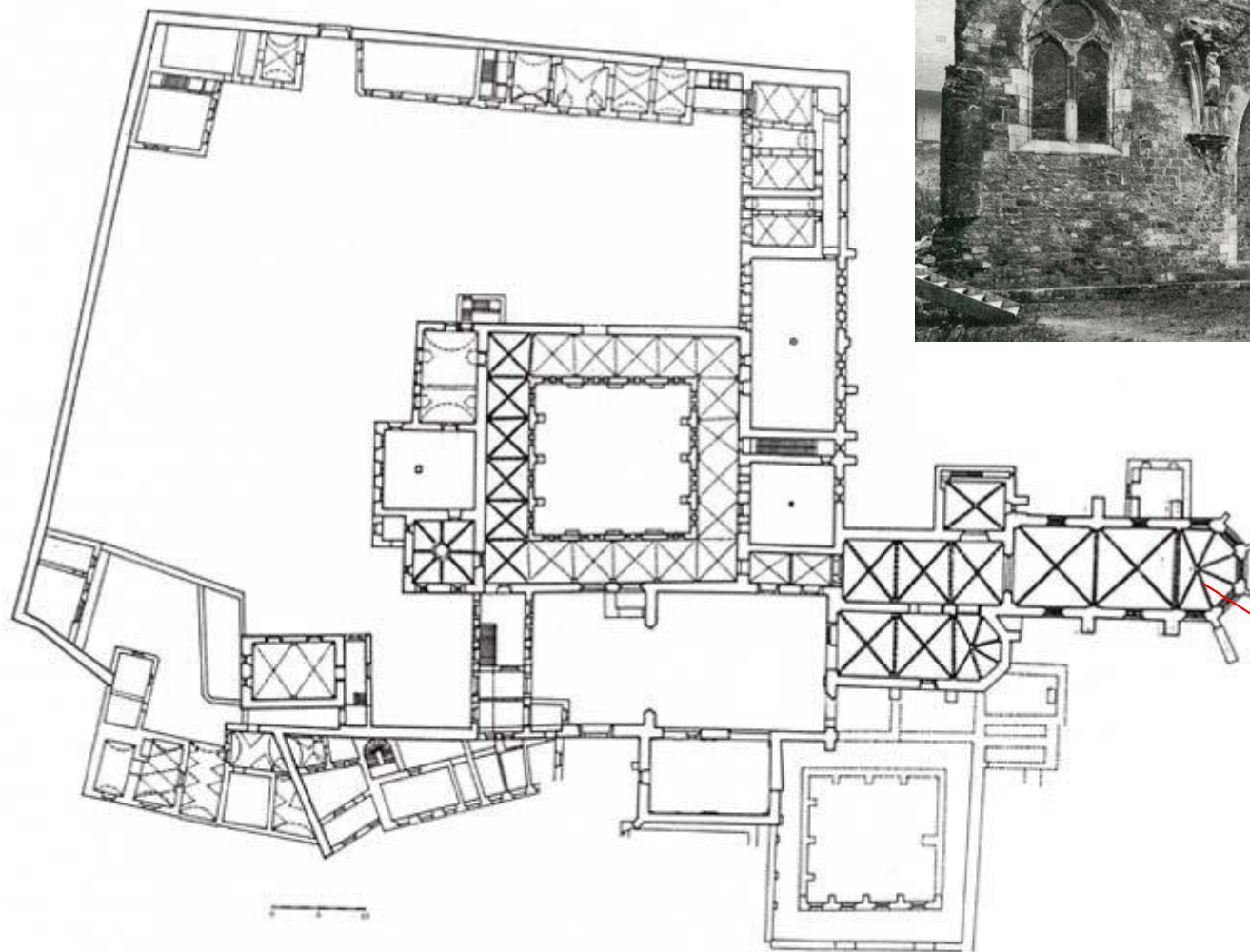
Plán jádra břevnovského kláštera s vyznačením archeologických nálezů.

1. Krypta, 2. Gotický presbytář, 3. Rané gotická kaple, 4. Jižní zdivo románské baziliky s boční kaplí (?) a s opěráky věže (?) na západní straně, 5. Gotické piliře, 6. Jižní boční gotická loď s východními bočními prostory, 7. Nejmladší gotická přístavba, 8. Armované nároží, 9. Barokní hrobka, 10. Jižní Bavorův ambít s mandatem a s polem mozaikové podlahy, 11. Západní rameno gotického ambitu se zbytky diagonálně kladené opukové dlažby, 12. Severní rameno gotického ambitu se zbytky ambitu románského, 13. Interiér severního křídla gotické klauzury, 14. Kruhové románské lavatorium převrstvené gotickým lavatoriem s hrotitými opěráky, 15. Prostor románského a gotického rajského dvora, 16. Fragment východní zdi rajského dvora gotického kláštera, 17. Fragment zdiva ze západního románského křídla kláštera, 18. Nálezy hrobů ze středověkého hřbitova v okolí baziliky, 19. Zdi zadního traktu severního křídla gotické klauzury, 20. Východní průčelí gotické klauzury, zdobené profilovaným trnožem, 21. Gotická ohradní zeď využitá při výstavbě gotického objektu s omtaným interiérem, 22. Základy renesančního domu se zbytky románských a gotických staveb.

Osek, cisterciácký konvent

*Půdorys Anežského kláštera a okolní zástavby, stavebně historické vyhodnocení v úrovni přizemí
(D. Líbal – SÚRPMO) – dvě sekce*

Anežský klášter, refektář klarisek

Anežský klášter. Pohled na severní stranu rajskeho dvora, nástavba 1. poschodí před polovinou 14. století

VELEHRAD

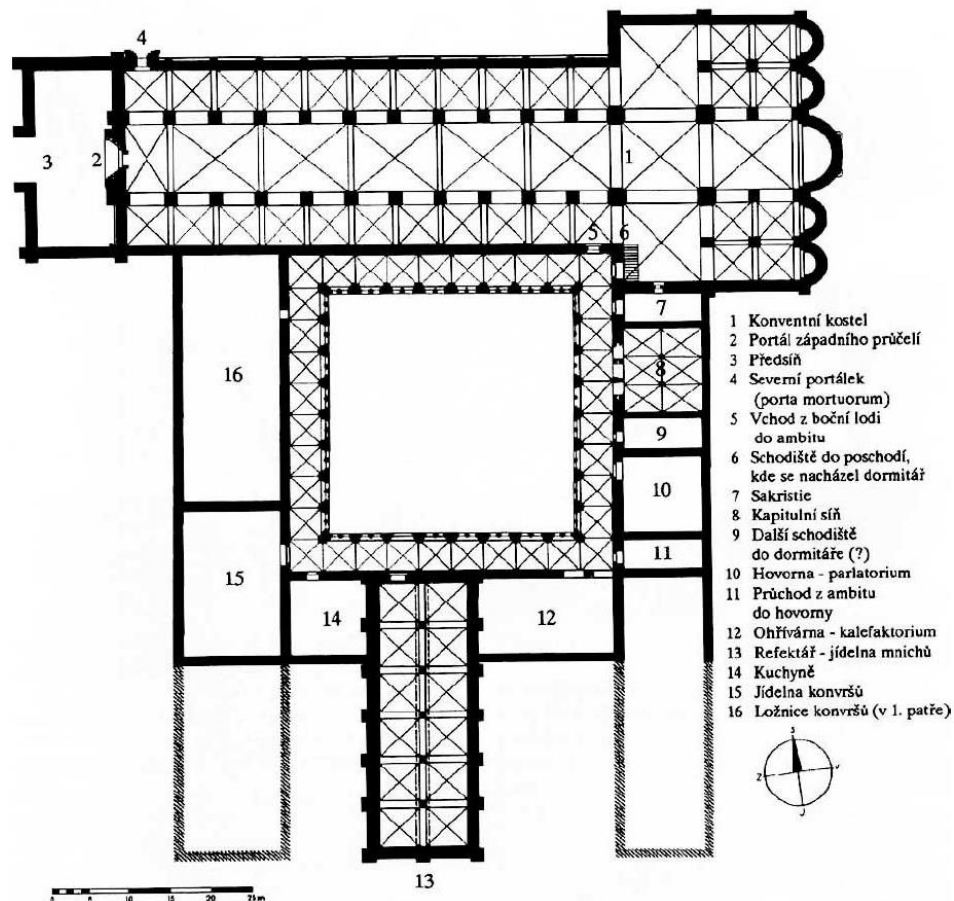
Založení po roce 1204: olomoucký biskup Robert a moravský markrabě Vkadislav Jindřich (oba zde pohřbeni)

Výstavba po roce 1220:

1. část kostela vysvěcena 1228 (P.O.I., Konstancie, markrabě Přemysl)

2 románské fáze:

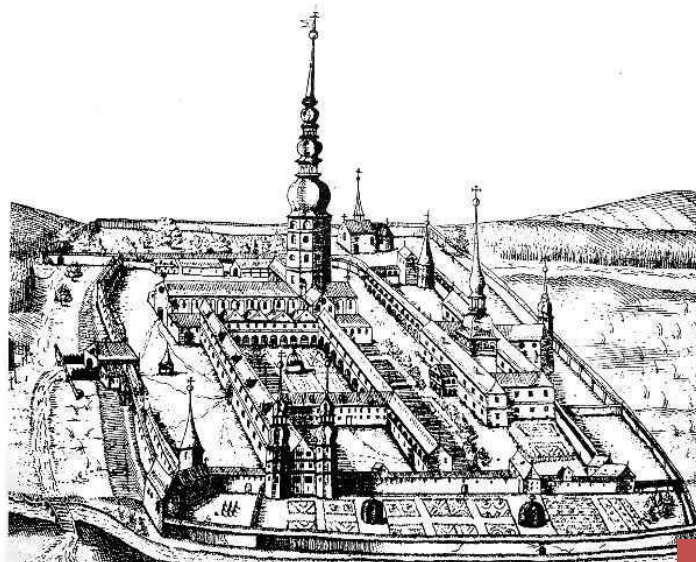
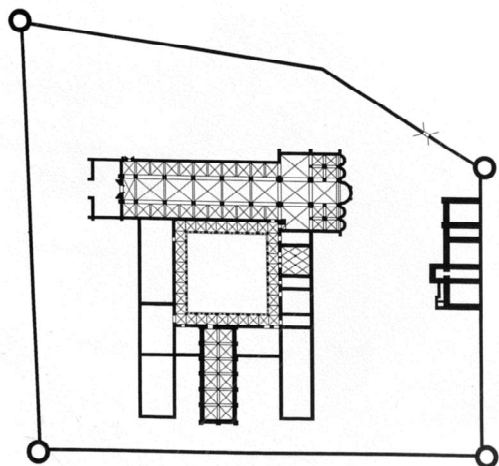
1. Fáze – odkrytá v současném lapidáriu; velké kamenné kvádry
2. Fáze – tzv. přechodová: pozdní románský sloh s prvky gotiky; - střídání pískovce (sokl, liseny, obloučkový vlys, římsy, okna) a cihel
  1. Ambit: spojuje Velehrad s kláštery v Heiligenkreuz, Lilienfeld, Zwettl)

Trojlodní bazilika bez věží se západní předstíní
- 5 apsid
- vázaný klenební systém: 1 pole křížové klenby v hlavní lodi=2pole křížové klenby v bočních lodích

opevnění

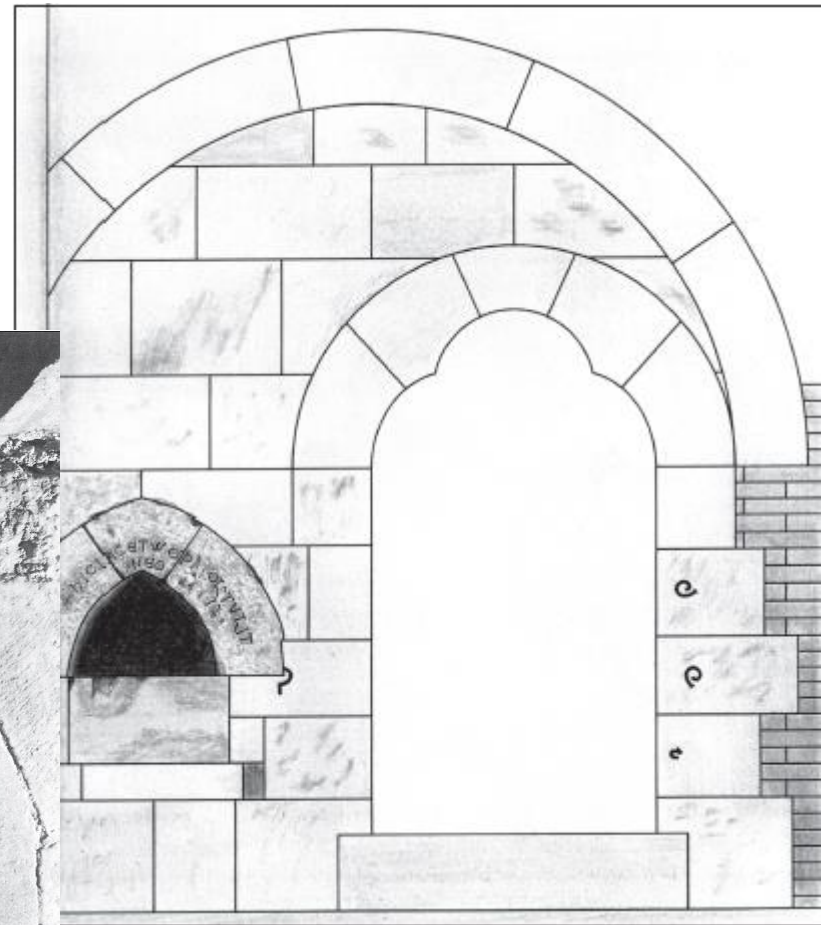
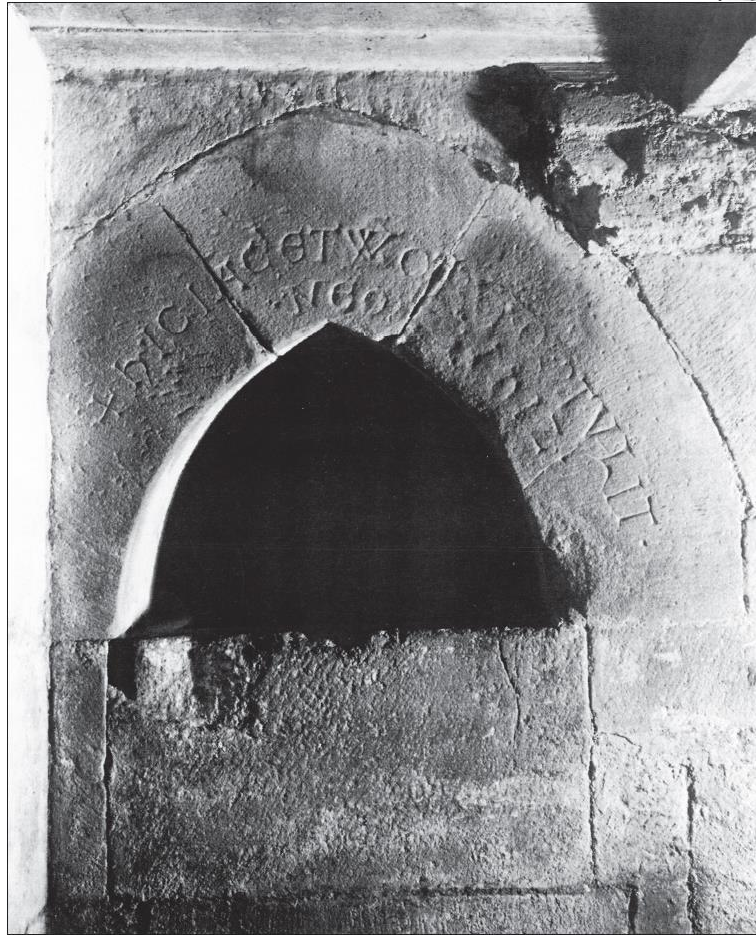
SV nároží, průměr 10 m, válcová

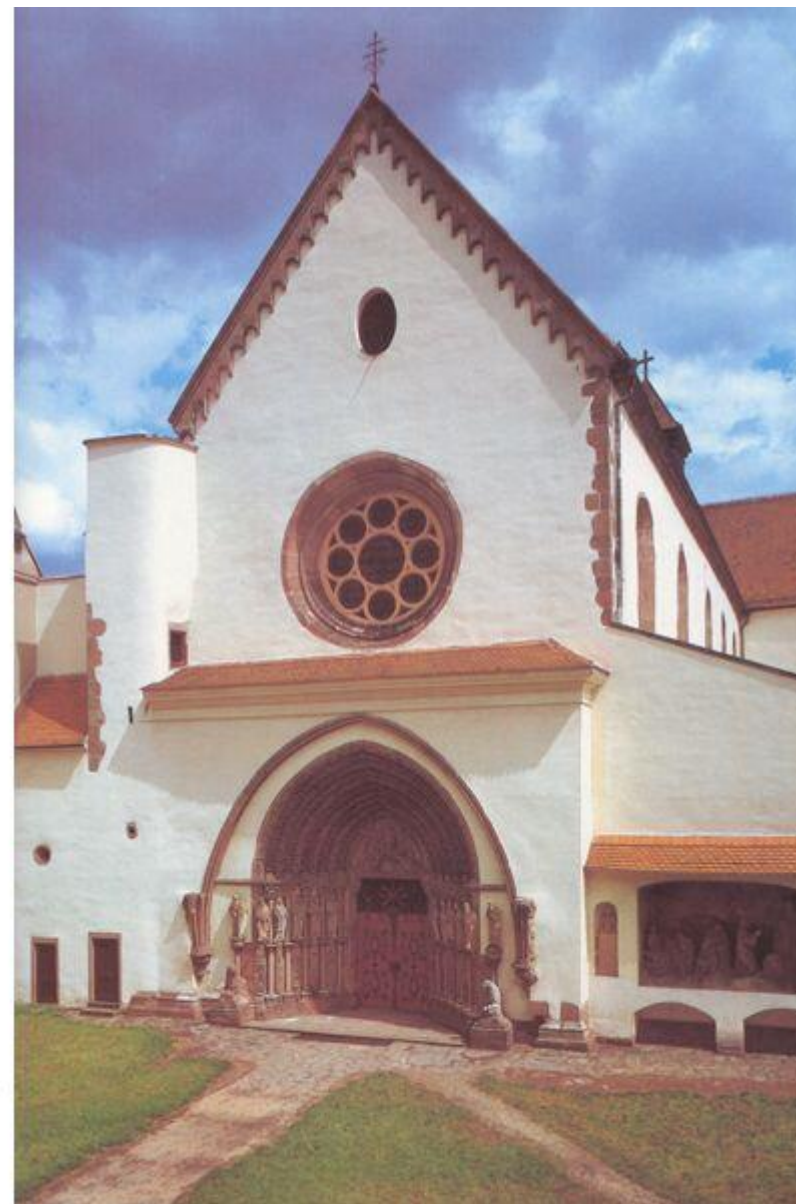
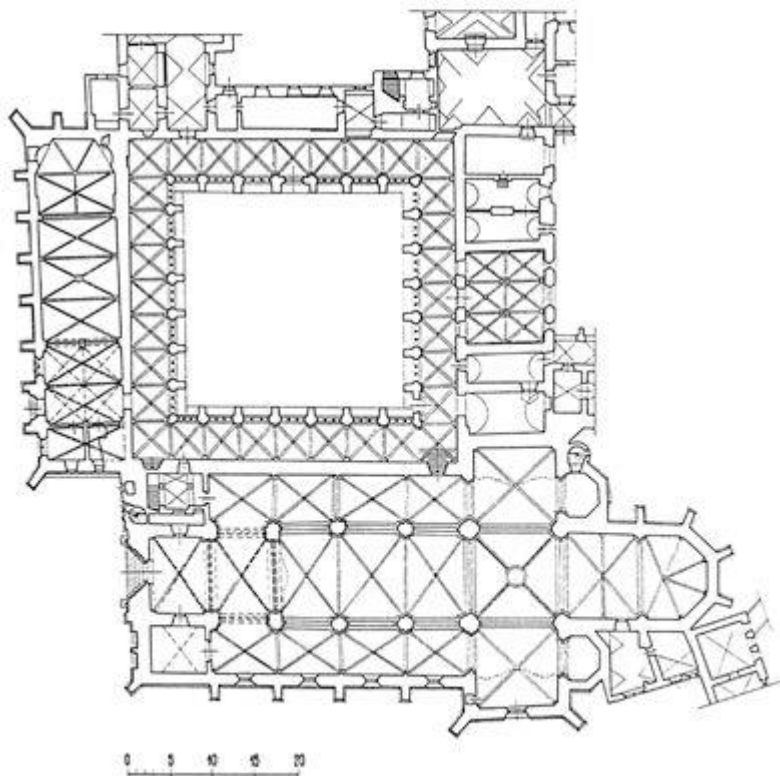
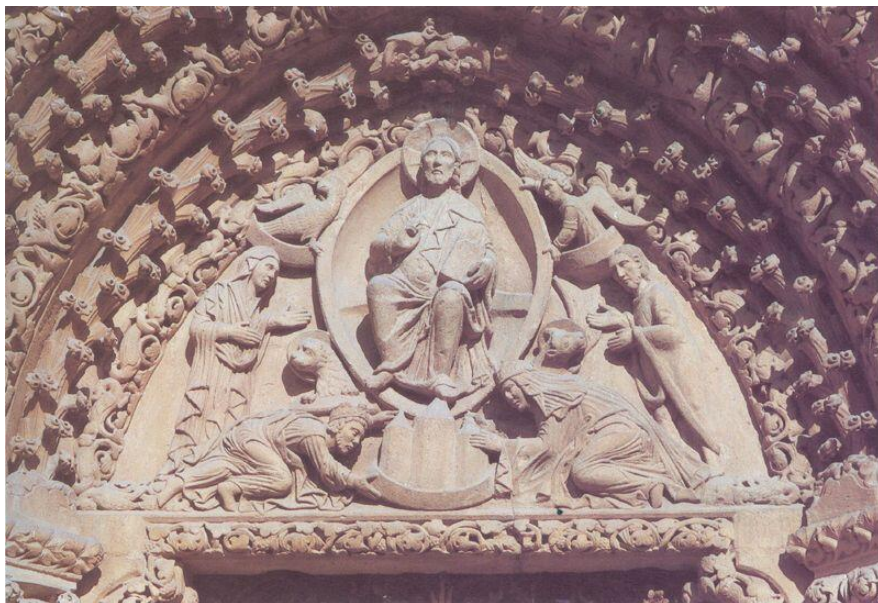
SZ nároží opevnění: výstavba hranolové věže kolem pol. 13.st.
Pískovcový sokl se zkosenou horní hradnou

Arch. Výzkum: 1937

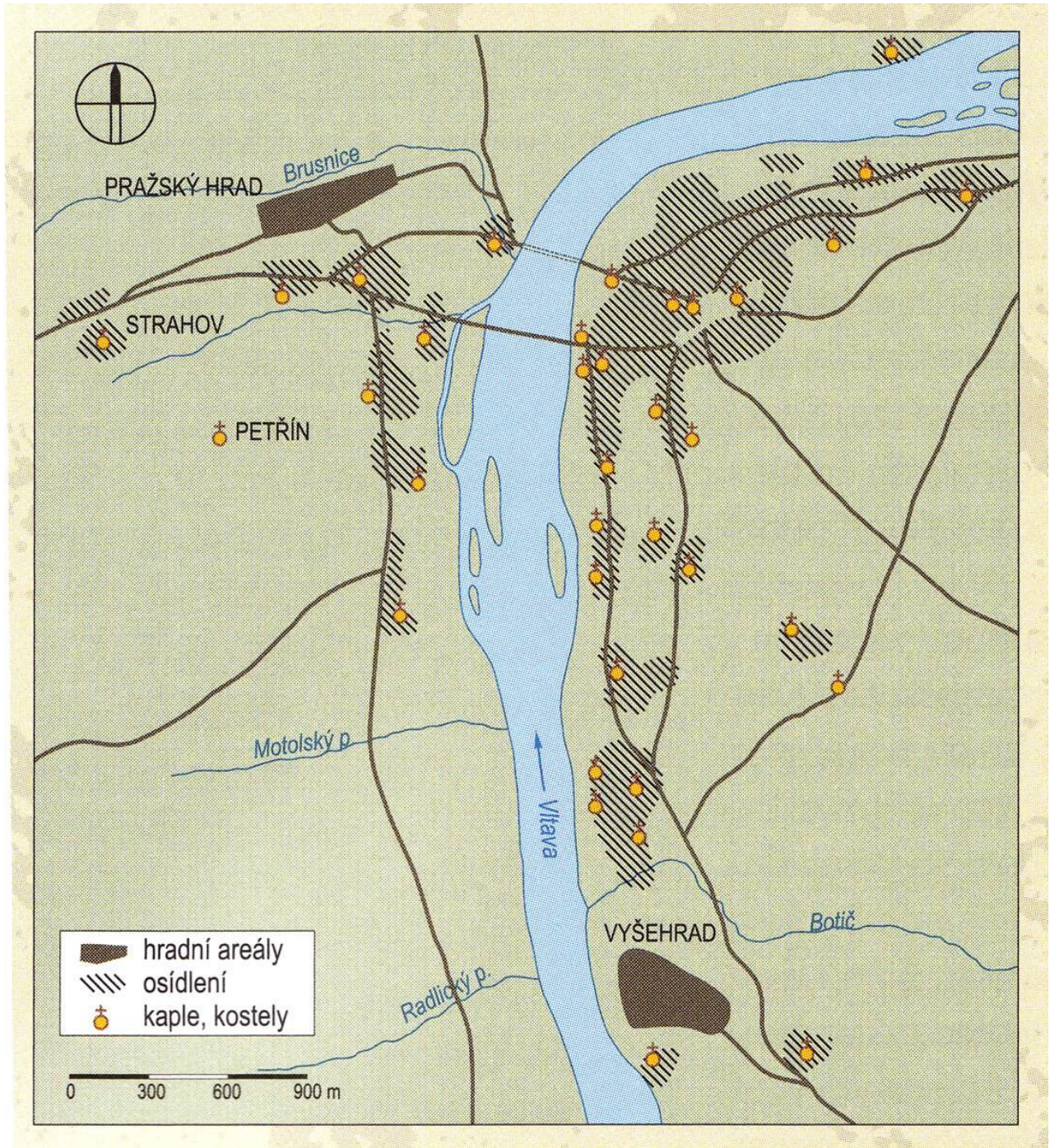
+ HIC IACET W. Q P A. OL. TVLIT. / NEO ... IZ. //

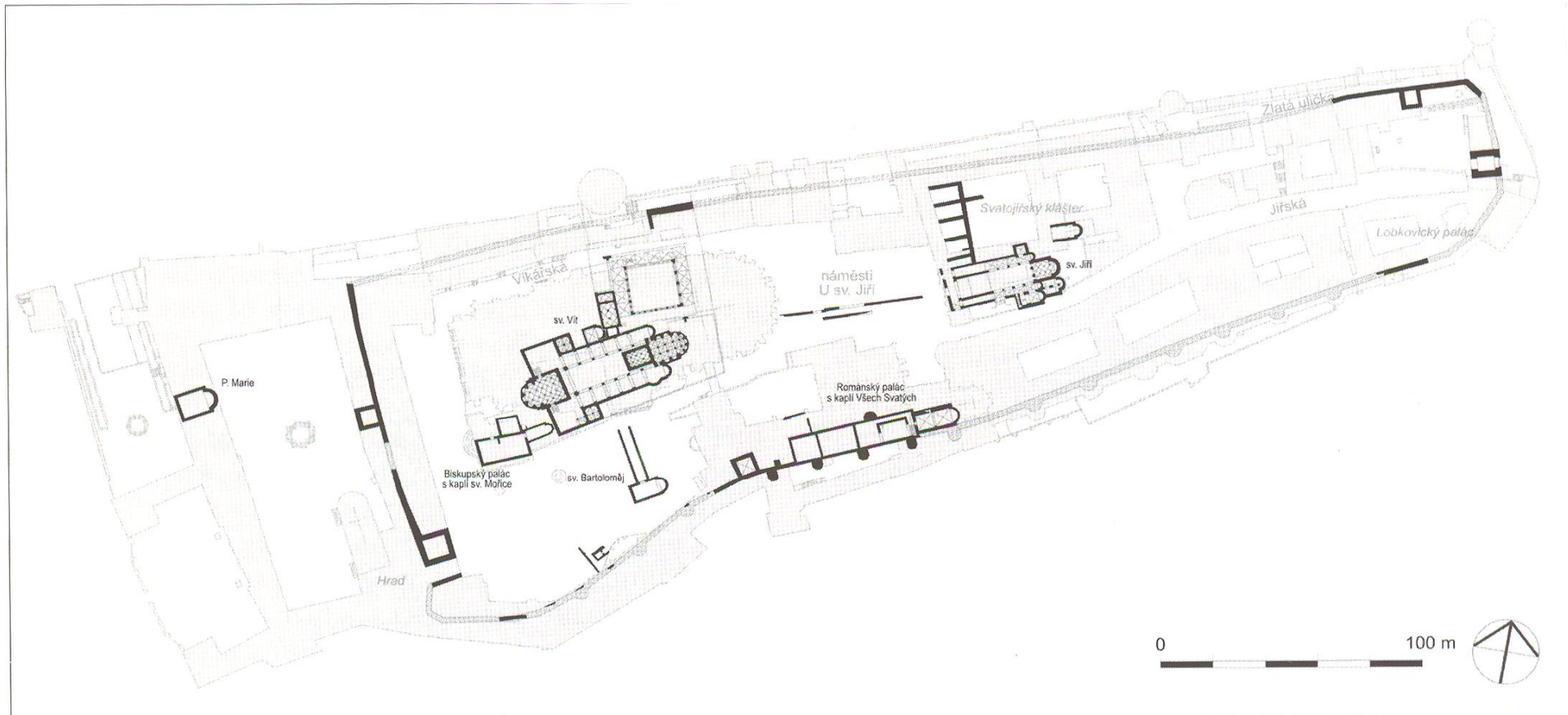
Tišnov

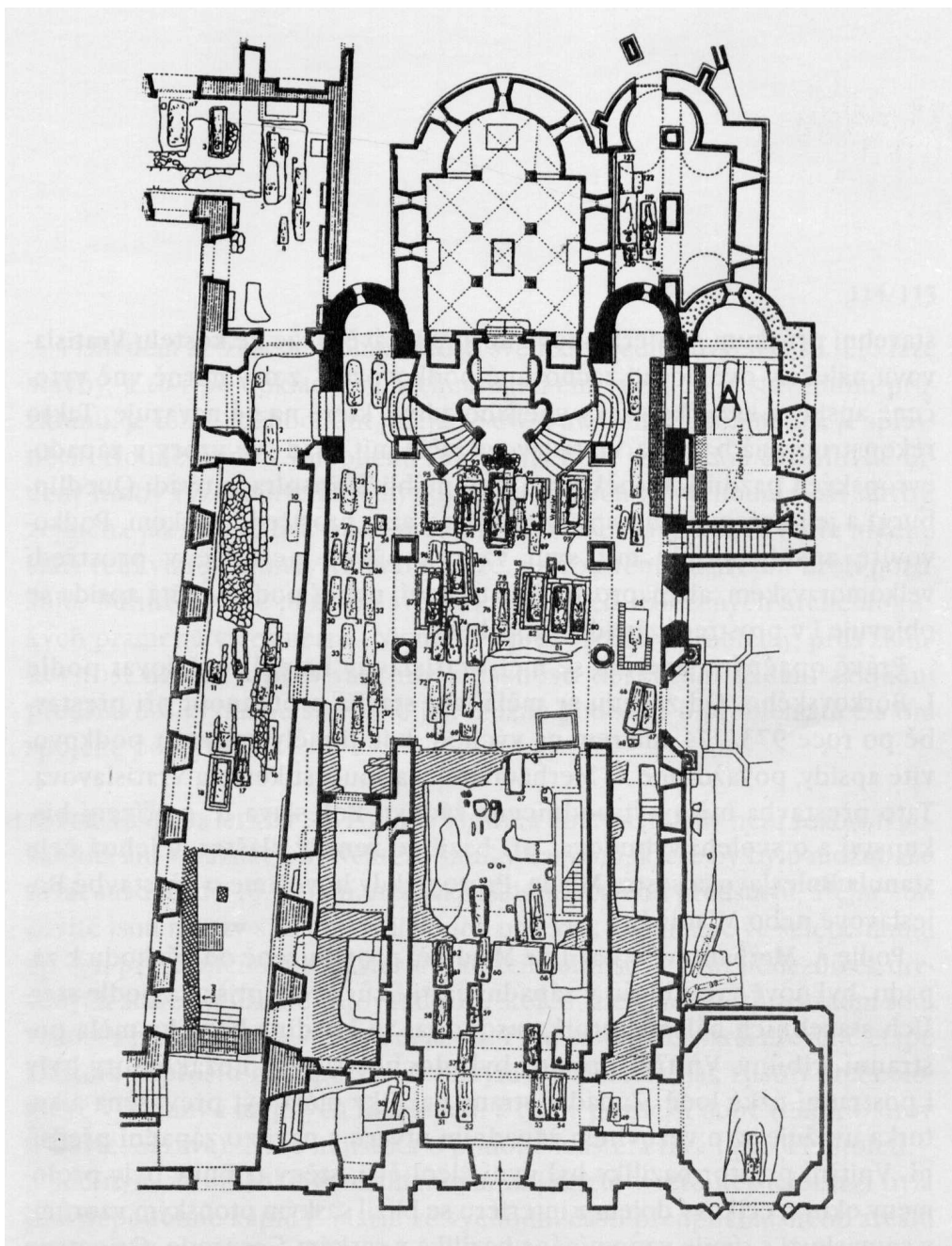

Praha

Pražský hrad

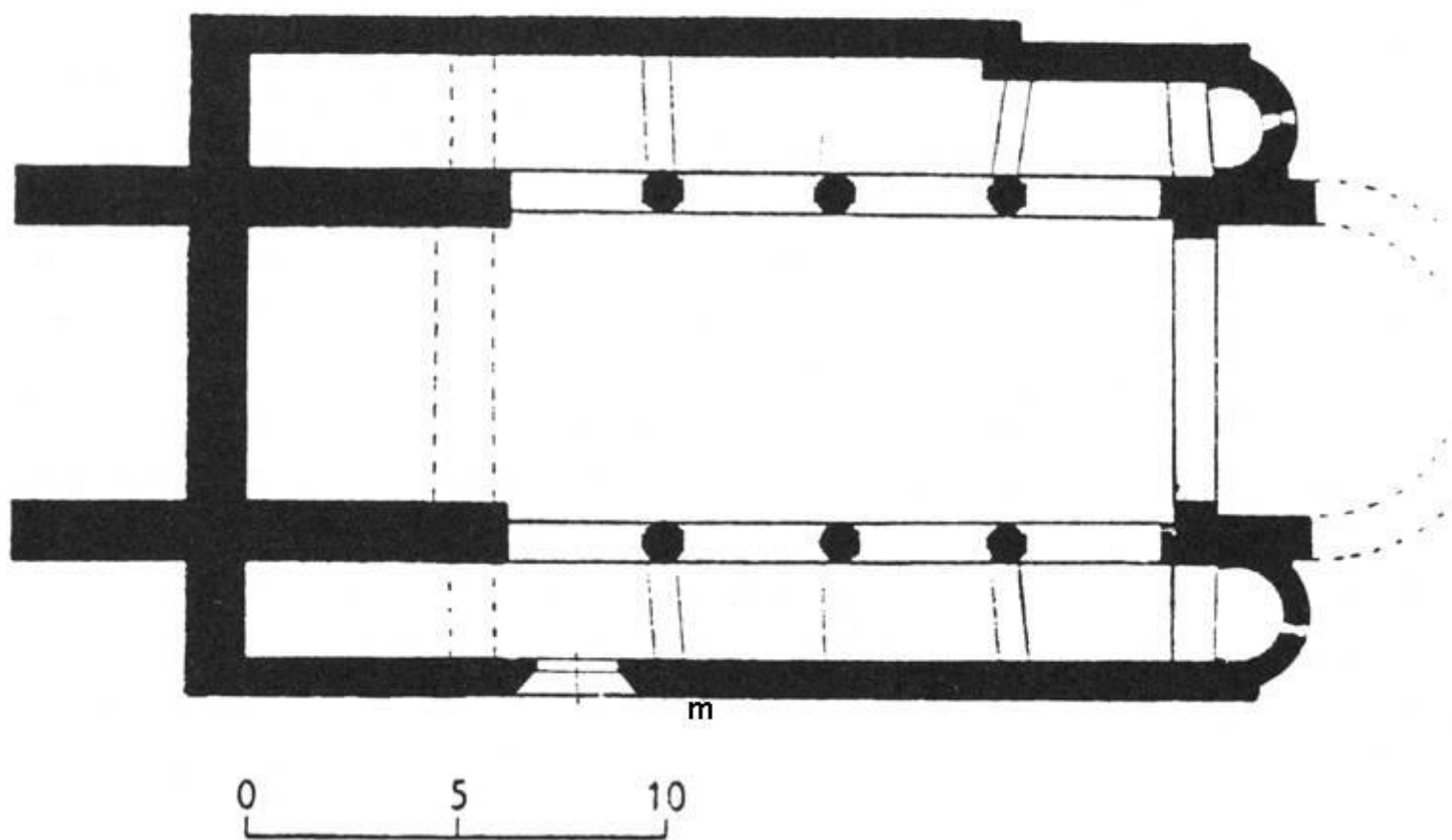

- " založený Vratislavem II. před rokem 921
- " výzkum 1958 – J. Cibulka, V. Menci
- " další výzkumy – I. Borkovský, A. Merhautová
- " 973/974 protáhlá stavba k východu – Mladina přestavba
- " hroby: č. 98 Boleslav II., č. 97 Vratislav I., č. 93 kněžna Boleslava II. (Emma?), č. 92 Oldřich
- " č. 90,91,94 hrobky dětí
- " Kaple sv. Anny – hroby 102 (Mlada?), 104,105

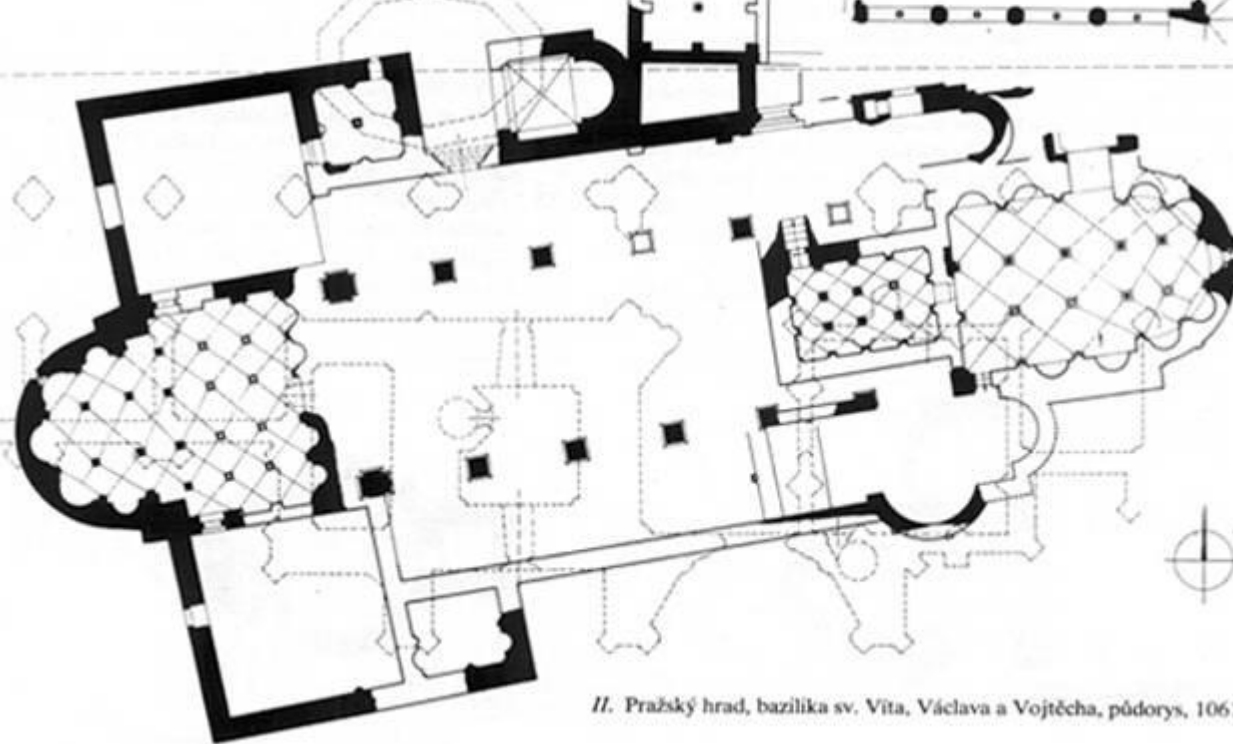
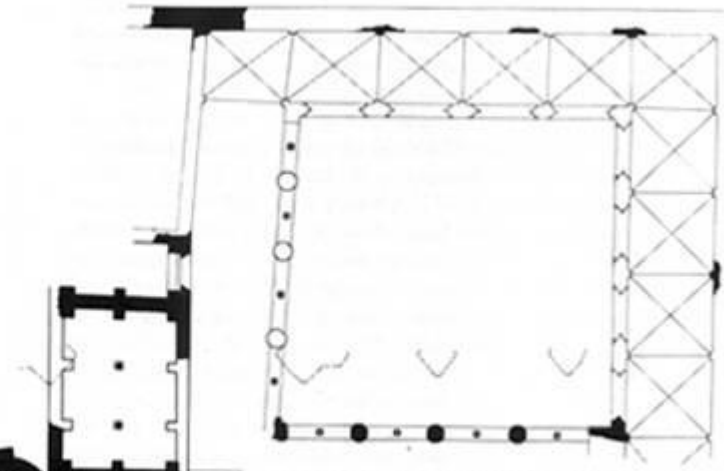

Pražský hrad, bazilika sv. Jiří po polovině 11. století (po přestavbě abatyší Bertou)

1060 – Spytihněv výstavba baziliky sv. Víta, Václava a Vojtěcha na Pražském hradě

II. Pražský hrad, bazilika sv. Víta, Václava a Vojtěcha, půdorys, 1061–1096. M 1 : 400

Biskupský palác Pražský hrad

+ kaple sv. Mořice (nenarušen požárem r. 1142) – 7,5x4,5 m – jednolodní s apsidou (zvenčí 4 lizény)

v Z části: dodatečně empora – 2 pilíře (po 1142)

Biskupský palác:

1. Fáze: dům z hrubě oprac. opuky pojené jílem

Čtvercový 9 x 9 m ?

+ * kaple sv. Mořice ? (zbouraná r. 1880)

2. Fáze po požáru r. 1090 – rozšíření o S křídlo (kvadrákové zdivo)

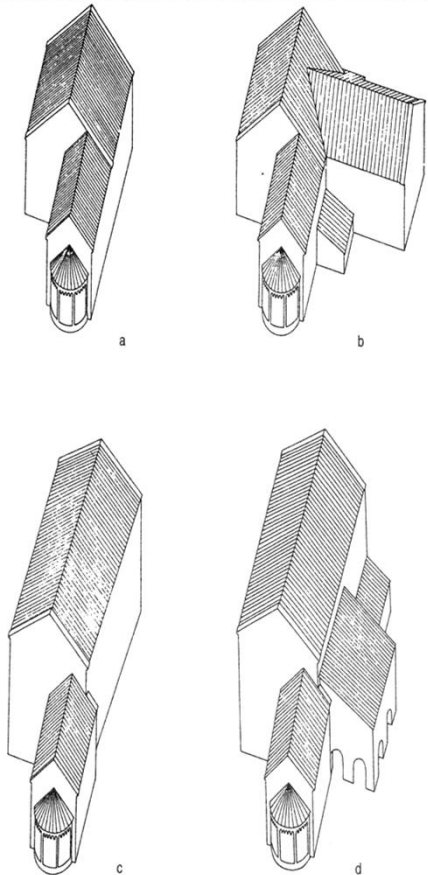
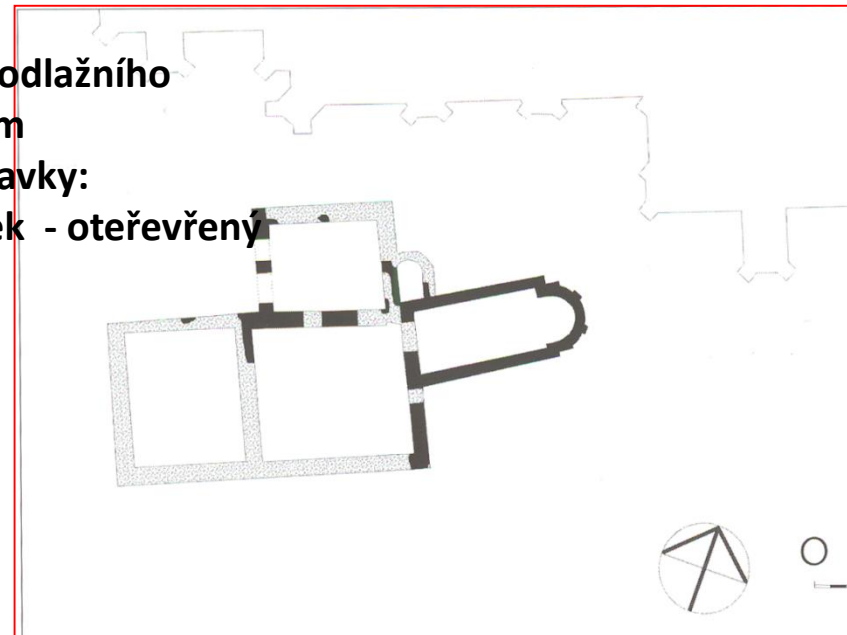
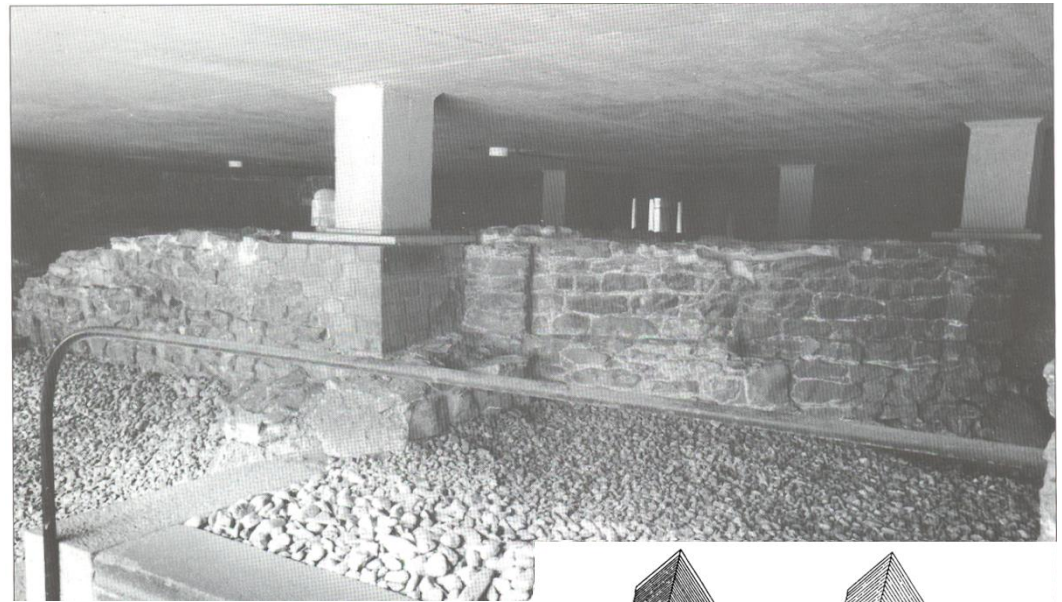
3. Fáze po požáru 1142: * 3-podlažního kvadrákového domu 19 x 10 m

4. Fáze k S boku domu 2 přístavky:

1 patrový přístavek - oteřevřený

arkádami

½.13.st.

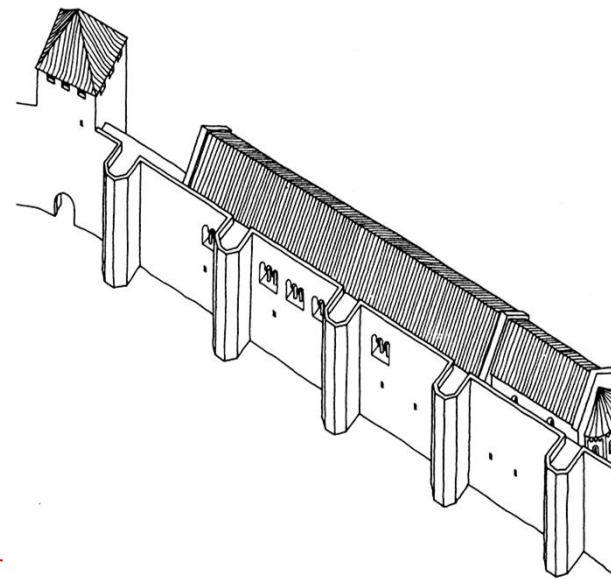

Knížecí palác Pražský hrad

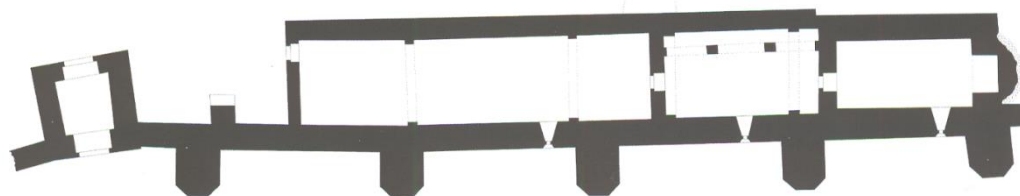
12x48,5 m

Přízemí : zahloubené do podloží ; 2 části
d= 32 a 14 m

Patro: 4 místnosti – příčné zdi na pasech
románských kleneb, Kaple Všech svatých
(jednoduchá s pasidou: 12x6 m; Z-části
knížecí empora), knížecí komnata (7,5x
12m; SZ – roh: krb)

Spodní podlaží ←

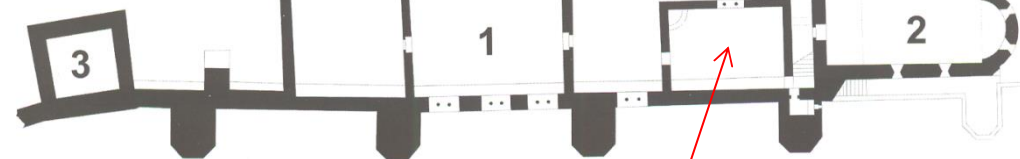

horní podlaží ←

J- brána opevnění

palác

kaple

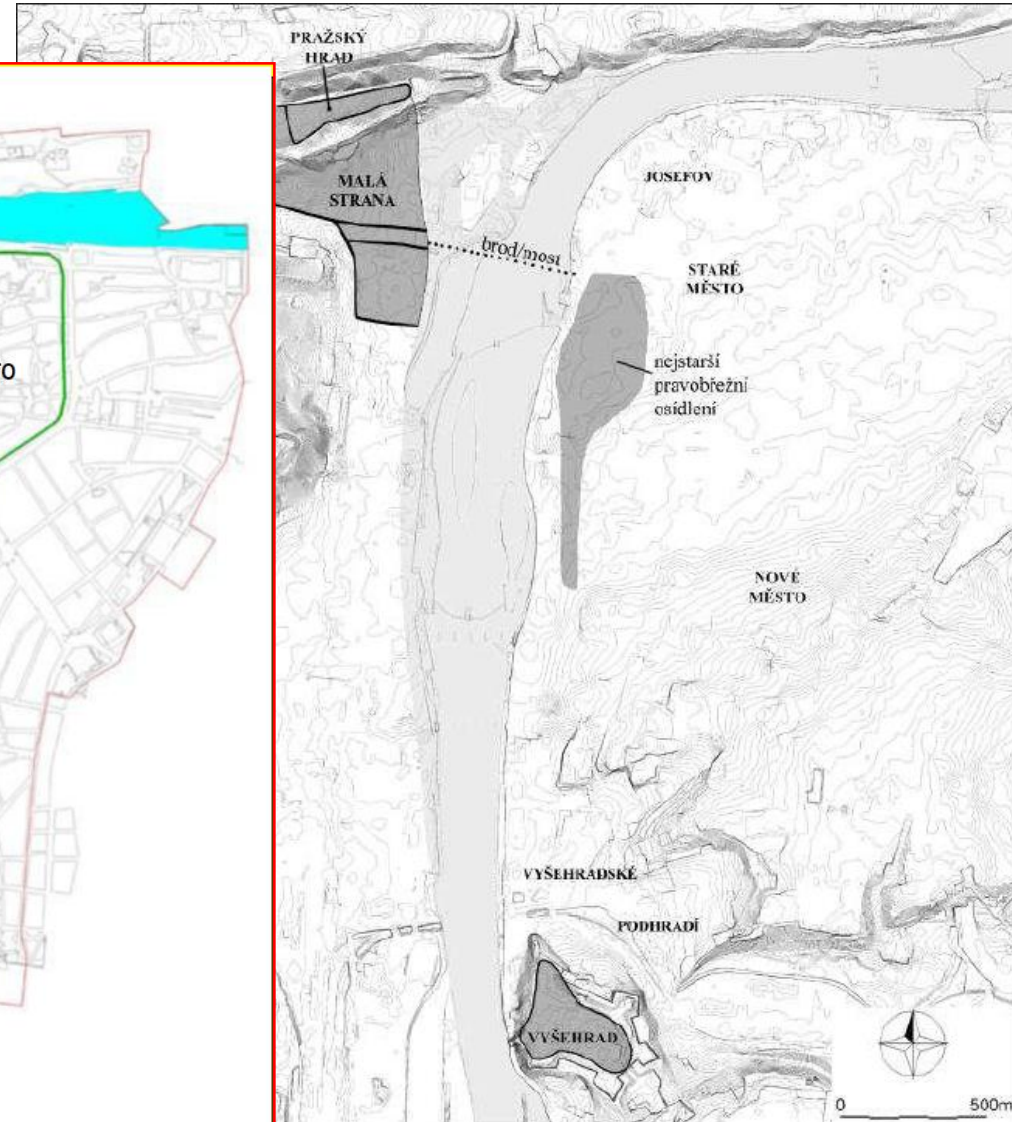
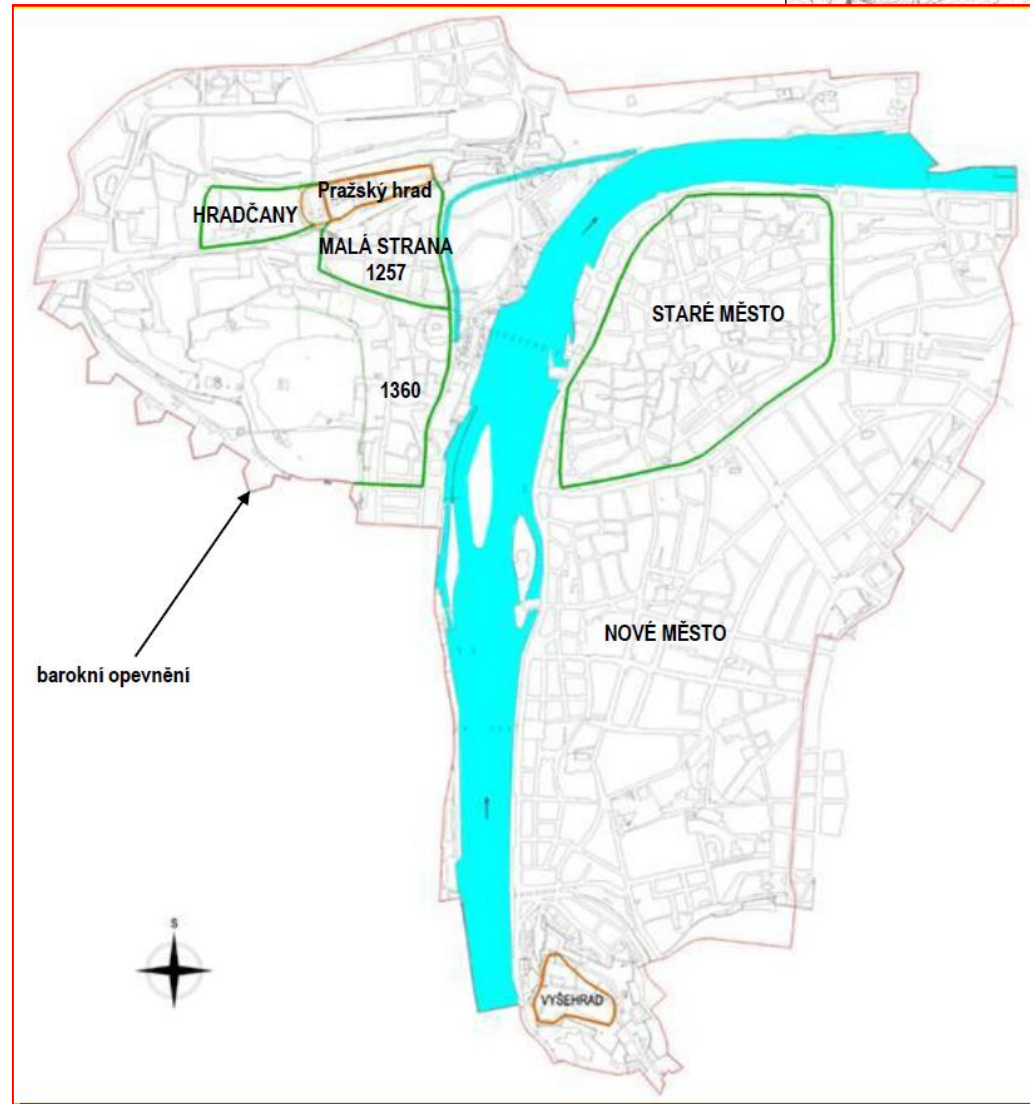

Knížecí komnata

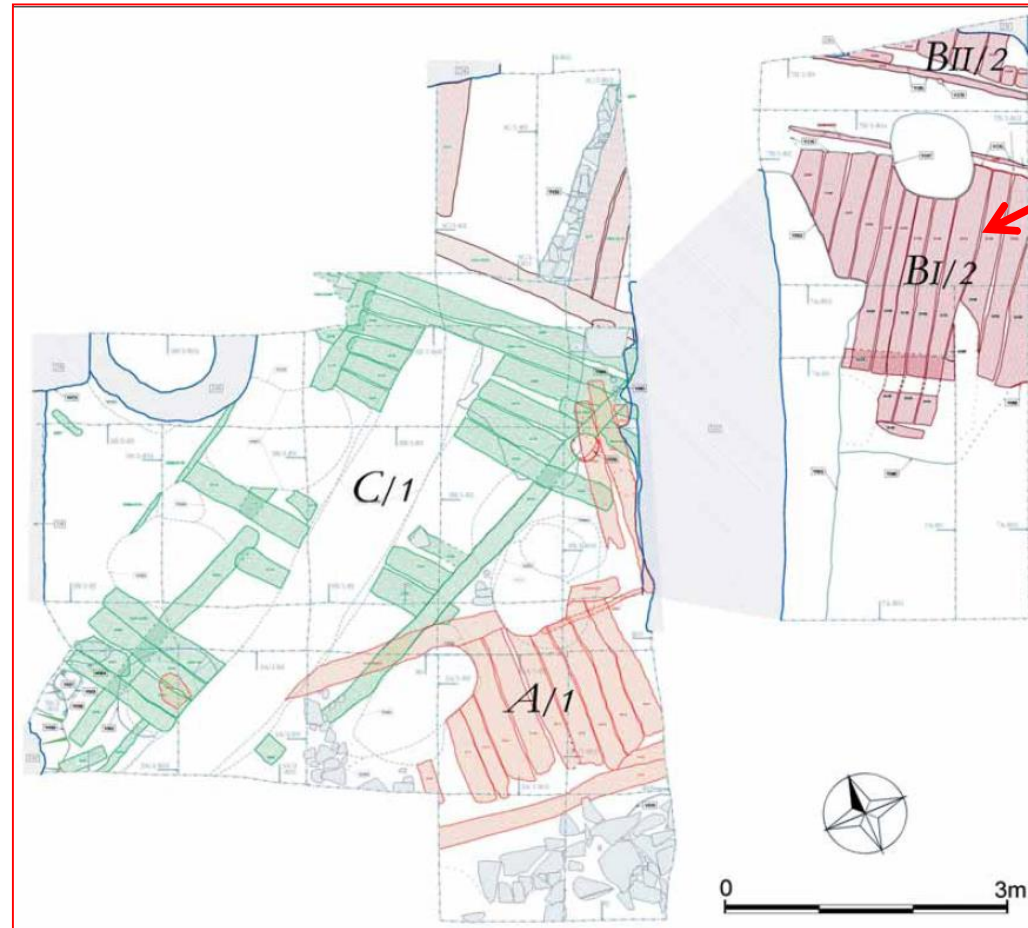

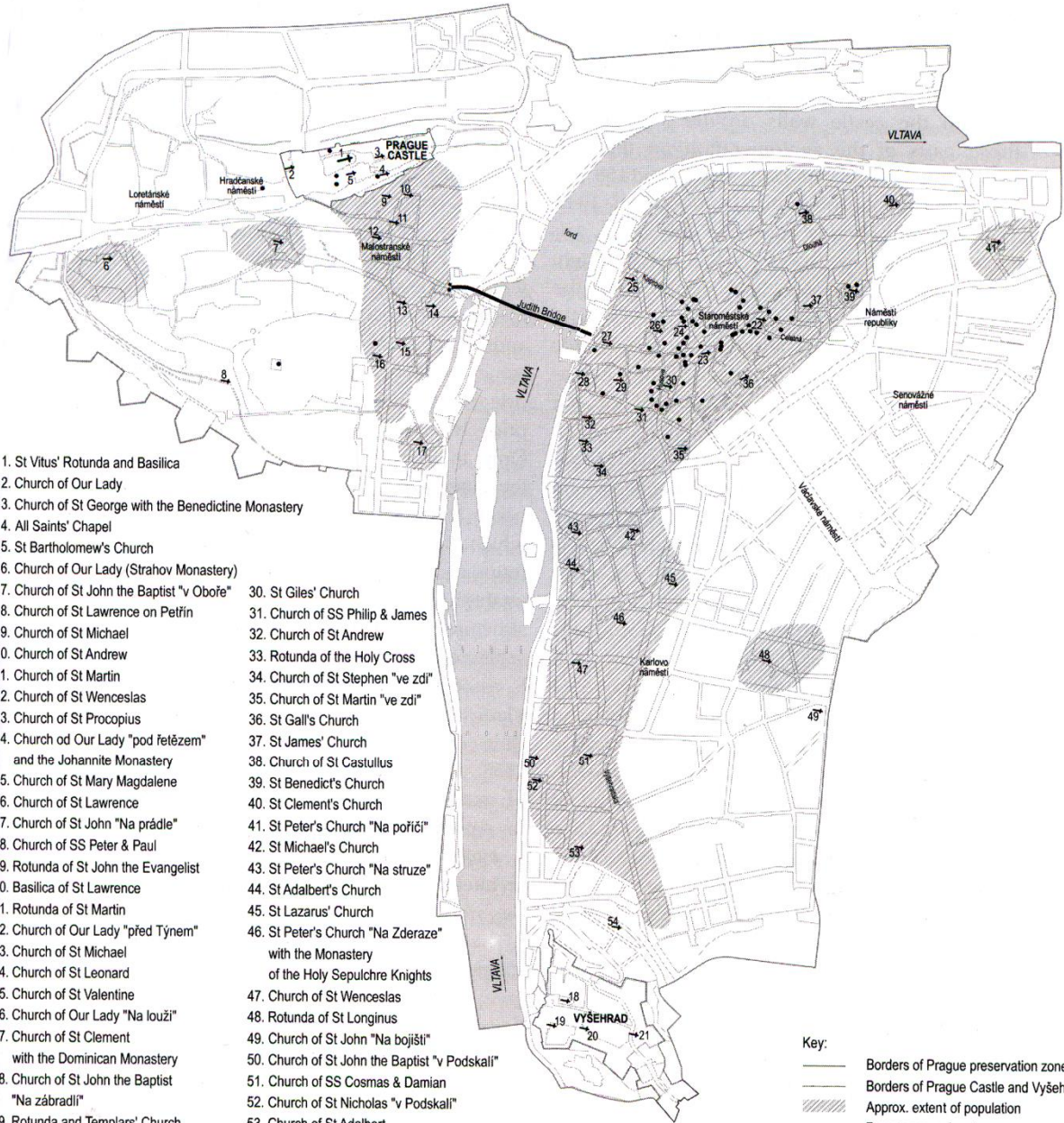
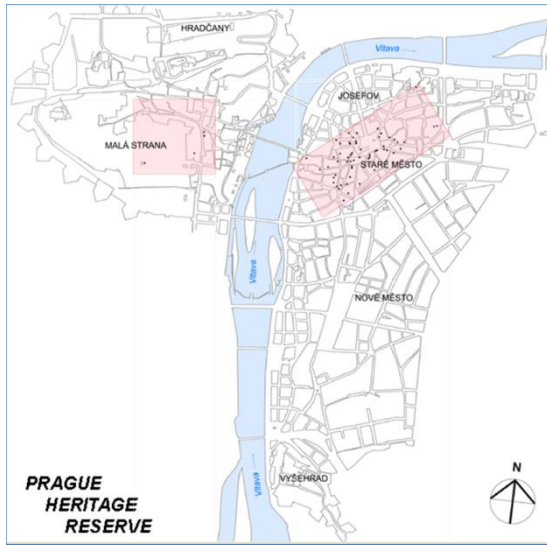
0 10 20

PRAHA

Praha-Malá Strana
RS – komunikace
9.-11. století
(Cymbalak- Podliska 2009)

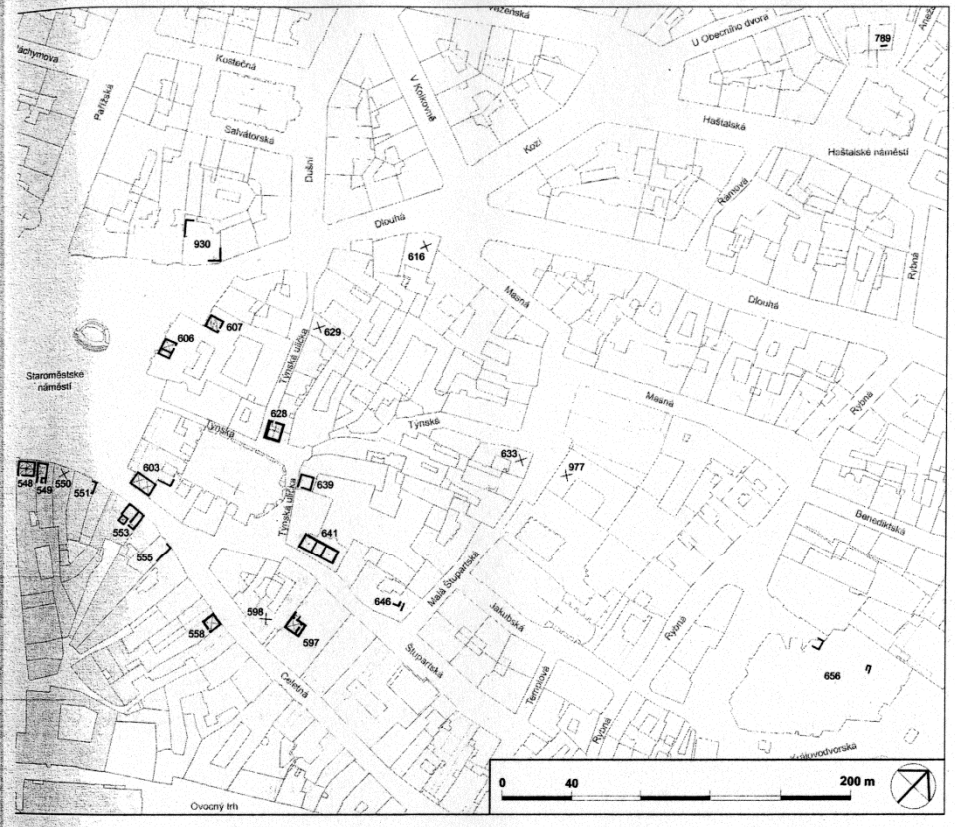
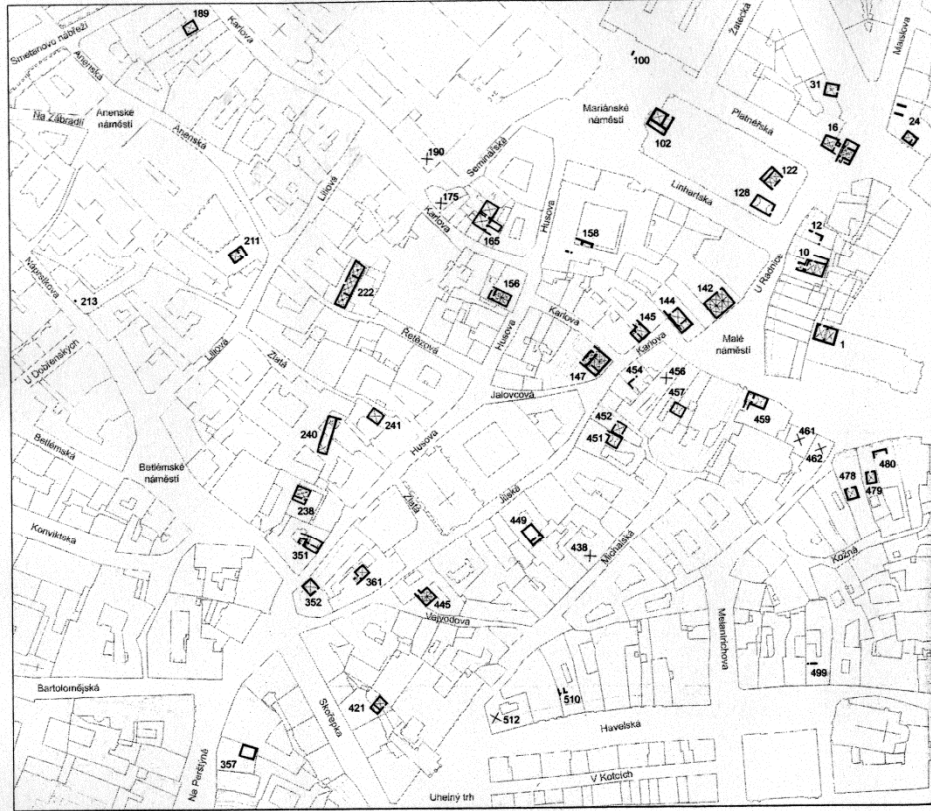

1. St Vitus' Rotunda and Basilica	30. St Giles' Church
2. Church of Our Lady	31. Church of SS Philip & James
3. Church of St George with the Benedictine Monastery	32. Church of St Andrew
4. All Saints' Chapel	33. Rotunda of the Holy Cross
5. St Bartholomew's Church	34. Church of St Stephen "ve zdi"
6. Church of Our Lady (Strahov Monastery)	35. Church of St Martin "ve zdi"
7. Church of St John the Baptist "v Oboře"	36. St Gall's Church
8. Church of St Lawrence on Petřín	37. St James' Church
9. Church of St Michael	38. Church of St Castulus
10. Church of St Andrew	39. St Benedict's Church
11. Church of St Martin	40. St Clement's Church
12. Church of St Wenceslas	41. St Peter's Church "Na poříčí"
13. Church of St Procopius	42. St Michael's Church
14. Church of Our Lady "pod řetězem" and the Johannite Monastery	43. St Peter's Church "Na struze"
15. Church of St Mary Magdalene	44. St Adalbert's Church
16. Church of St Lawrence	45. St Lazarus' Church
17. Church of St John "Na prádle"	46. St Peter's Church "Na Zderaze" with the Monastery of the Holy Sepulchre Knights
18. Church of SS Peter & Paul	47. Church of St Wenceslas
19. Rotunda of St John the Evangelist	48. Rotunda of St Longinus
20. Basilica of St Lawrence	49. Church of St John "Na bojišti"
21. Rotunda of St Martin	50. Church of St John the Baptist "v Podskali"
22. Church of Our Lady "před Týnem"	51. Church of SS Cosmas & Damian
23. Church of St Michael	52. Church of St Nicholas "v Podskali"
24. Church of St Leonard	53. Church of St Adalbert
25. Church of St Valentine	54. Rotunda of St Margaret
26. Church of Our Lady "Na louži"	
27. Church of St Clement with the Dominican Monastery	
28. Church of St John the Baptist "Na zábradlí"	
29. Rotunda and Templars' Church of St Lawrence	

Key:

- Borders of Prague preservation zone
- Borders of Prague Castle and Vyšehrad
- ▨ Approx. extent of population
- Romanesque churches
- Romanesque houses

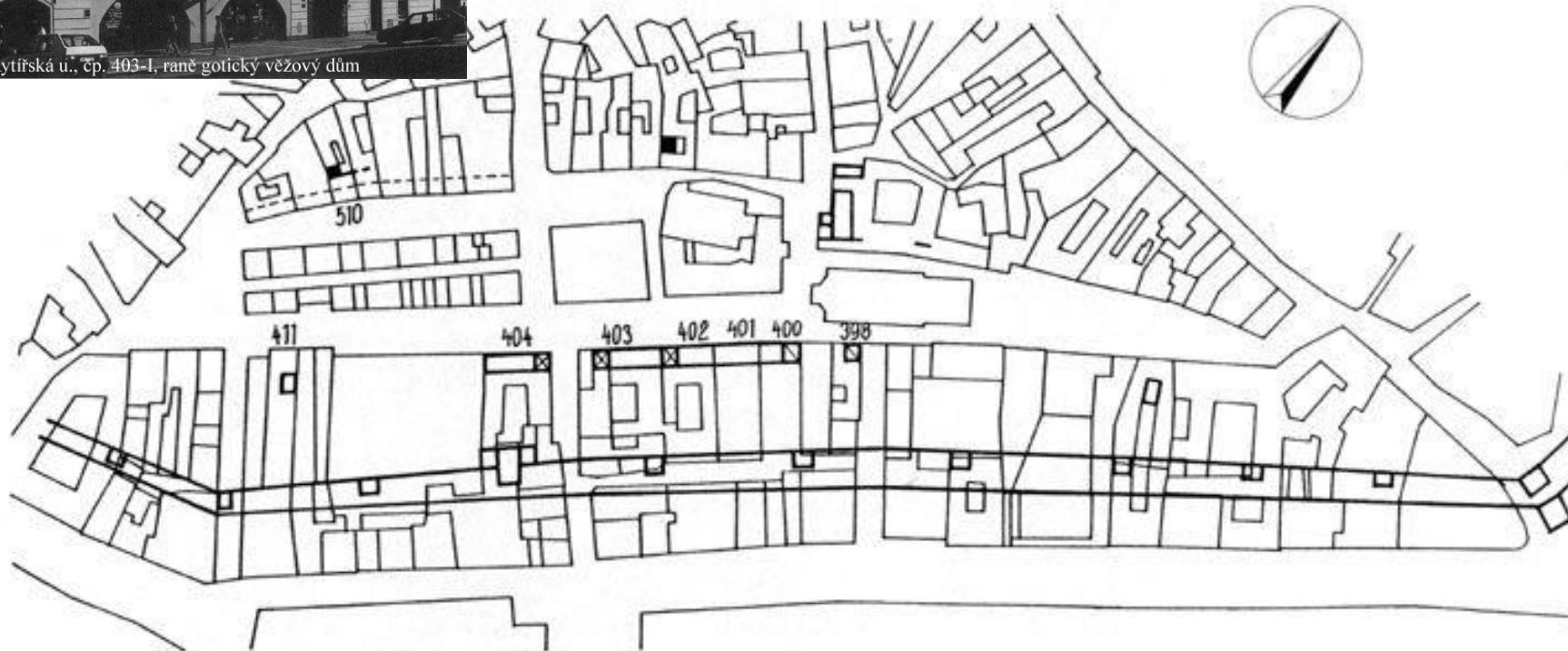

Věžový dům

Praha-Staré Město, Rytířská u., čp. 403-I, raně gotický věžový dům

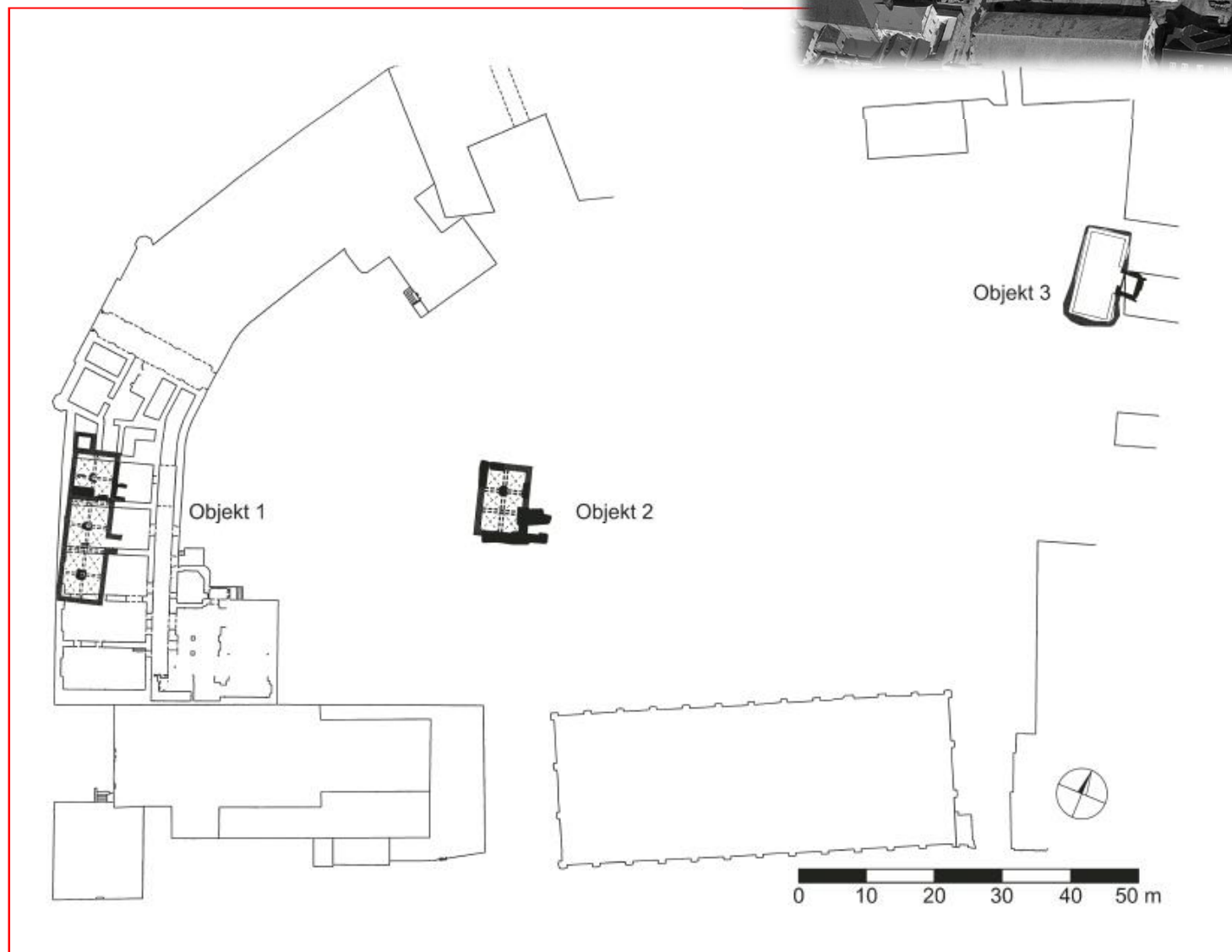
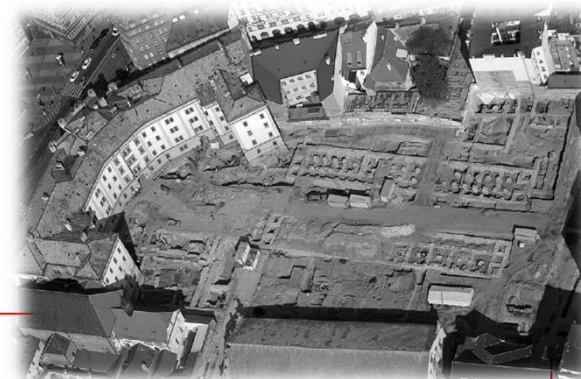
0 5 10

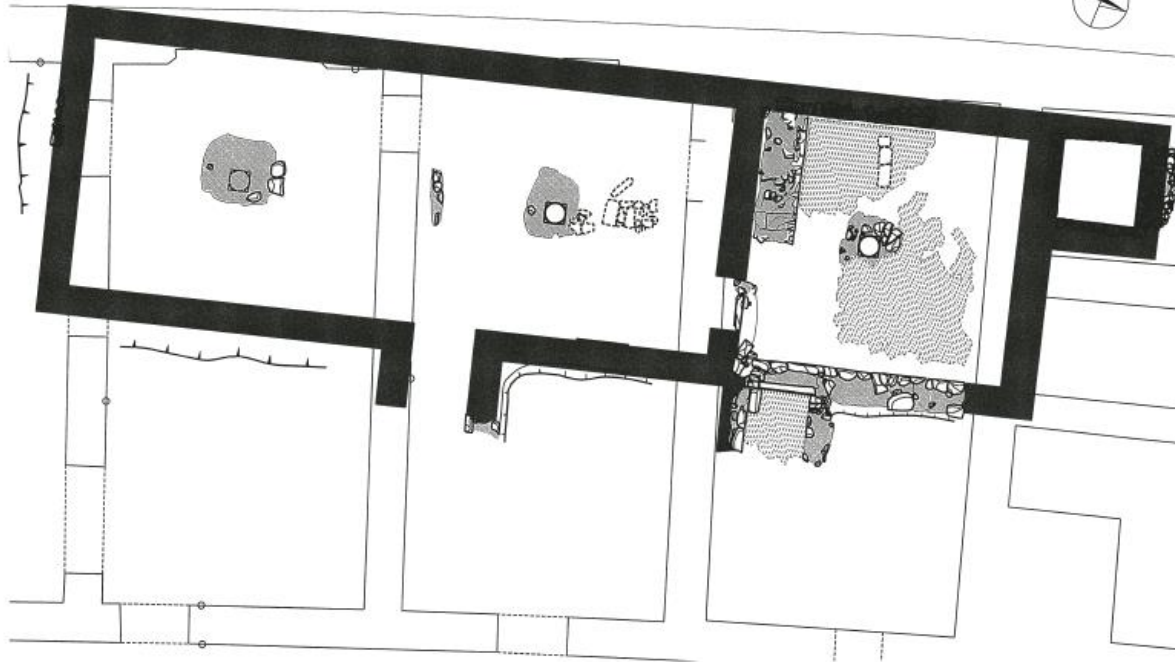
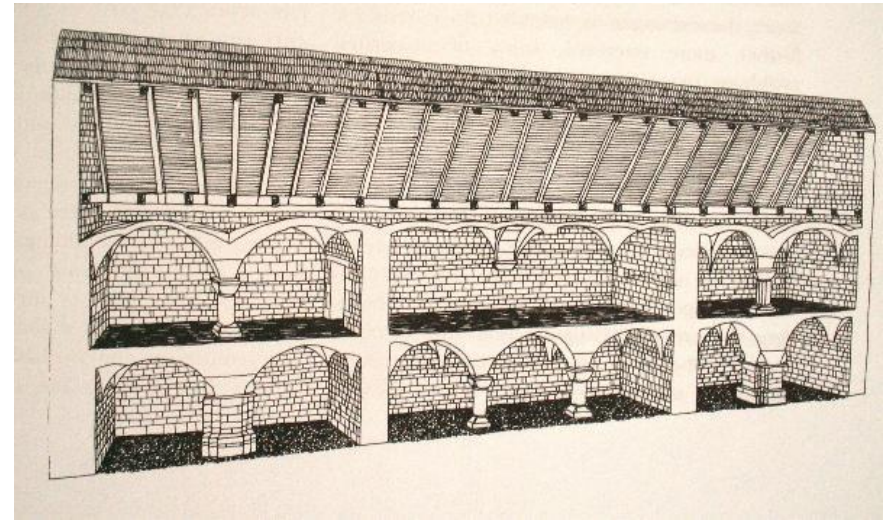
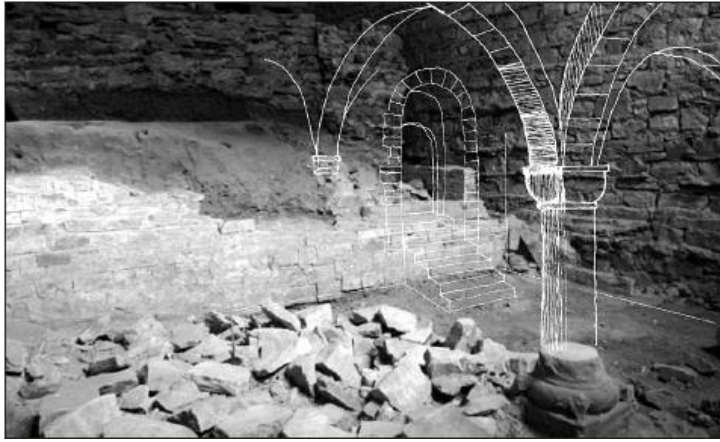
- románský objekt
- ⊗ věžový dům
- ostatní raně gotické objekty popř. jednotrakty

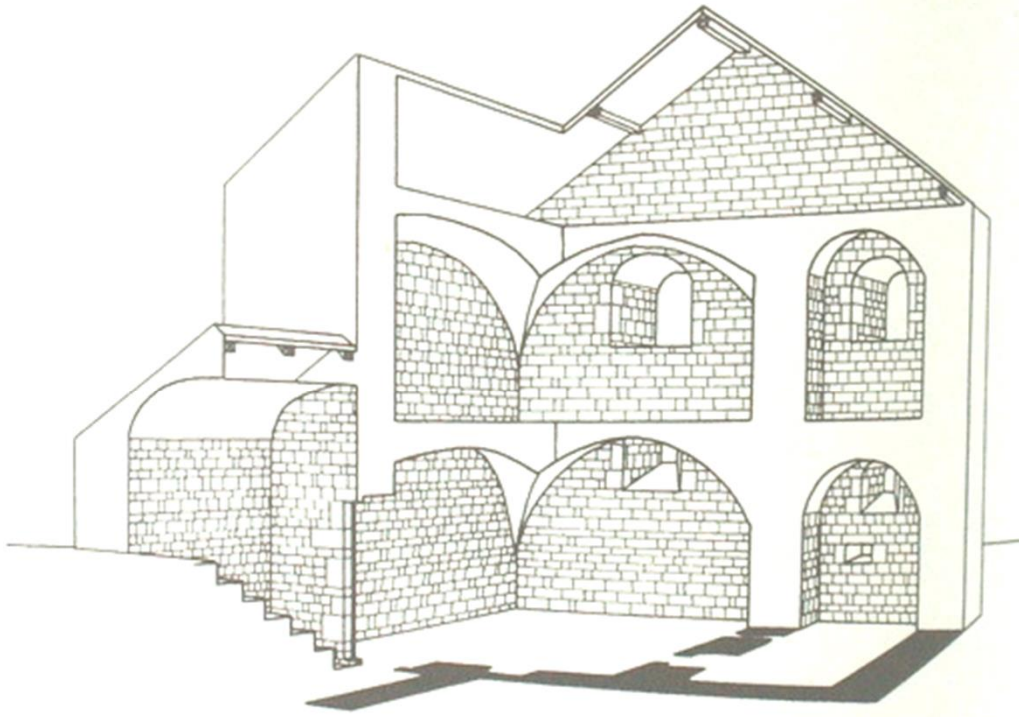
Havelské město. Schéma zástavby podle J. Muka, D. Líbalá, M. Paolika. Plánek obsahuje i pravděpodobnou rekonstrukci průběhu staroměstských hradeb

Paláce

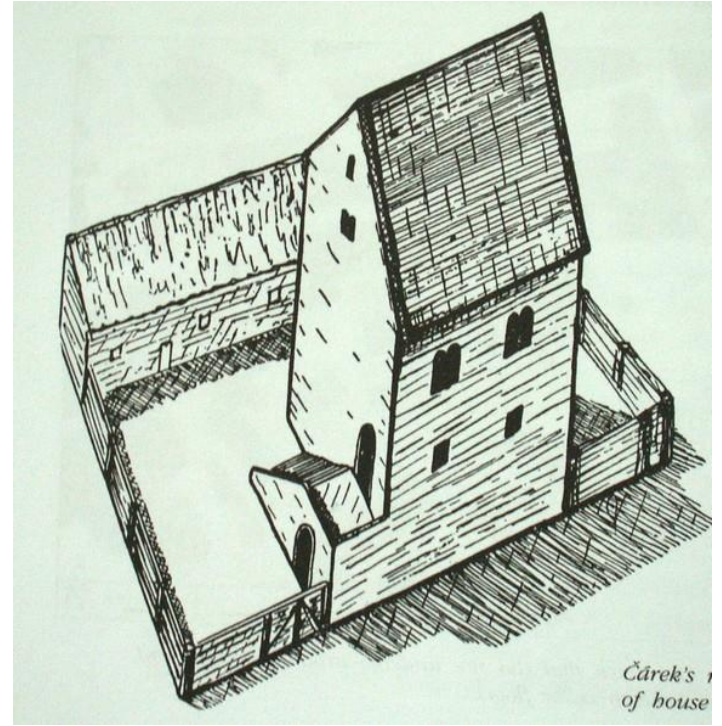
Praha – nám. Republiky

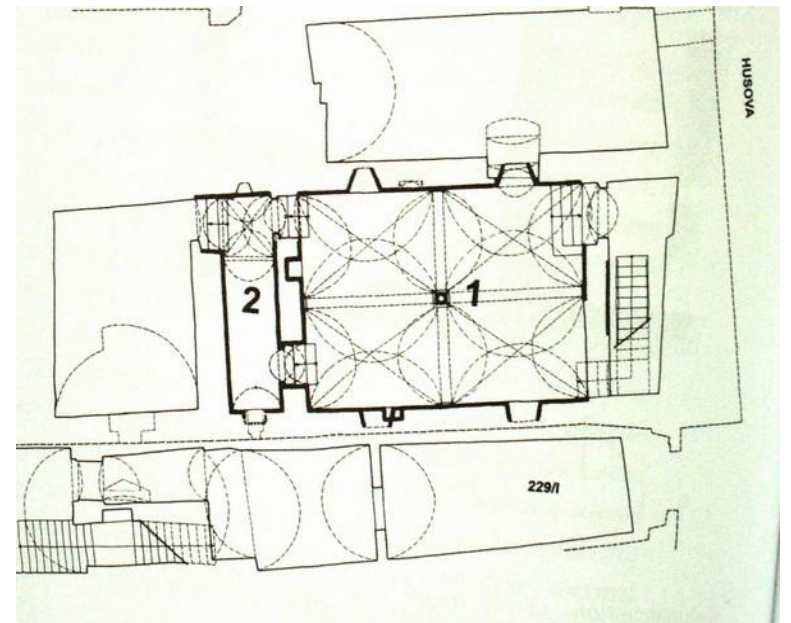
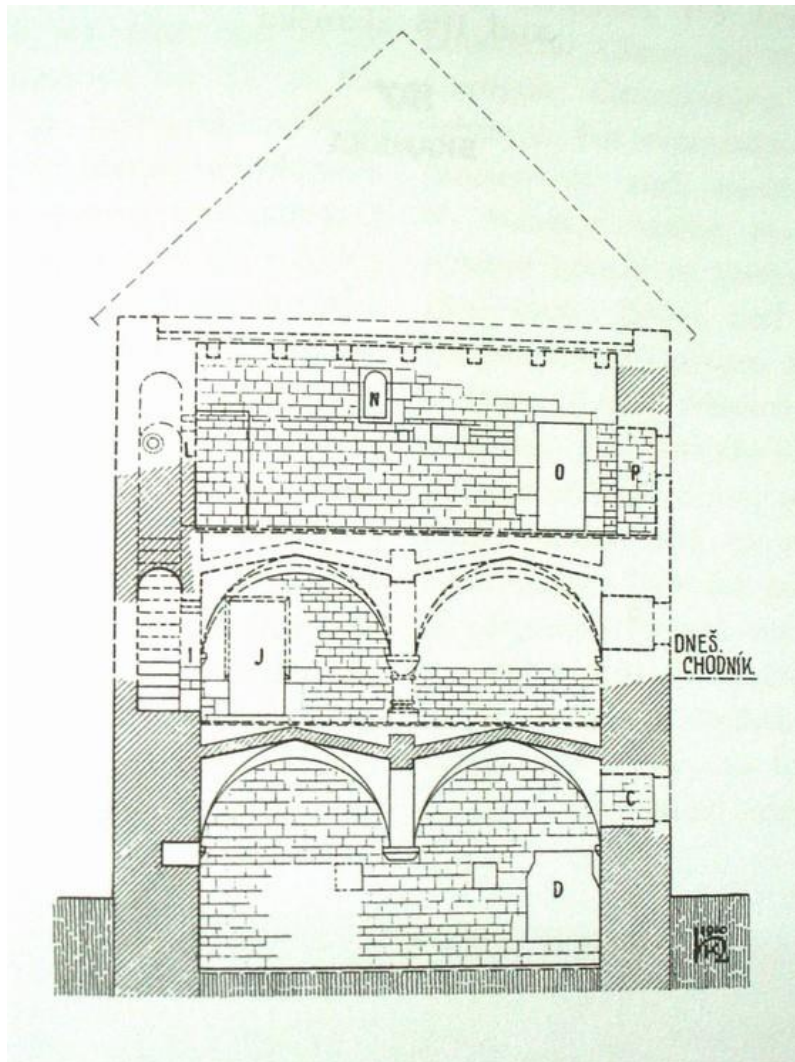

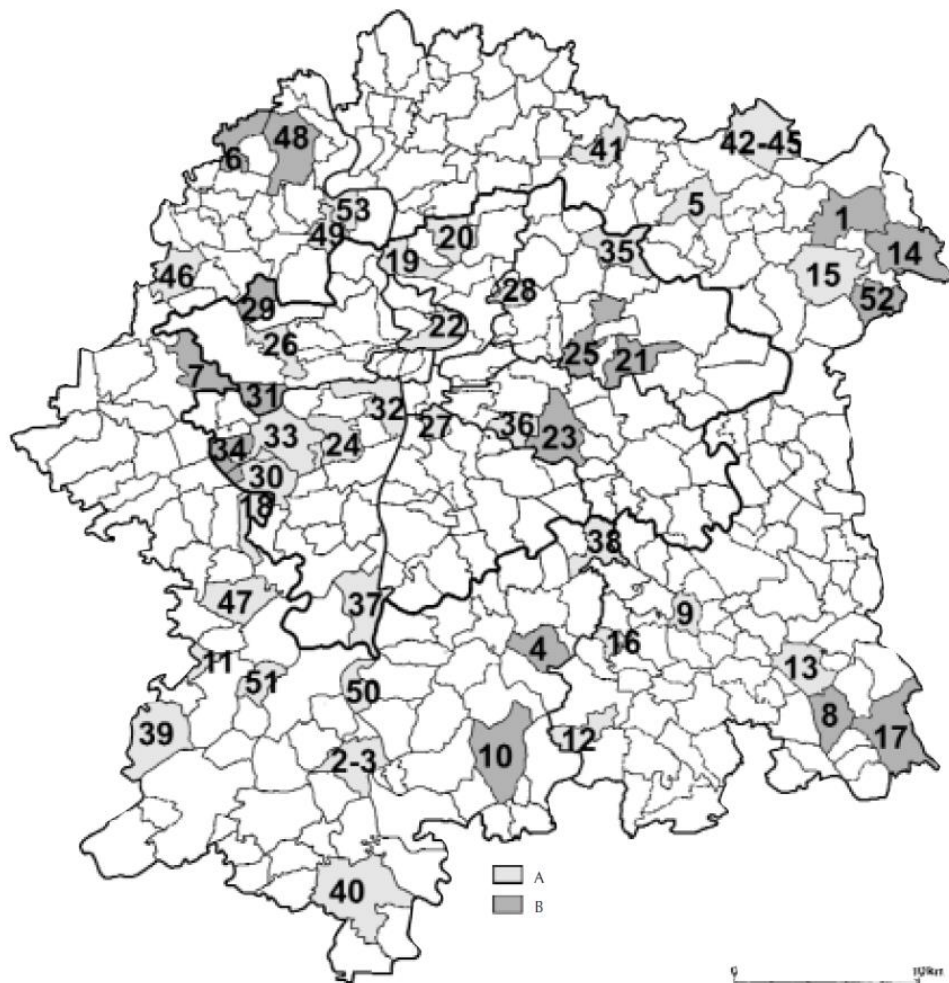

Spatial reconstruction of house Nos. 145-146/I.

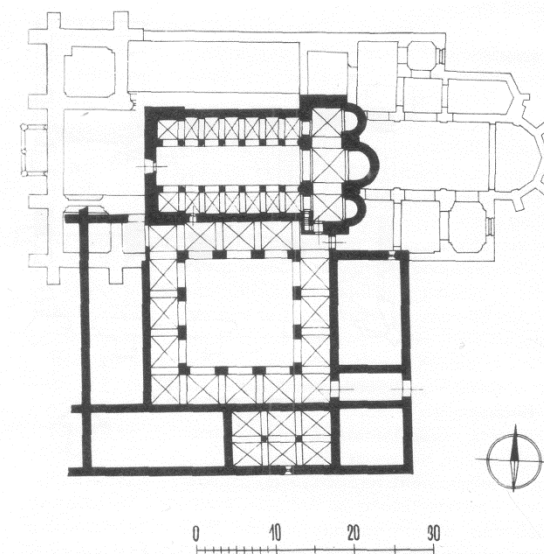
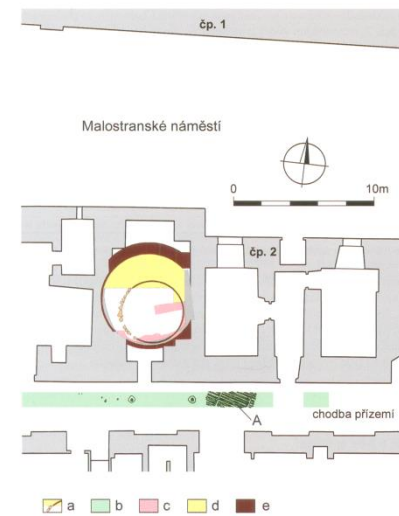
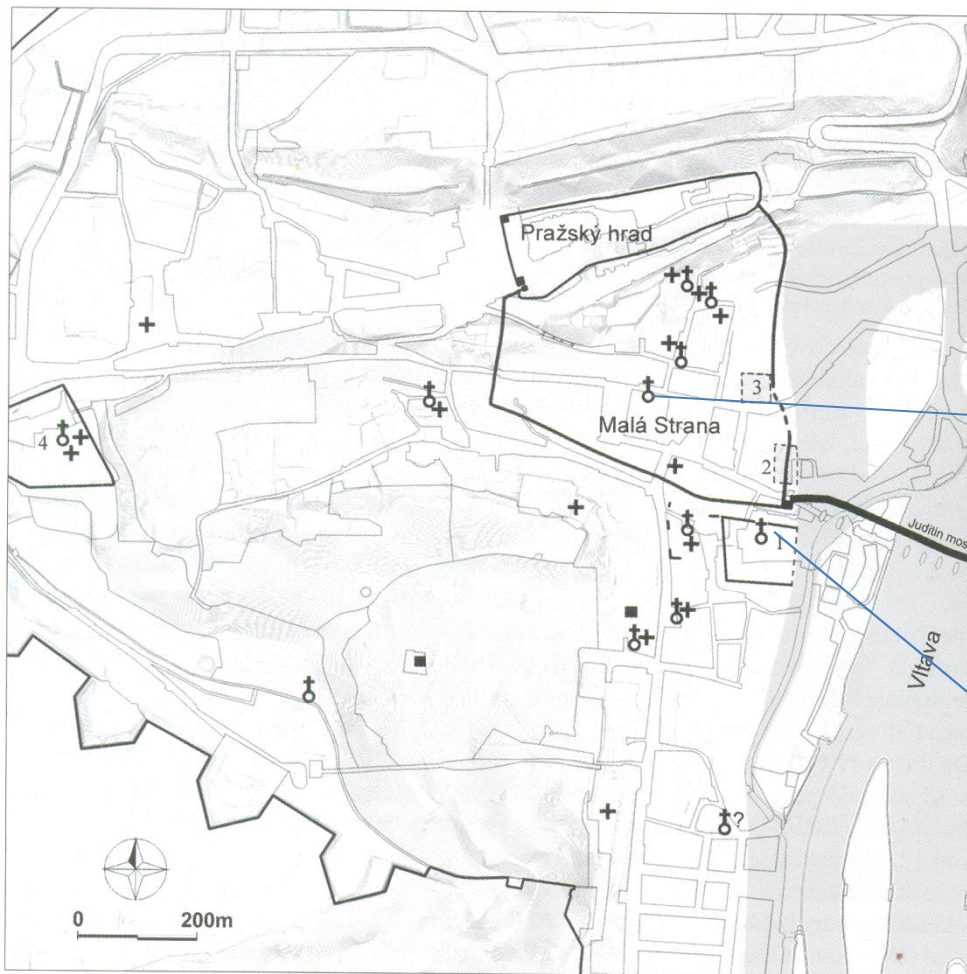
*Čárek's 1
of house*

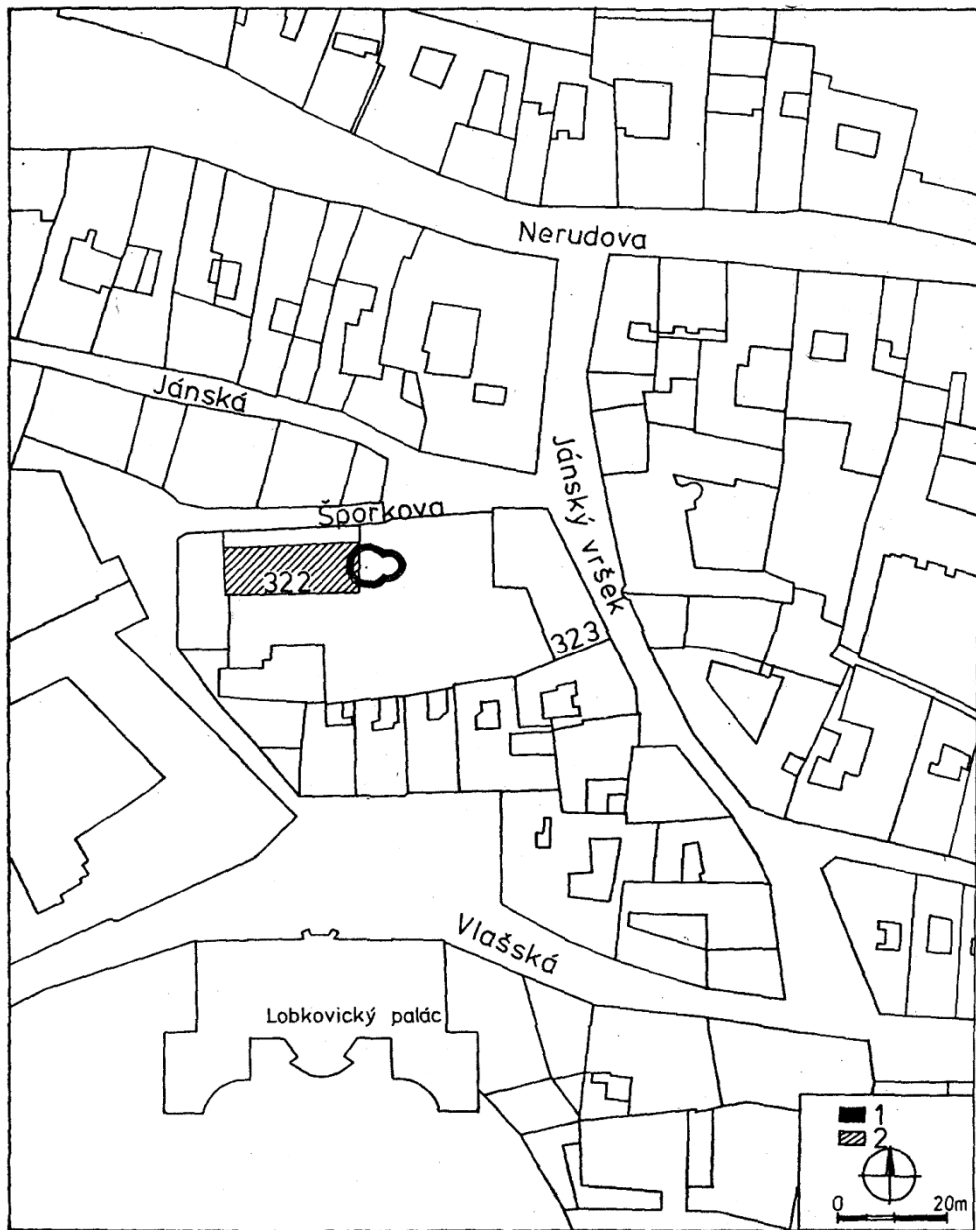

Praha a okolí
kostely datované
A: 11.-12. st.
B: 13. st.

Seznam kostelů		
Pořadí	Katastr	Patrocinium
1	Čelákovice	Nanebevzetí P. Marie
2	Davle	sv. Jan Křtitel
3	Davle	sv. Kilián
4	Dolní Jirčany, Psáry	sv. Václav
5	Dřevčice	sv. Bartoloměj
6	Holubice	Narození P. Marie
7	Hostivice	sv. Jakub Větší
8	Hrusice	sv. Vojtěch (dnes sv. Václav)
9	Jažlovice	sv. Václav
10	Jilové u Prahy	sv. Mikuláš (dnes sv. Vojtěch)
11	Karlík	sv. Martin (dnes sv. Prokopa a Martina)
12	Kostelec u Křížků	sv. Martin
13	Mnichovice	sv. Michael (dnes Narození P. Marie)
14	Mochov	sv. Bartoloměj
15	Nehvizdy	sv. Václav
16	Olešky	Narození P. Marie
17	Ondřejov	sv. Šimon a Juda
18	Ořech	Stětí sv. Jana Křtitele
19	Praha – Bohnice	sv. Petr
20	Praha – Dolní Chabry	sv. Jan Křtitel
21	Praha – Dolní Počernice	Nanebevzetí P. Marie
22	Praha – Holešovice	sv. Kliment
23	Praha – Hostivař	Stětí sv. Jana Křtitele
24	Praha – Jinonice	sv. Vavřinec
25	Praha – Kyje	sv. Bartoloměj
26	Praha – Liboc	sv. Fabián a Šebestián
27	Praha – Nusle	? (sv. Pankrác)
28	Praha – Prosek	sv. Václav
29	Praha – Přední Kopanina	sv. Maří Magdalena
30	Praha – Řeporyje	Sv. Petr a Pavel
31	Praha – Řepy	sv. Martin
32	Praha – Smíchov	sv. Jakub (později sv. Filip a Jakub)
33	Praha – Stodůlky	sv. Jakub Větší
34	Praha – Třebonice	sv. Jan a Pavel
35	Praha – Vinoř	Povyšení sv. Kříže
36	Praha – Záběhlice	Narození P. Marie
37	Praha – Zbraslav	sv. Havel
38	Průhonice	Narození P. Marie
39	Řevnice	sv. Mořic
40	Slapy	sv. Gothard
41	Stuhy	sv. Vojtěch
42	Stará Boleslav	sv. Kosma a Damián
43	Stará Boleslav	sv. Václav
44	Stará Boleslav	sv. Kliment
45	Stará Boleslav	?
46	Středokluky	sv. Vavřinec
47	Třebotov	sv. Martin
48	Tursko	sv. Martin
49	Únětice	? (Nanebevzetí P. Marie)
50	Vrané n. Vlt.	sv. Jiří
51	Všenory	sv. Václav
52	Vyšehořovice	sv. Martin
53	Žalov	sv. Kliment

- ⊙ kostel
- + pohřebiště
- zděné profánní stavby,
- 1 – areál johanitské komendy
- 2 – přibližně areál biskupského dvora
- 3 – přibližná plocha v majetku břevnovského kláštera,
- 4 – areál strahovského premonstrátského kláštera

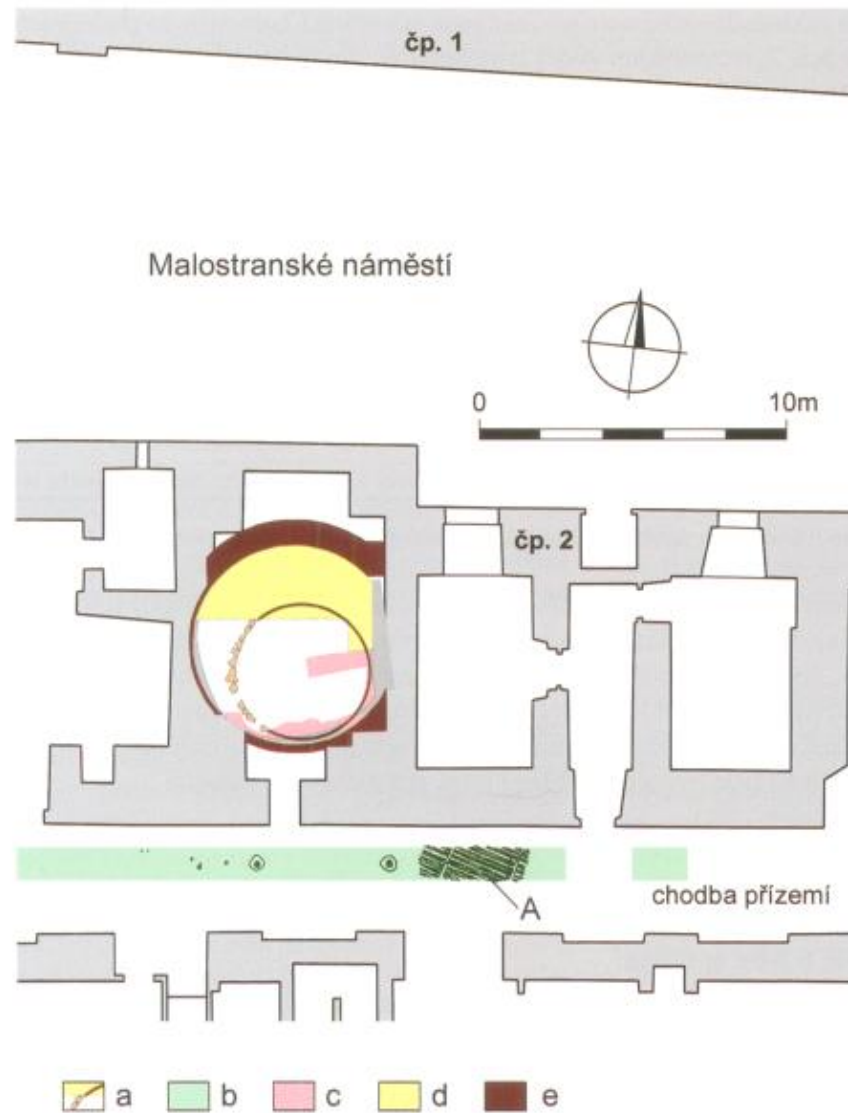

rotunda - plně
mladší loď - šrafovně

rotunda sv. Jana Křtitele
Praha - Malá Strana

Rotunda sv. Václava
Praha – Malá strana

¼. 12.st.: zděný kostel sv. Václava, vnitřní průměr 6,65 m; in situ – podlaha z 6-bokých keramických dlaždic vyšehradského typu

Na místě starší dřevohlininěné stavby (konec 10. st.; kruhový půdorys: ? sakrální),
Opukový kámen v základovém zdivu: omítka – malování; fragment okénka se stopami vápenné malby a omítky - starší rozebranný kostel, velká maltová plocha - uvnitř rotundy

Kostel sv. Martina ve zdi Praha, SMP

Újezd – martinský újezd – pod vyšehradskou kapitoulou

1140 – Adelheida, matka knížete Soběslava (smrt), držitelka újezdu

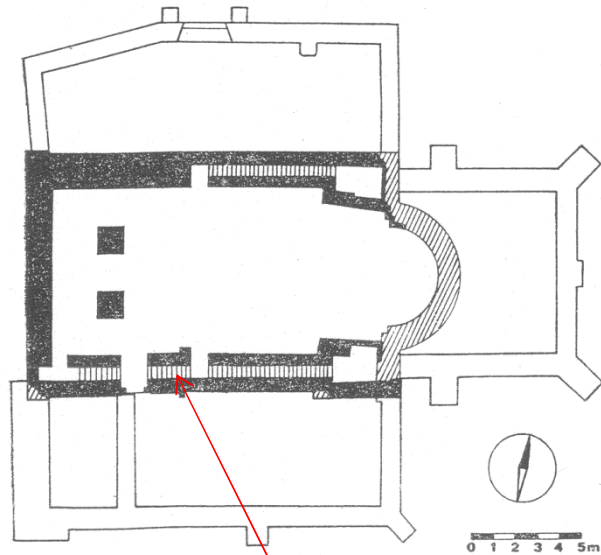
1178 – donace Soběslava II. vašehradské kapitule

1187 – osada – újezd sv. Martina

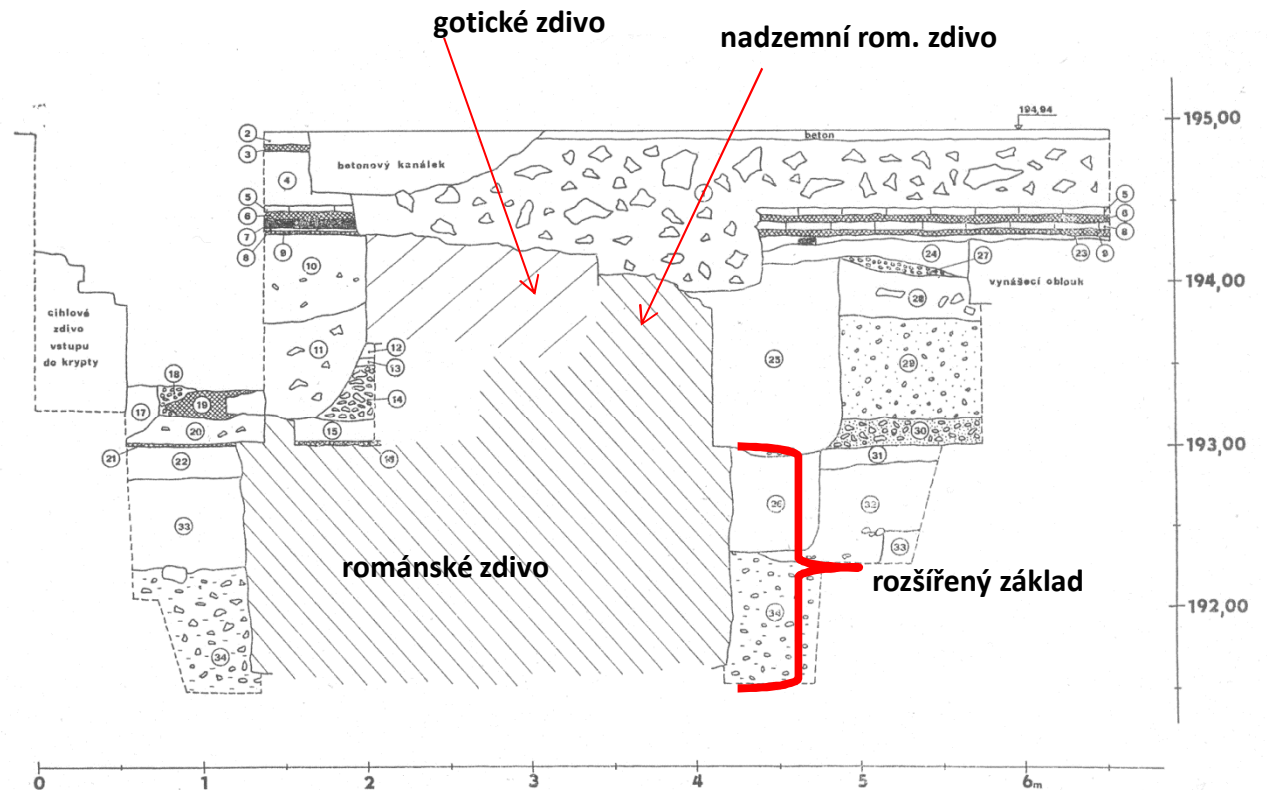
Zrušený kostel sv. Martina ve zdi byl v 19. století využit pro obytné a obchodní prostory.

románská fáze: jednolodní kostel s apsidálním závěrem/kněžištěm a hranolovou věží na Z, jejíž součástí byla i empora nesená 2 pilíři

schodiště v síle zdiva

románské zdivo:
Kvádříkové zdivo s podříznutou spárou
výška řádků:
 vnitřní líc 22, 22, 21, 24
 cm
 vnější líc 20, 21, 19 cm

**Kvádřikové zdivo: kostel sv. Petra a Pavla
Praha – Bohnice
Aitentika biskupa Daniela 1158**

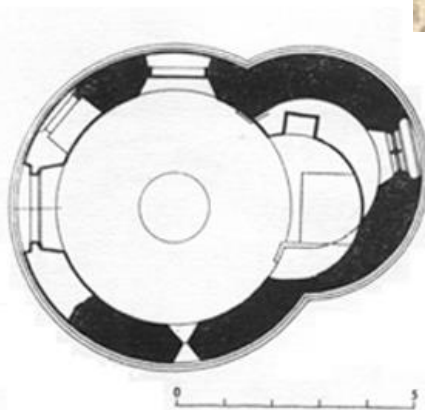

rotunda sv. Longina

NMP – Praha

993: Osada Rybník

Kolem rotundy kostrový hřbitov 11.-12. století

Praha-Nové Město, rotunda sv. Longina

Sv. Kliment

Praha – NMP

Huml 1978 (AH): 1. etpa – 11. století

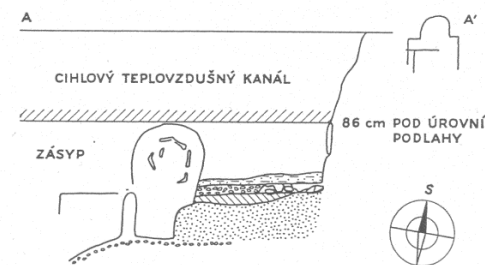
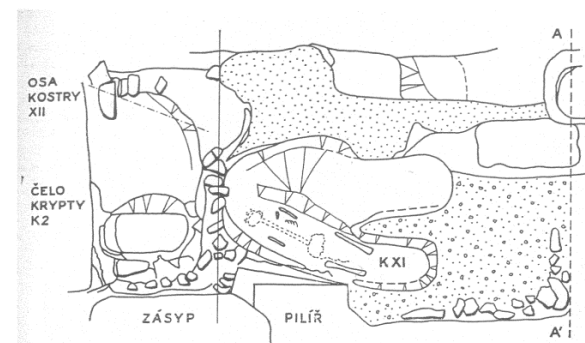
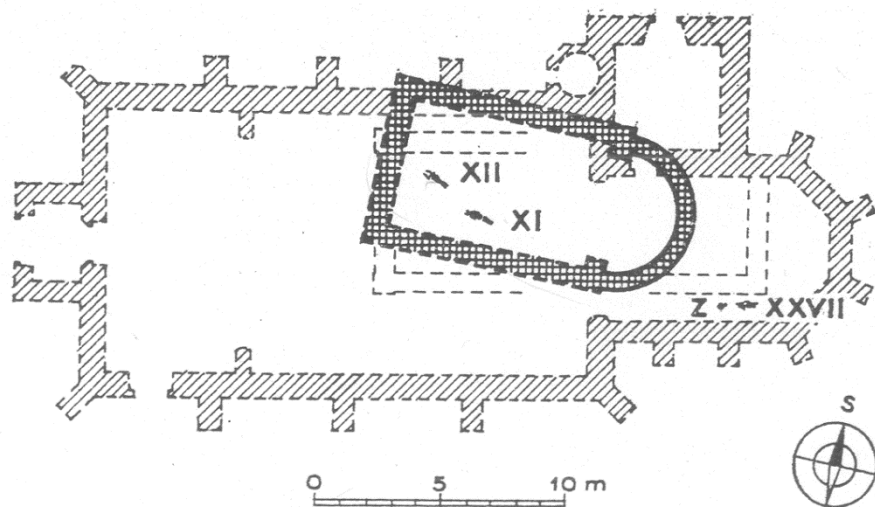
Zdivo: segmentové zdivo (apsida) – z křemenců – v základovém žlabu (ten narušil podložní štěrkopísky); superpozice kostela a starší kulturní vrstvy ; hřbitov pro 11. století - hrob se zaušnicí

Tzv. zakládací listina břevnovského kláštera: vyjmenování i - získal klášter území s kostelem sv. Limaneta až v průběhu 12. st. Nebo už v 11. st.

Podoba 1-ložní obdodélné stavby s apsidou

Analogie: sv. Jiří Kouřim, Vrbčany , sv. Mořin na Pražském hradě

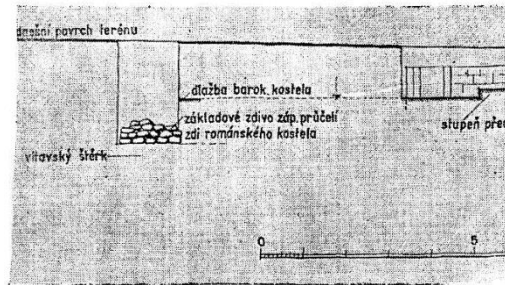
nejstarší destrukci zdiva – překrýval štěrkopísek: písemné prameny velká vody 1118, 1141 – analogická výplň v obj. zkoumaných jižně kostela - zahloubené suterény (keramika 2/2. 12. st.) – nahrazeny výrobními areály - následně až akt

1 - štěrkopísek, 2 - tmavý písek, 3 - štěrkopísek, 4 - hrubší štěr, 5 - tmavá hlinito písečná vrstva, 6 - jíla.

Praha 1—Nové Město, sv. Kliment. Půdorys a řez prostorem loži nejstaršího kostela (K – kostrové hroby 11 a 12, 1–2 – tmavý písek, 3 – štěrkopísek, 4 – hrubší štěr, 5 – tmavá hlinito písečná vrstva, 6 – jíla).

Kostel sv. Filipa a Jakuba Praha - Smíchov

J a S zdivo lodě

J: š – 90 cm; v 92 cm nad rozšířeným základem

Kvádřikové zdivo: kvádříky 30 × 22, 36 × 23, 52 × 22 cm

Zbytky zdiva a základů kostela leží pod povrchem severní části parku na Arbesově náměstí.

? – doba *; stavba snad z 11. nebo počátku 12. století.

1333 - 1. písemná zmínka – jako farní kostel

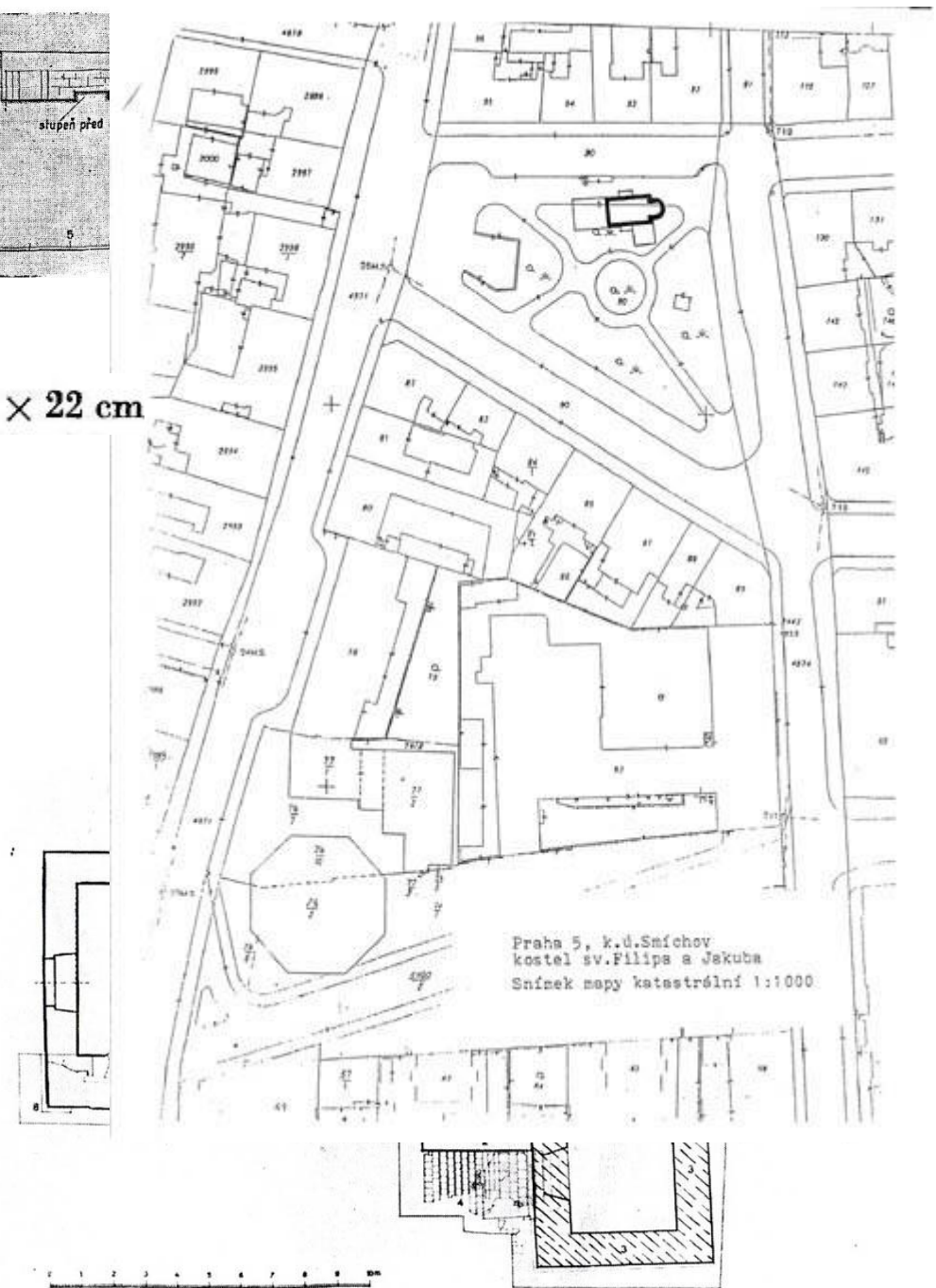
V 15. nebo začátkem 16. století je na jižní straně přistavěno přízemí věže.

Při barokní přestavbě r. 1749 byla loď prodloužena západním směrem a přistavěn transept.

V prvním patře věže vznikla zvonice.

R. 1891 je kostel zbořen a stavební materiál byl použit na stavbu nového kostela stejného zasvěcení na hřbitově Malvazinky (1894 – 1896)

R. 1956 provedl I. Borkovský archeologický průzkum z důvodu nové parkové úpravy náměstí. Výzkum upřesnil rozměry a posloupnost stavebních fází kostela.

Sv. Linhart

Praha – SMP

Dragoun 2002

Románský jednolodní kostel s dvakrát odstupňovanou apsidou

Nestojí: prostor dnešní Linhartské ulice

Datace: ¾.12.st.

Kvádřikové zdivo, podřezávané spáry

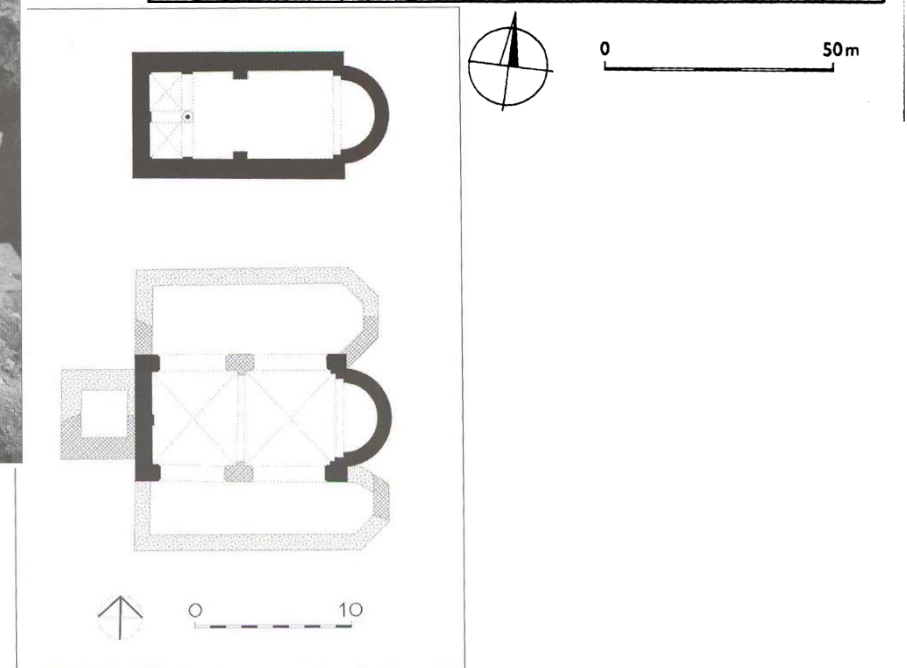
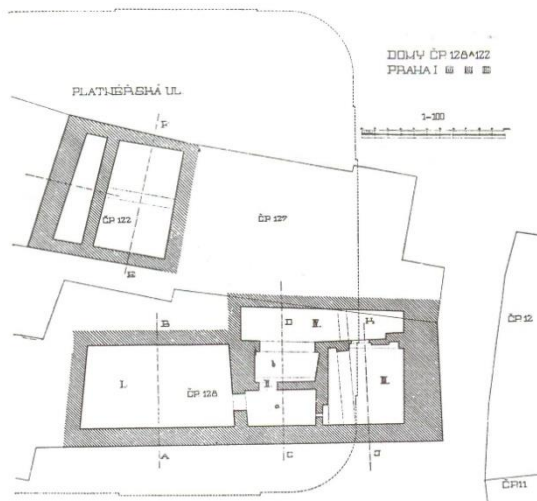
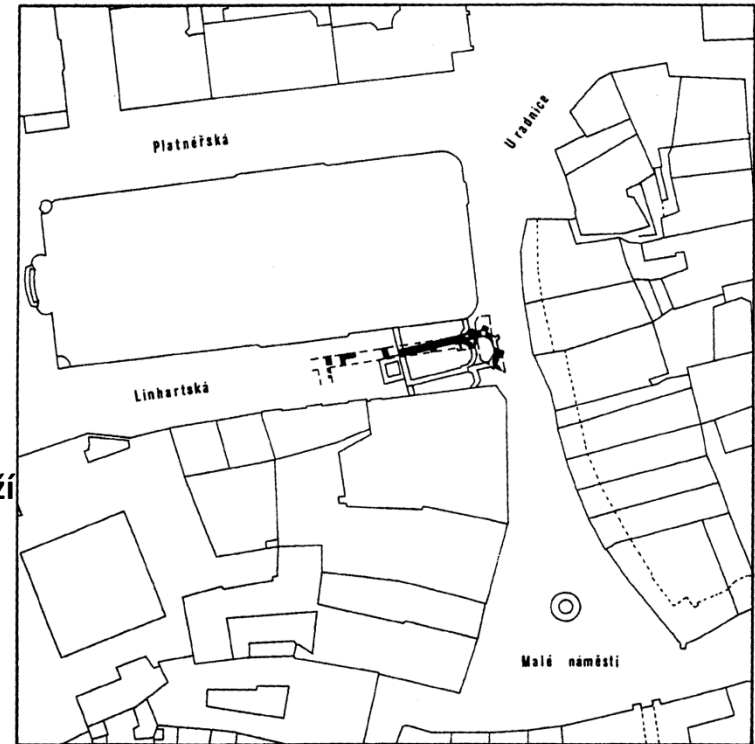
Lod': vnitřní rozměry - 11,85x5,9 m , apsida: 4,65 m

síla stěn 90-95 cm; základ: 150-170 cm

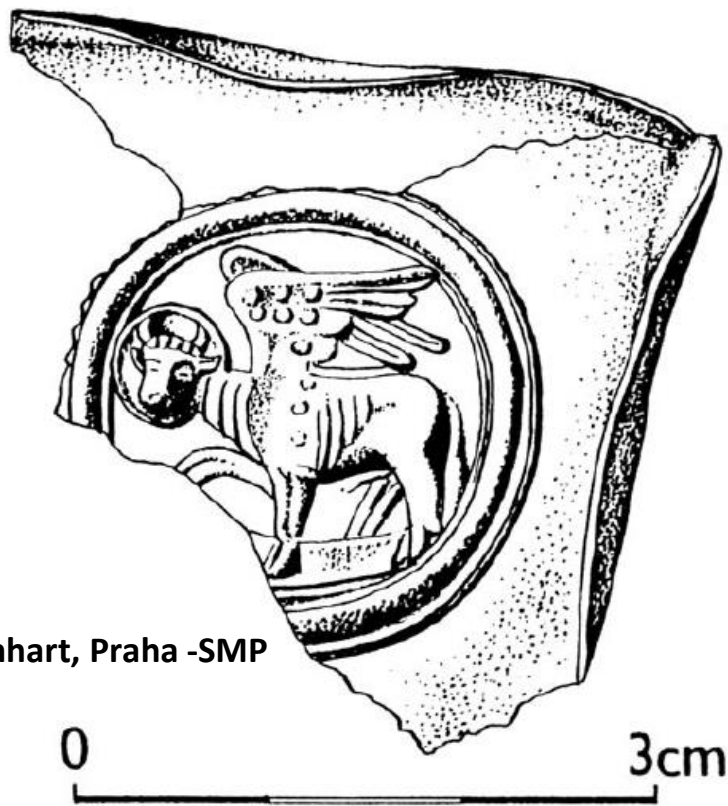
Sloup v Z-části – patka s drápky - nesl Z- emporu

Pod SZ nárožím objevena Pb plaketa s reliéfem býka (při stavbě pod nároží symboly všech 4 evangelistů: přepoklad - SZ nároží patrně Jan; JV nároží Marek, JZ Matouš)

Dvorec: Jaroš ze Slivna (Fuchsberka)
napojení na románský dům č.p. 128
zmínka k roku 1298

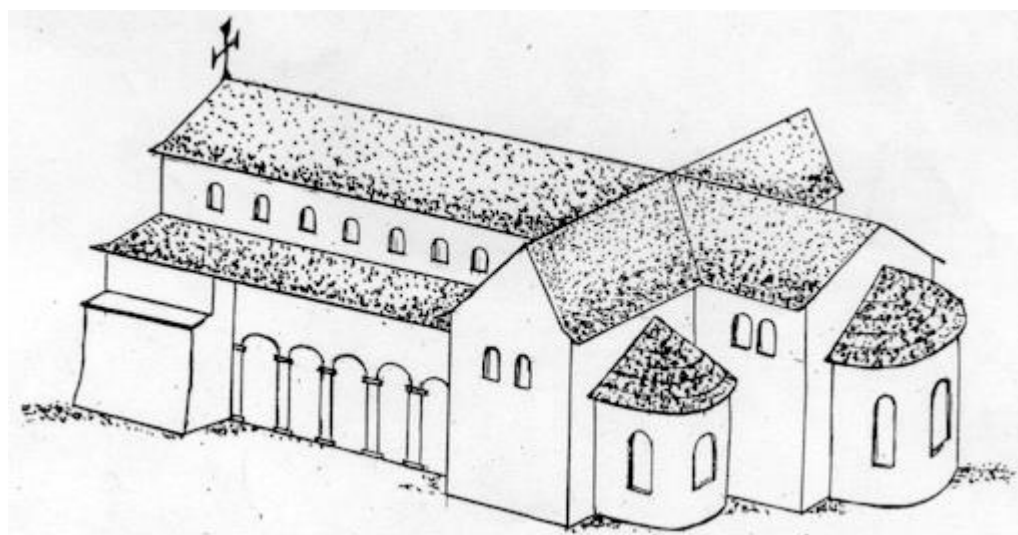
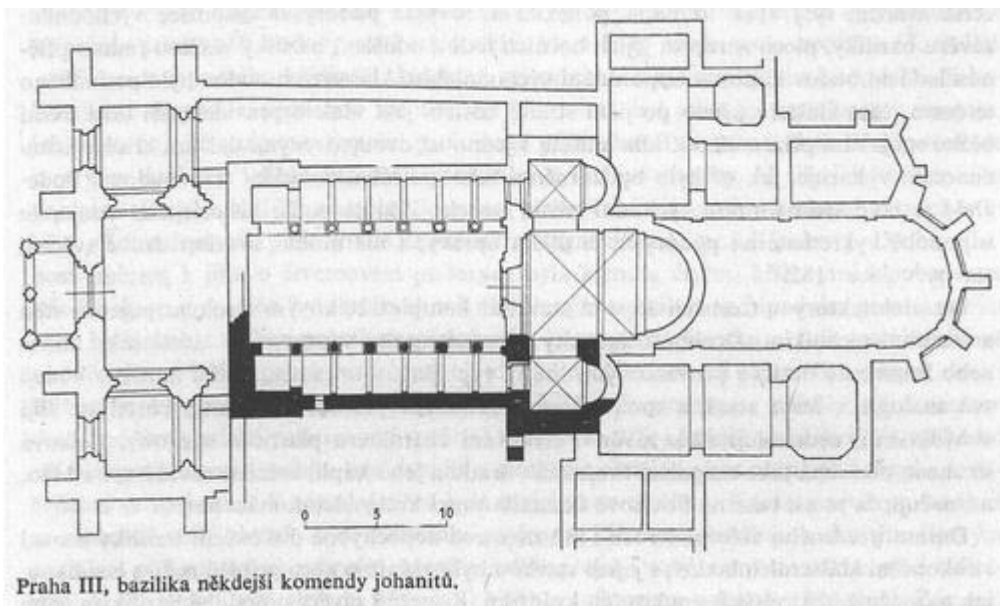

Sv. Linhart, Praha -SMP

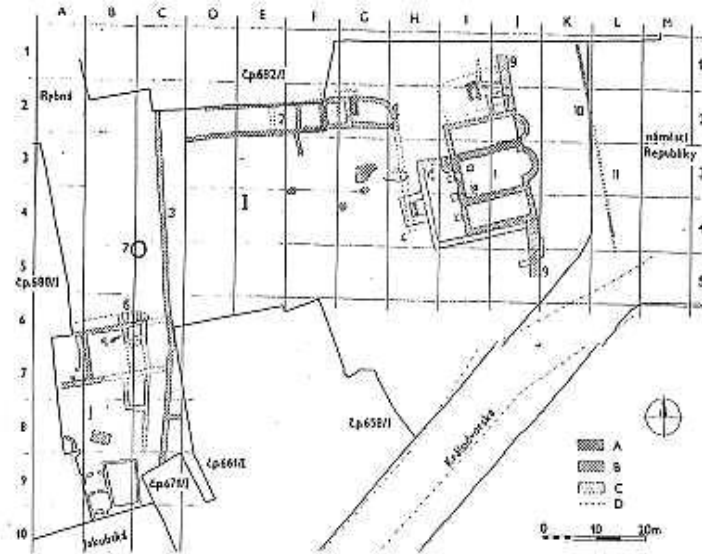

Sázavský klášter

Opuková (gotická?) schrána nalezená v roce 1938 při výkopu v domě čp. 277/II Na Zbořenci na Novém Městě pražském (Muzeum hlavního města Prahy, inv. č. 37315); 2-5 - Bronzové (?) plakety nalezené v roce 1903 (?) v základech neznámého pražského kostela (Muzeum hlavního města Prahy, inv. č. 14124/1-4); 6 - Opuková schrána s cínovou plaketou nalezená v roce 1988 pod SZ nárožím sázavského románského ambitu; 7 - Cínová plaketa ze základů jednoho z pilířů gotického kostela sv. Petra na Předhradí v Olomouci (Krajské vlastivědné muzeum v Olomouci); 8 - Plaketa ze slitiny cínu a olova nalezená pod SV nárožím lodi románského kostela sv. Linhartá na Starém Městě pražském; 9 - Symbol evangelisty Jana na vyobrazení Maiestas Domini na fol. 9 Kodexu vyšehradského; 10 - Avers sázavské plakety; 11 - Revers sázavské plakety

Komturie řádu německých rytířů v Praze

- 1 - kostel sv. Benedikta
- 2 - budova hospodářského dvora
- 3 - dělící zeď
- 4 - předpokládaný směr hradby dvora
- 5 - předpokládaná brána komendy (šachta pro padací most)
- 6 - příkop
- 7 - studna
- 8 - prostor Svatobenediktské brány
- 9 - hradba Starého Města
- 10 - parkán
- 11 - prostor městského příkopu

A - osídlení před příchodem řádu (3/4 12. až počátek 13. st.)

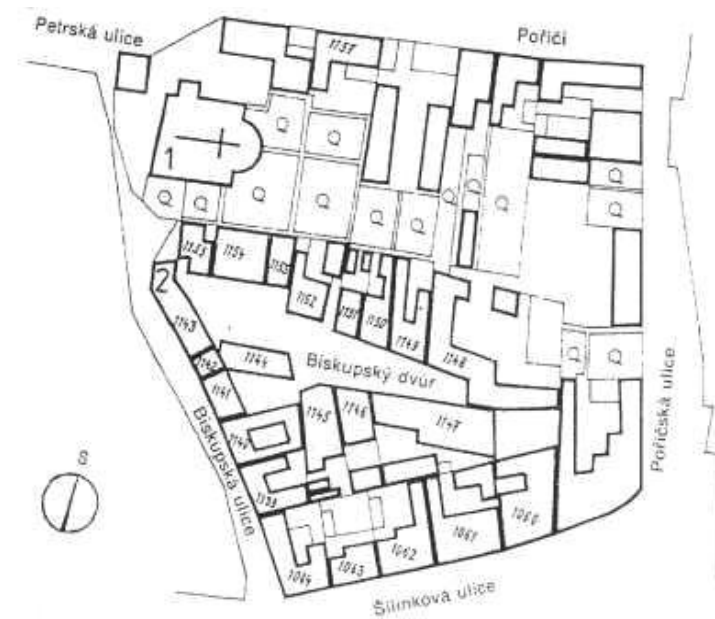
B - stavba románské komendy z pol. 13. století

C - gotická přestavba komendy z konce 14. století

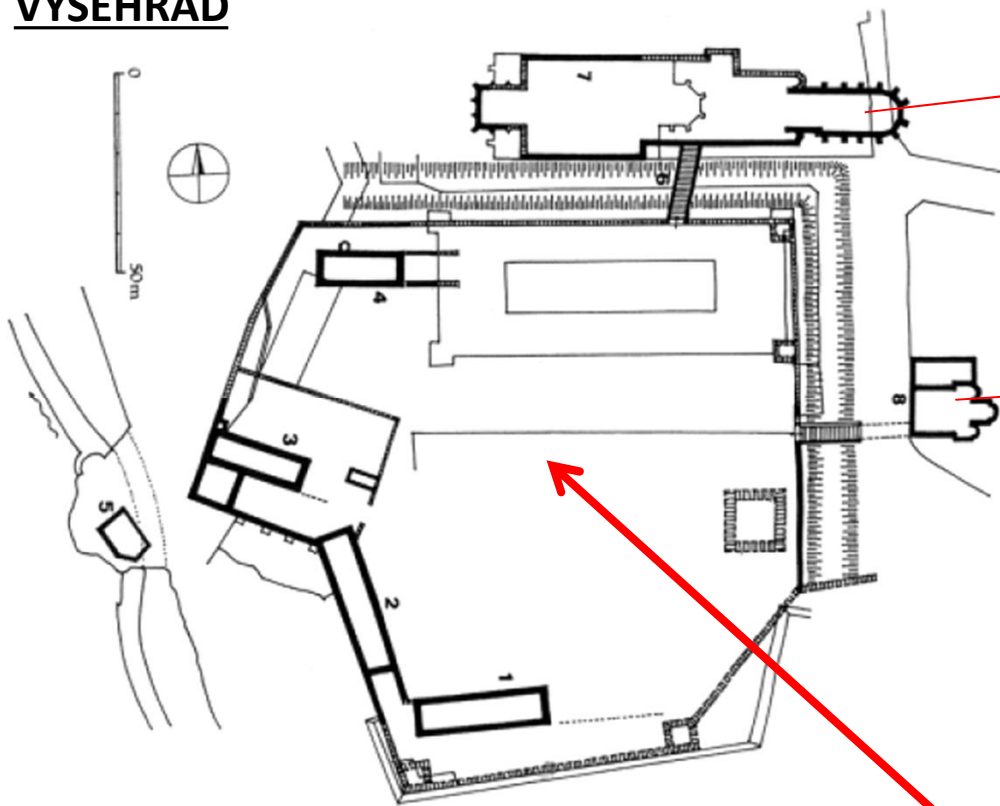
D - středověká ulice vedoucí k bráně sv. Benedikta

I - řádivý dům

II - hospodářský dvůr

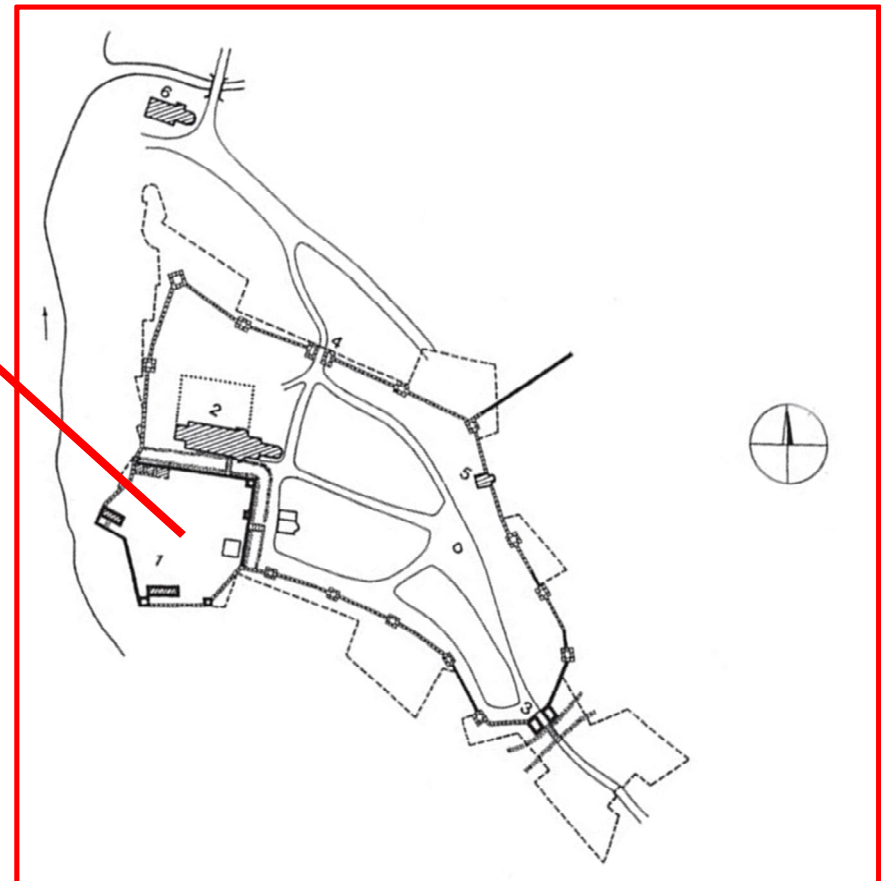

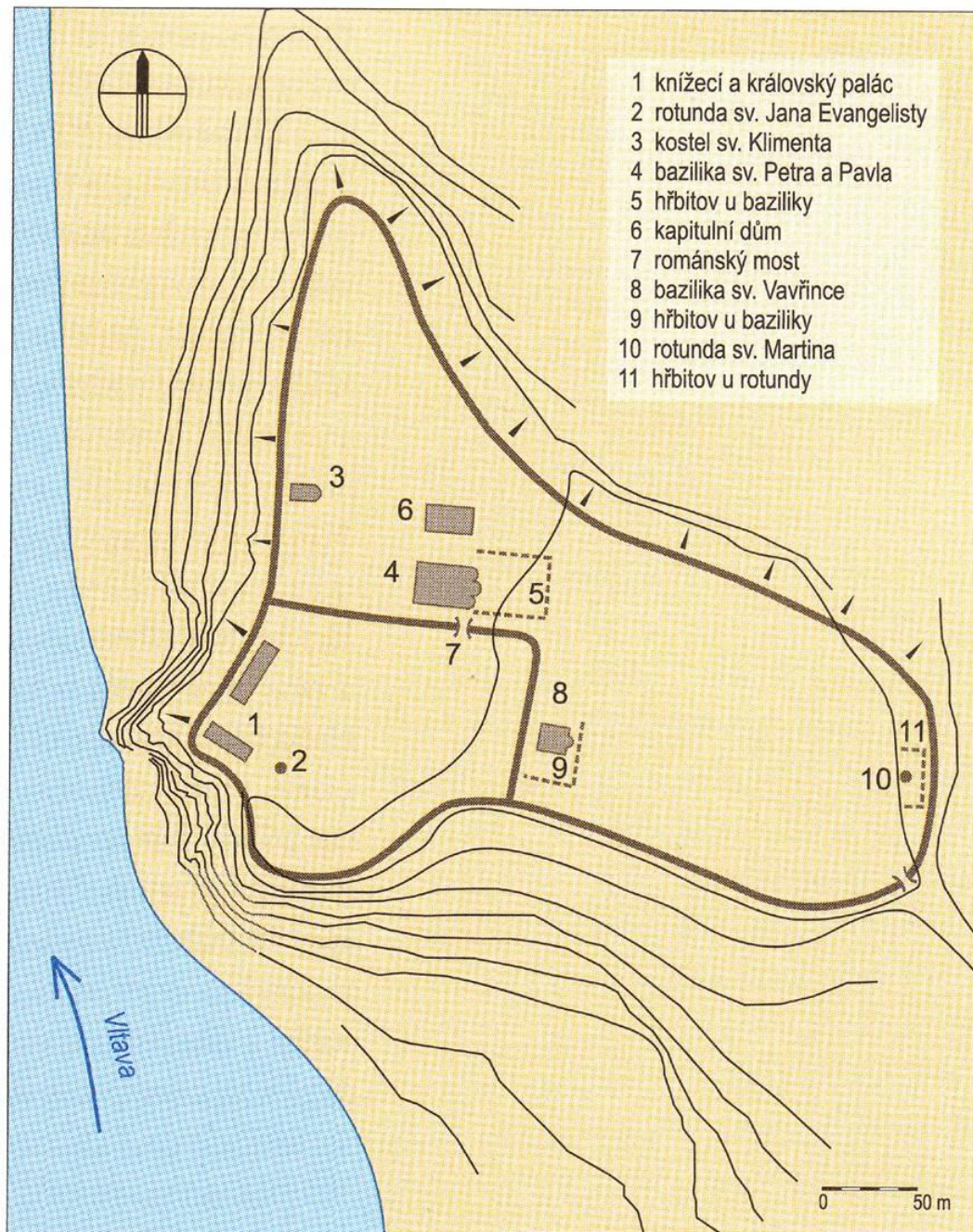
VYŠEHRAD

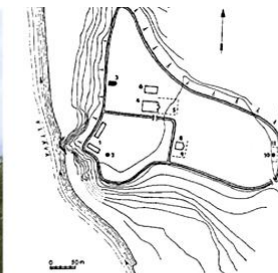
Kostel sv. Petra a Pavla

bazilika sv. Vavřince

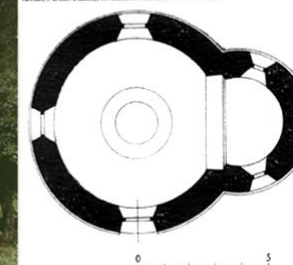

Vyšehrad na konci 11. a ve 12. století.

Číslo 1. Město Vyšehrad a jeho okolí. 1. knížecí a královský palác; 2. rotunda sv. Jana Evangelisty; 3. bazilika sv. Petra a Pavla; 4. bazilika sv. Vavřince; 5. hřbitov u baziliky; 6. kapitulní dům; 7. románský most; 8. bazilika sv. Vavřince; 9. hřbitov u baziliky; 10. rotunda sv. Martina; 11. hřbitov u rotundy.

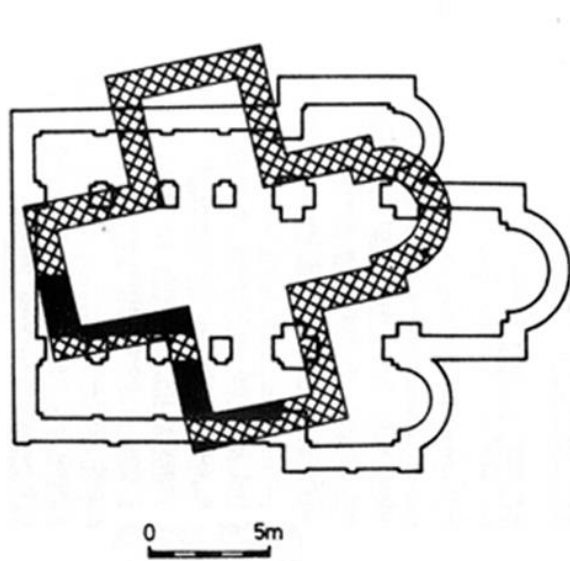

Praha-Vyšehrad, kostel sv. Martina.

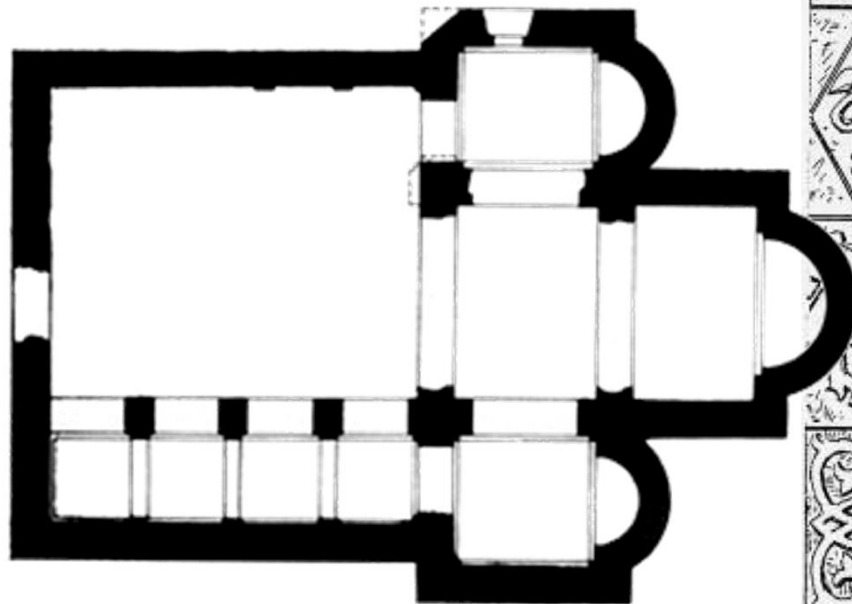
Archeologický výzkum
Vyšehradu
Vyznačení sond
Roky 1968-1993

Bazilika sv. Vavřince

Vyšehrad, bazilika sv. Vavřince a jí předcházející sakrální stavba

lev

sfinx

císař Nero

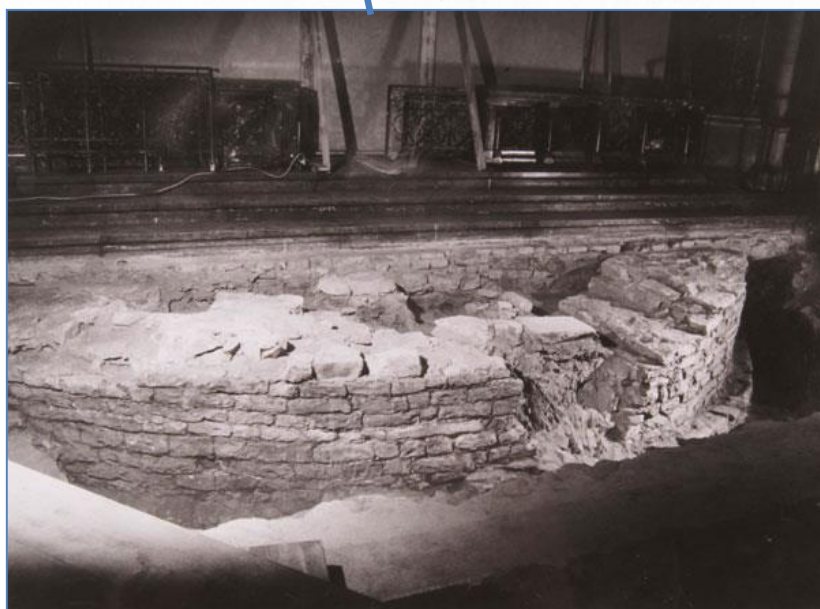
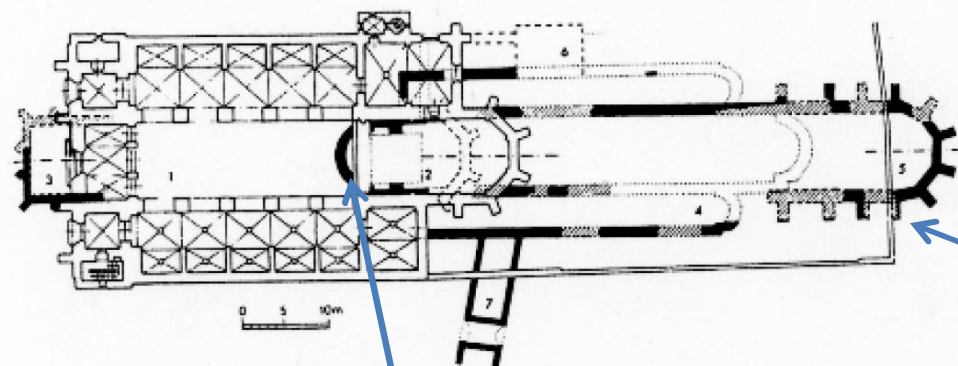
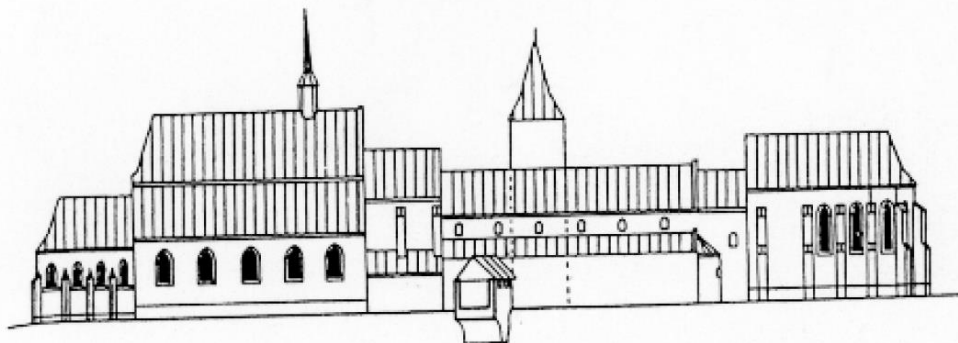

gryf

Vyšehrad,
bazilika sv. Vavřince

Kapitulní chrám sv. Petra a Pavla

Kapitulní chrám sv. Petra a Pavla

Archeologický ústav AV ČR provádí na žádost primátora od roku 1966 výzkum NKP Vyšehrad. Jedním z klíčových úkolů byl výzkum kostela sv. Petra a Pavla, druhé hlavní baziliky přemyslovského státu.

1968-91: byl postupně odkryt půdorys ve složitých podmínkách hřbitova

1981-85: proveden výzkum v interiéru

2 románské etapy stavby

1. založení (+- 1070) prvním českým králem Vratislavem II.,
2. před rokem 1129.

Románská trojlodní bazilika byla dvouchórová o rozměrech cca 53 x 17 m. Baptisterium před západním průčelím svědčí o staré liturgické praxi. V jižní lodi nalezen raně středověký sarkofág.

2 gotické etapy

1. počátek 14. století
2. a po r. 1369

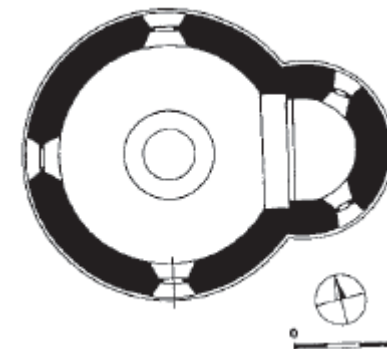
Sakrální komplex největší v předhusitské Praze dosáhl koncem 14. století 110 m.

Provedena antropologická analýza (P.Stránská), rozbor osteologický (R.Kyselý) a fyzikální (L.Hrdlička)

Rotunda sv. Martina

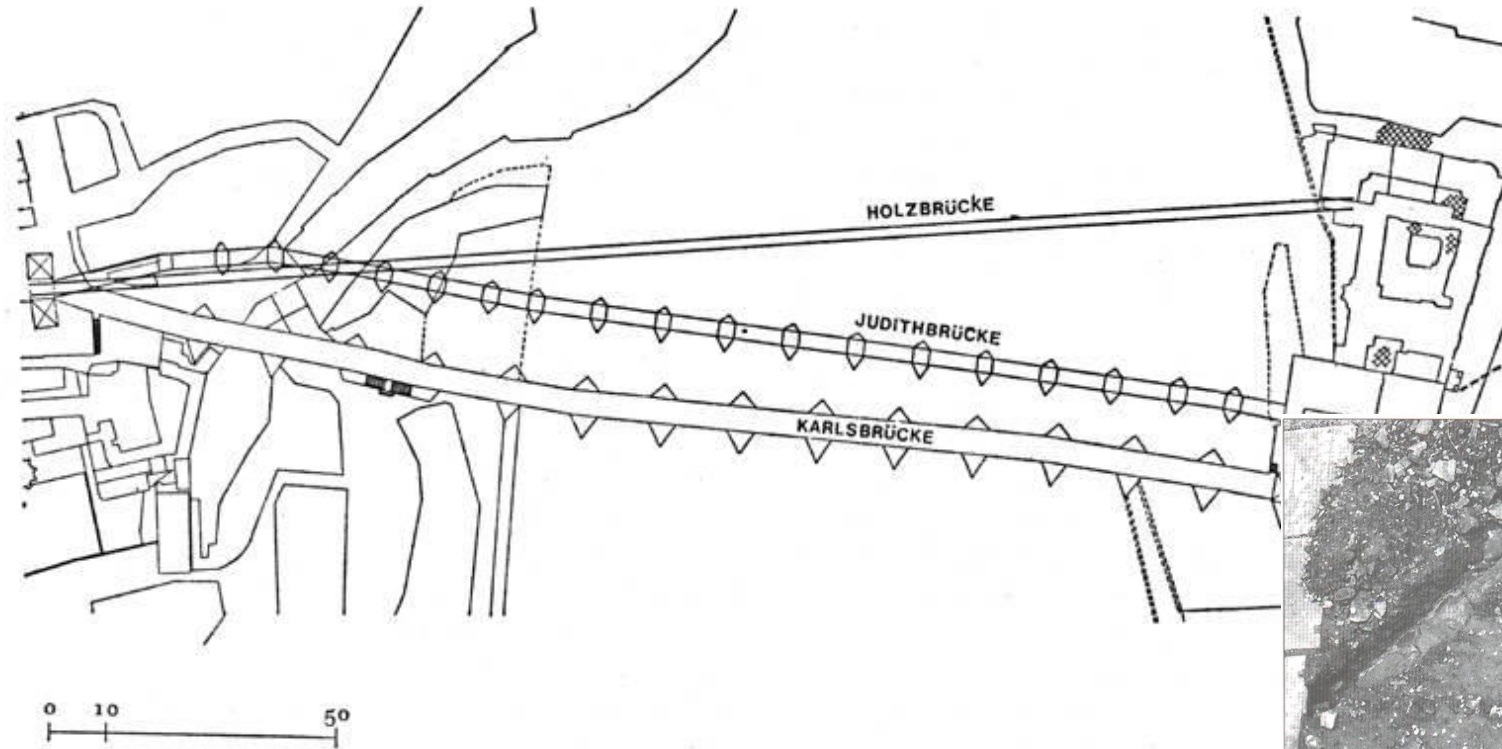
Praha - Vyšehrad

* 3/3. 11. st. (Nechvátal, Varadzin X 10. st. Píša, Soukopová)
1. pís. Zmínka: 1396 - stavba patřila vyšehradským choralistům
1420: poničena hnutí
1523: neznámý účel – nazvána stavbou pohanskou
1533: opravena
30-ti letá válka: fce prachárny
1678: smlouva o polrytí střechy
Opravy 1710, 1719, 1750
1757: poškozena
1784: zrušena - vojenský erár
1850: obytná – v apsidě – kuchyně
1875: vykoupena kapitulou - obnova arch. Antoninem Baumem v letech 1878–1880 (novoromanský J-vstupní portál místo západního, nová stylová hlavní římsa, provedena změna oken)
Změna trasy silnice při rotundě →vyztužení základů po roce 1924
1924-1926: archeologický výzkum – K. Guth
Interiér: 3 podlahy - ve 2. podlaže - 2 mince
Hřbitov: na J, V, S – starně
Zdivo: hrubě opracované opukové kvádry (opus pseudoisodomum); š=88-92 cm (stejná jako u baziliky sv. Vavařince)
Válcová loď zaklenutá kupolí s otvorem na vrcholu a ukončenou lucernou se 4 sdruženými okny a kuželovou střechou
Apsida: ve svém středu a v přechodu do lodi členěna 3 lizénami

Pískovcová dlažba a pískovcové odstupňované zábradlí Juditina mostu (přízemí domu čp 77/III v ulici U lužického semináře)

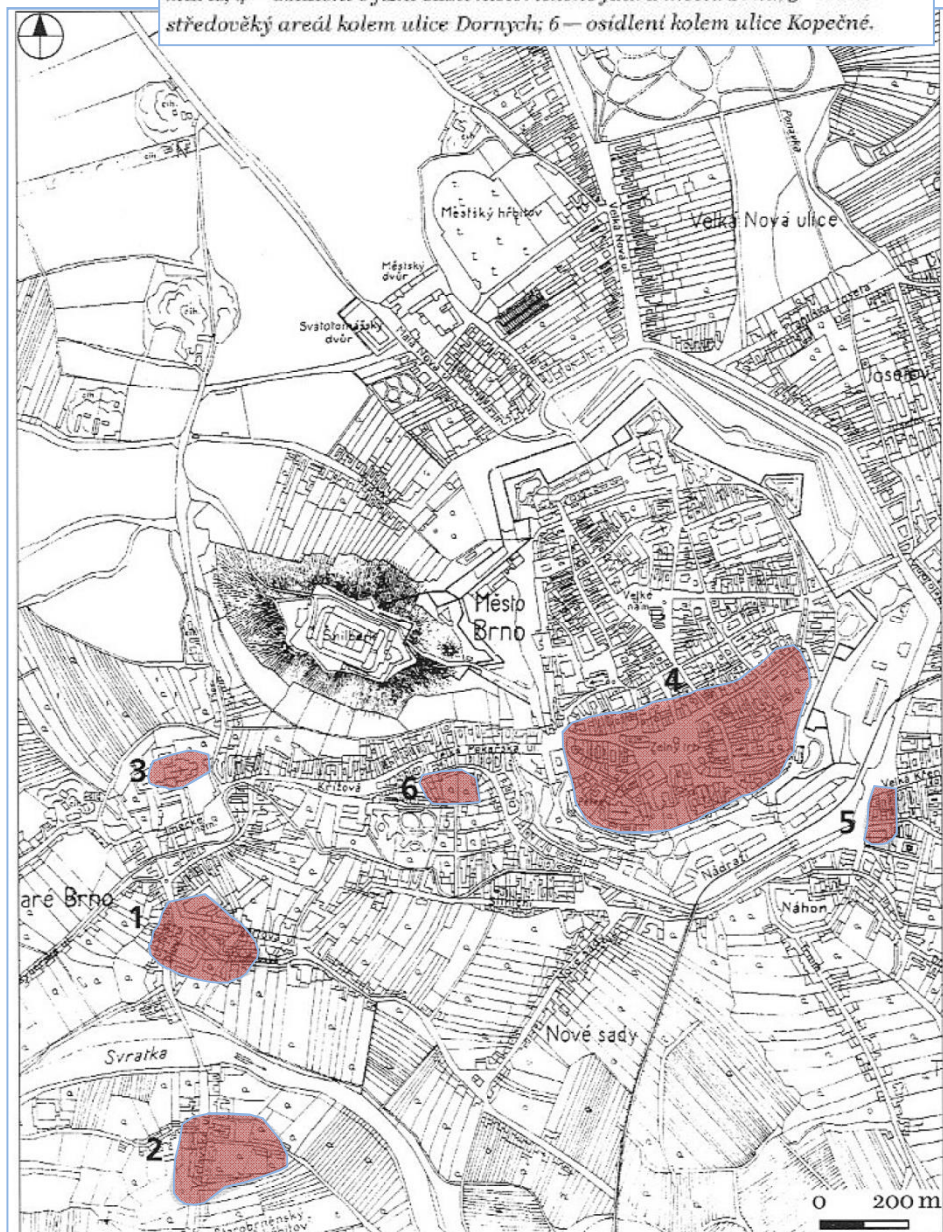

Praha, Juditin most

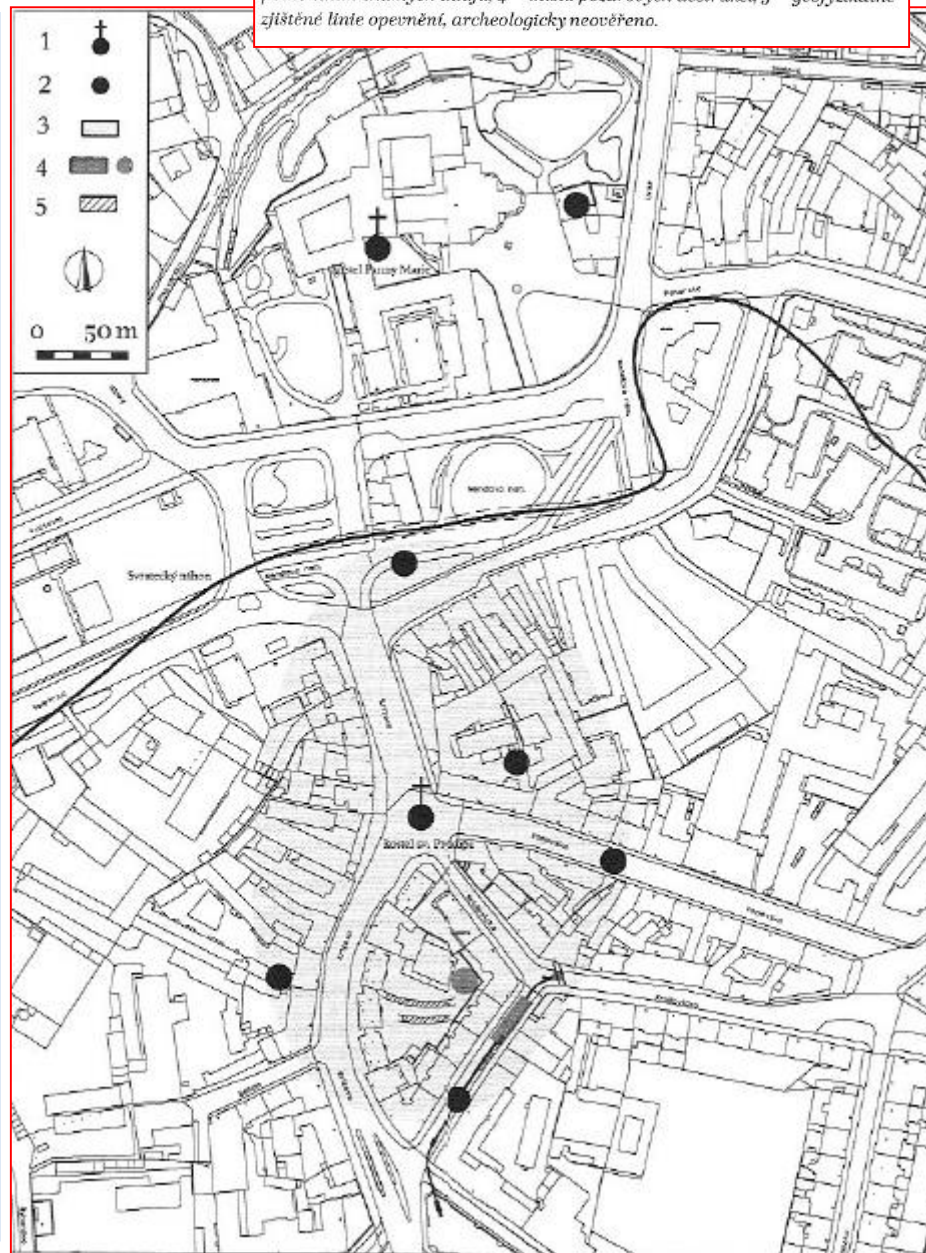
Pilíř mostu v korytě Čertovky

BRNO

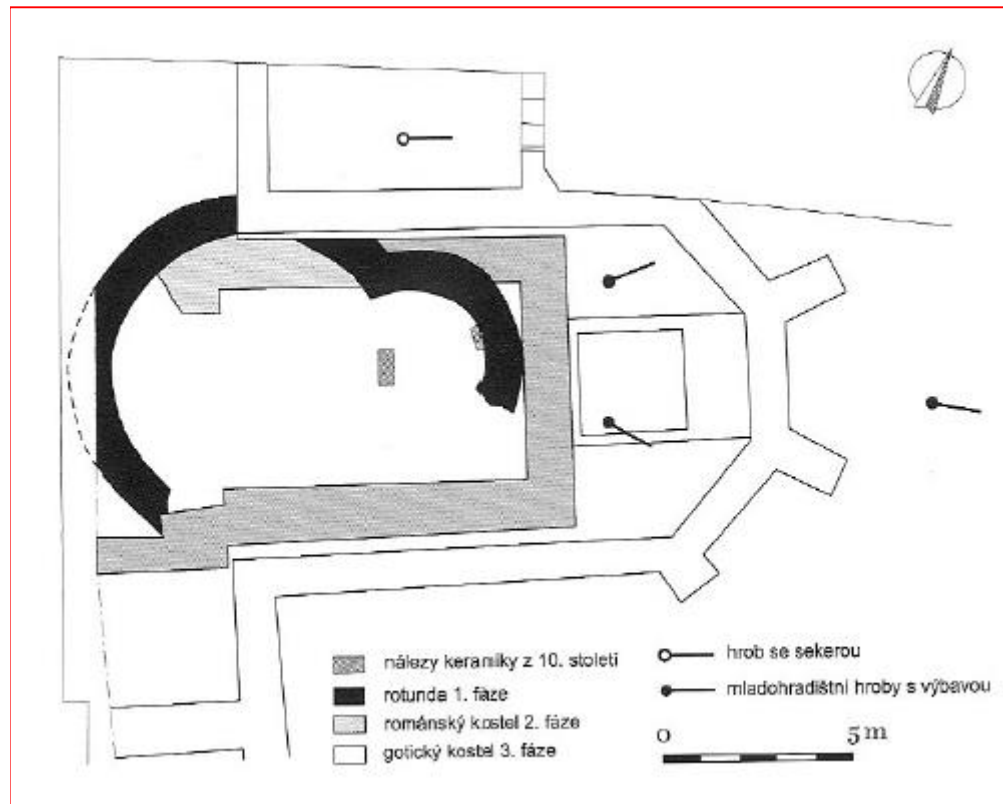
Brněnská aglomerace ve druhé polovině 12. století. 1 — jádro starobrněnské aglomerace s předpokládaným hradem; 2 — pravobřežní podhradí kolem Vídeňské ulice na katastru Štýřic; 3 — levobřežní okrsek kolem kostela Panny Marie; 4 — osídlení v jižní části historického jádra města Brna; 5 — raně středověký areál kolem ulice Dornych; 6 — osídlení kolem ulice Kopečné.

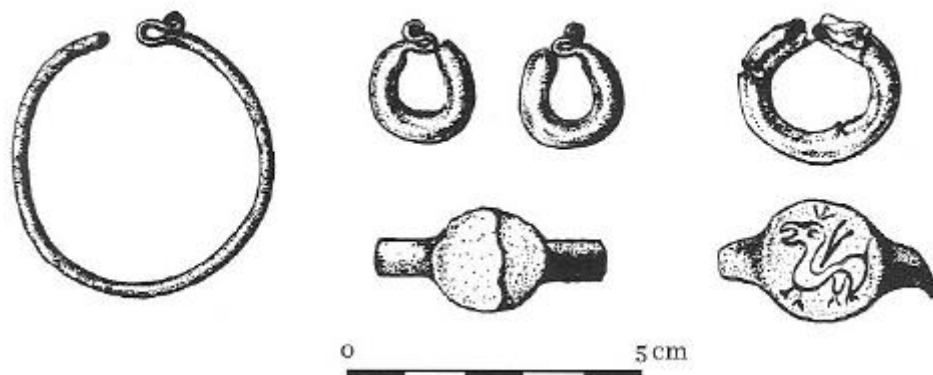
Staré Brno, situace osídlení 11.–12. století mezi ulicemi Pořičí a Mendlovým náměstím. 1 — rotunda Panny Marie a kaple sv. Prokopa (asi až z 13. století); 2 — místa zjištěného osídlení; 3 — předpokládaný rozsah osídleného areálu podle zatím známých údajů; 4 — místa požárových destrukcí; 5 — geofyzikálně zjištěné linie opevnění, archeologicky neověřeno.

Kostel Panny Marie Staré Brno

Staré Brno. Půdorys tří fází kostela Panny Marie z 11.–13./14. století.

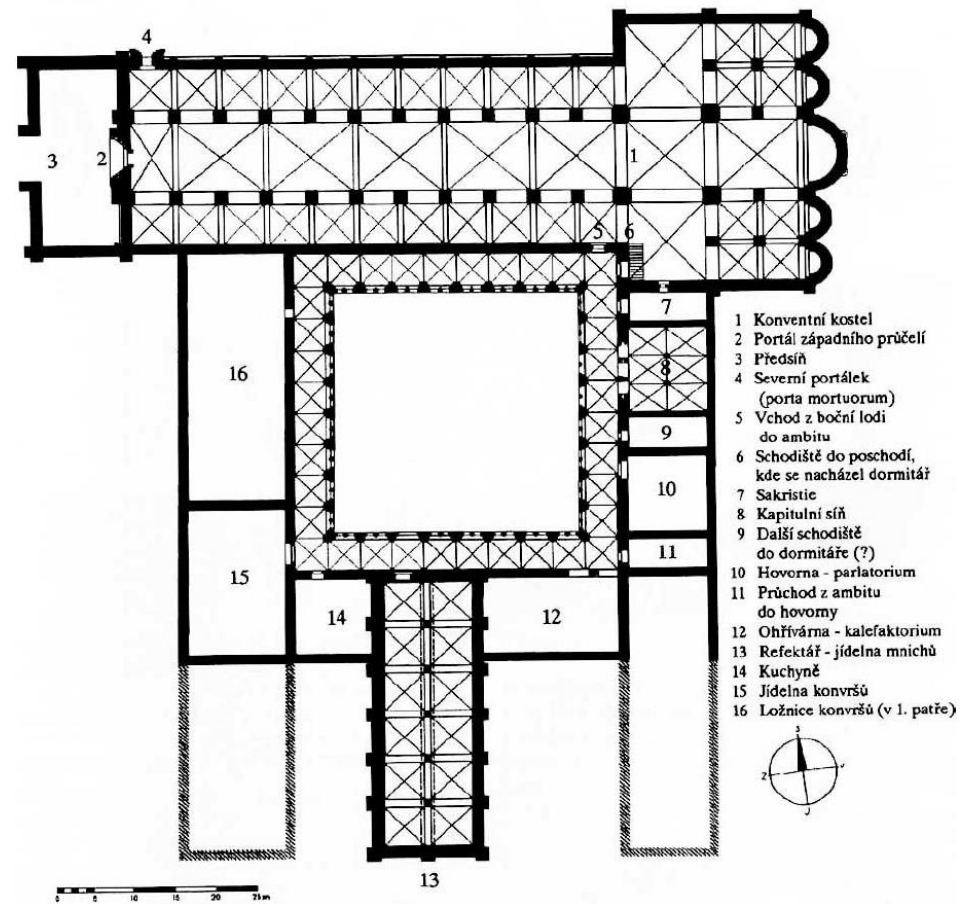
Profánní zástavba - dřevohliněná

Zahlubené suterény domů a ražené sklípky
Zánik

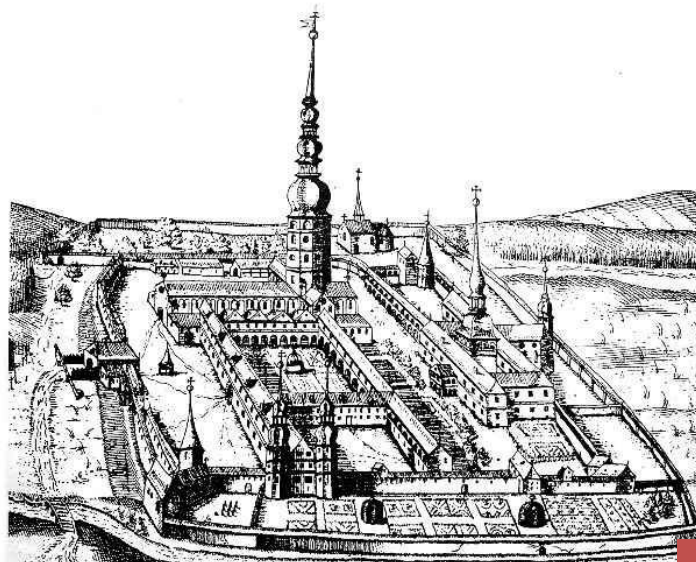
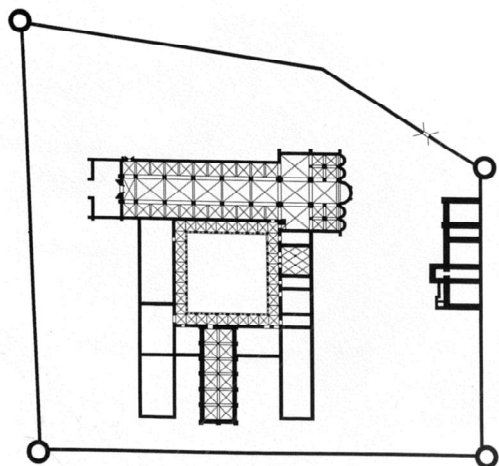
1. horizont 1/3.13. st.
2. horizont . Pol. 13. st.

Podsklepení obytných staveb

VELEHRAD

opevnění

SV nároží, průměr 10 m, válcová

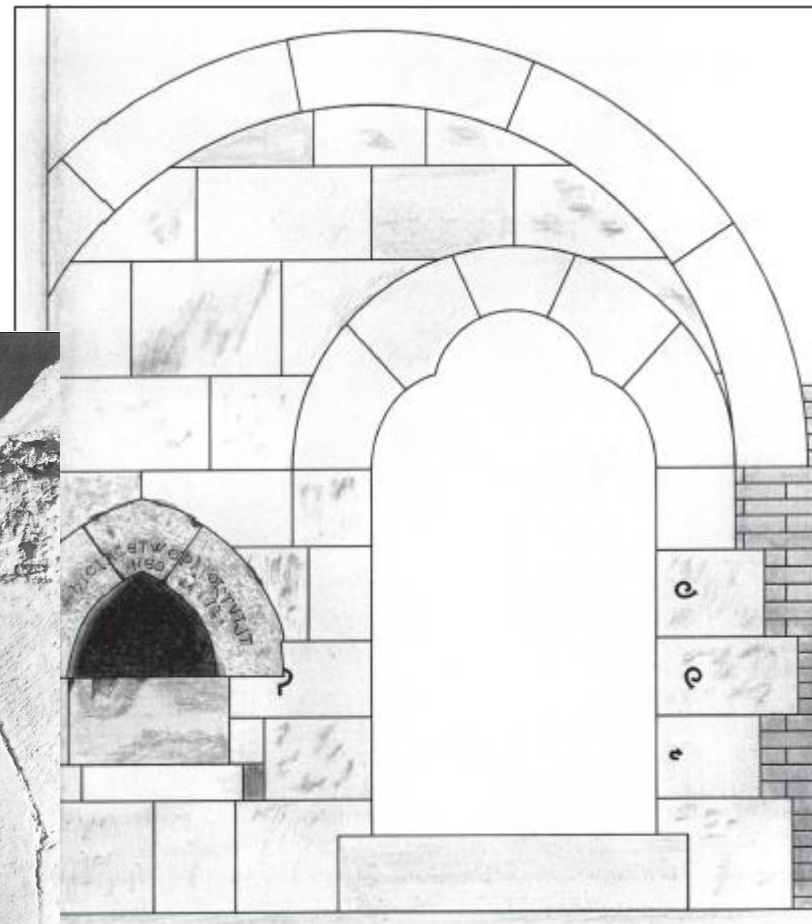
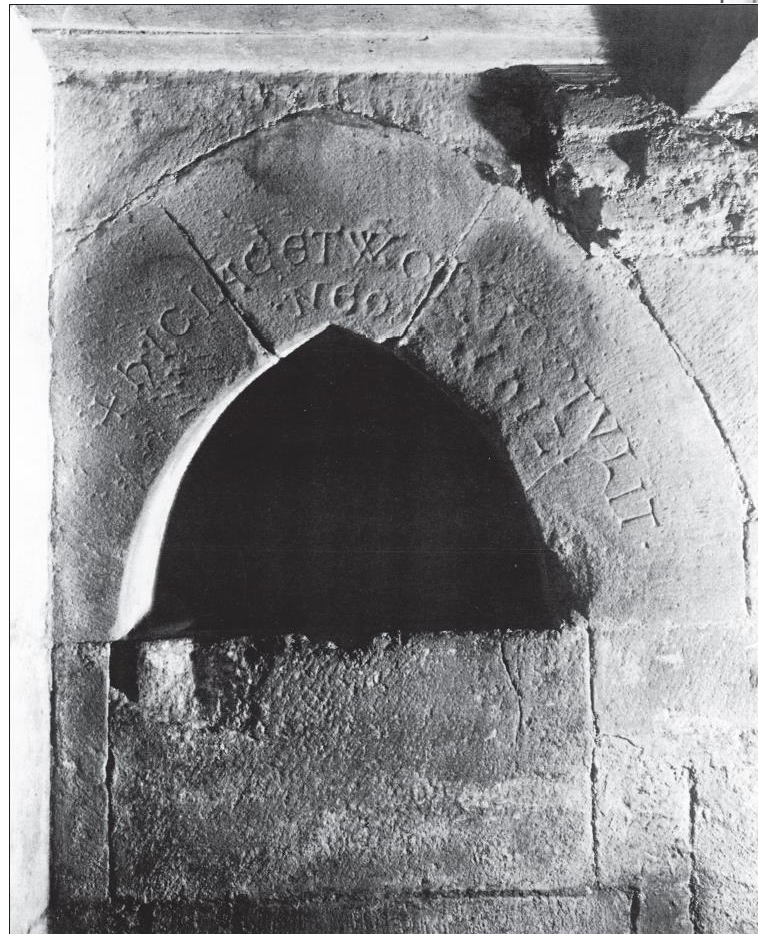

SZ nároží opevnění: výstavba hranolové věže kolem pol. 13.st. Pískovcový sokl se zkosenou horní hradnou

Arch. Výzkum: 1937

+ HIC IACET W. Q P A. OL. TVLIT. / NEO ... IZ. //

PUSTIMĚŘ

rotunda sv. Pantaleona

* Po pol.12.st.

Arch.výzkum 1977-1978

Tribuna v západní věži, farní kostel

kolem 1239: v majektu ol.biskupství

1243: biskupská synoda

Zdivo: š=2 m – směr ke kapli sv. Anny (v areálu bývalého raněgotického farního kostela sv. Jakuba) - pís.pram. 14.st:
eistence farního dvorce - ? Zbytek románského sídla (2/2. 13.st – nahrazeno biskupským hradem na Zelené Hoře

Konečný, L., Některé novější poznatky ke vztahu románských sakrálních a profánních objektů jižní Moravy.

Pustiměř, rotunda sv. Pantaleona

ROKYTNÁ

Okr.

Novotný 1980/1981 : Hrad rokyten: románská stavba - kostel – jednolodní obdélná loď se čtvercovým presbytářem (kněžištěm), zasvěcení sv. Hypolit - spojitost se znojemskými křížovníky

Sondy k základům kostela: rozšířený základ z hrubě opracovaných kamenů spojovaných maltou

* Kostela poč. 13. století, po zániku hradiště

(AH: Archeologický výzkum hradu „Rokyten“ na Moravě z 11. až první poloviny 12. století, jeho hradební obvod a románský dvorec v Řezovicích; VVM 1981)

Veveří: románský kostel Matky Boží s tribunou + zeměpanský dvorec (před * hradu Veverčí) –

Štěpán a Jakub z Veverčí 1213, 1240 (CDB II, č. 109, č. 110; CDB III, č. 260)

analogie: Zběčno, Velíz, Kamýk (Menclová ČH I, 189)

Veverský purkrabí – 1222: * kamenného hradu na opyši ostrožny (analogie – přenesení Bezděz – románský kostelík + dvorec; Landdštejn)

PLANÁ

okr. Tachov

Románský kostel sv. Petra a Pavla kolem 1240

Portál – analogie na hradě Volfštejně

Starší fáze: patrně dřevěný kostelík – kůlové konstrukce a kolem mladohradební hřbitov

+ sídlení aktivity 11.-12. století

PŘIBYSLAVICE

okr. Třebíč

1231: Přibyslavice – středisko provincie

V. Richter 1957 : 1. zmínka hypoteticky k roku 1214; * kostela těsně před r. 1224 – Přibyslavice menší opevněný zeměpanský dvorec – tzv. týnec; v kostela – tzv. saské lomenné portálky (Richter 1957, Zprávy památkové péče XVII)

1224: 1. zmínka o kostele a faře; románské obytné stavení při kostele

B. Novotný 1970: opravy kostela – výkop v podlaze – apside; jednoduchá obdélná dispozice – plynule přechází loď v apsidu (13x7 m); odvolání na staré zprávy o kostele a jeho opravách – freska panny Marie na jižní zdi a datace na omítce 1056, přiklání se ke čtení 1156 (Přehled výzkumů 1968, 55-56); * kostela kolem pol. 12. st.

Radová – Štiková 1976 (AR): civilní zástavba na sákristii: románská okénka a portál SV-budovy (tzv. sakristie) přeneseny z původního kostela; datace: PS; fce strážní, obranná

SZ – část – přistavěná v renesanci

Konečný: kostel sv. Gottharda;

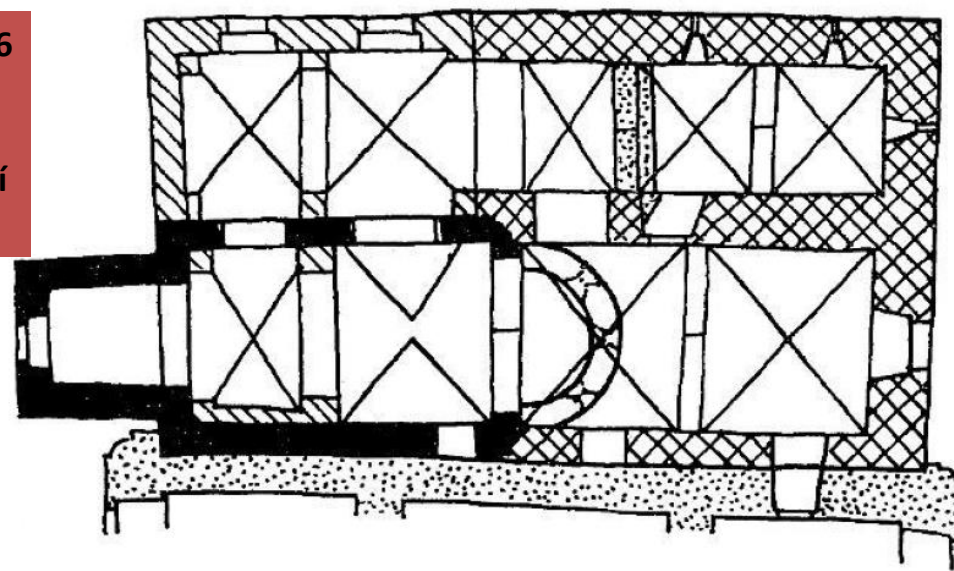
1. etapa: Sákristie: záklenky z drobných lomových kamenů – příznačné pro venkovské stavby (této oblasti), portál: na původním místě – pozdněrománský , nesjtarší sakrální stavba konec 12.st.
2. etapa: SV – budova - pozdněrománská: trojpodlažní palác

⁵⁹⁸ Kudělka, Zd.: Stavební vývoj románského kostela v Přibyslavicích, *Umění* 30, 1982, s. 43. Tam rovněž obsáhly výklad stavebního vývoje kostela včetně domněnky, že v Přibyslavicích již ve 13. století existovala bohoslužebná místa dvě (tamtéž, s. 44-45). Za současného stavu poznání je ovšem třeba hovořit skutečně jen o domněnce.

Románské okénko v S-zdi sakristie

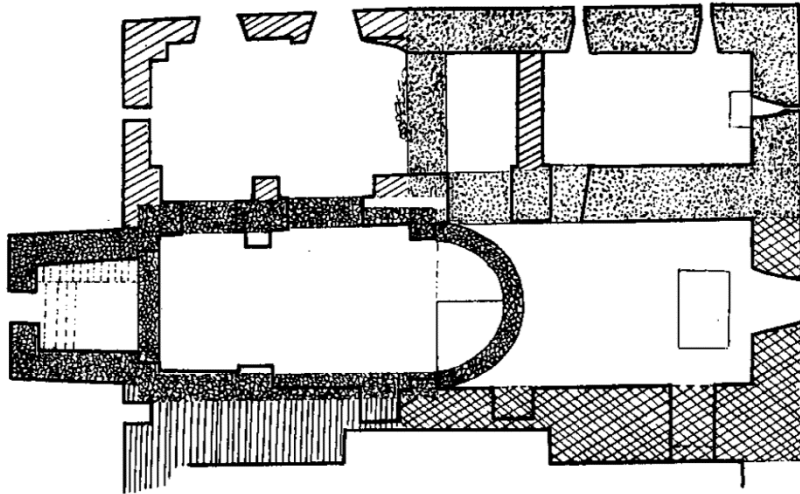
Radová – Štiková 1976
Černě: románské
Kříženě: gotické
Šrafovaně: renesanční
Tečkovaně: barokní

0 10 m

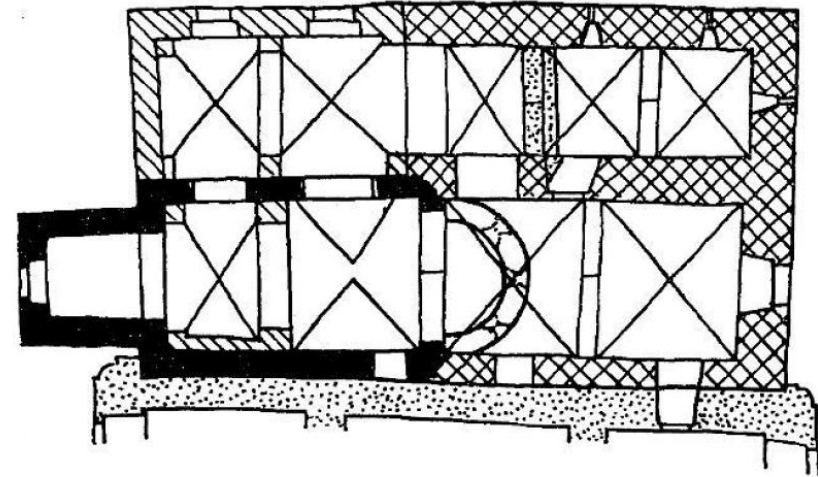
Uhlíř 1970, 105, obr. 2

PŘIBYSLAVICE

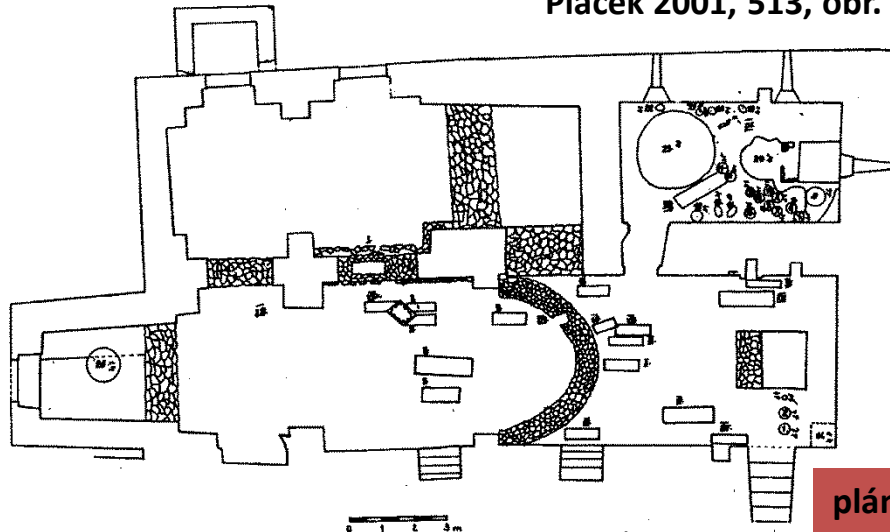
- 1. kolem poloviny 12. století
- 2. počátek 13. století
- 3. kolem roku 1220
- 4. počátek 14. století

Radová – Štiková 1976, 291, obr. 1

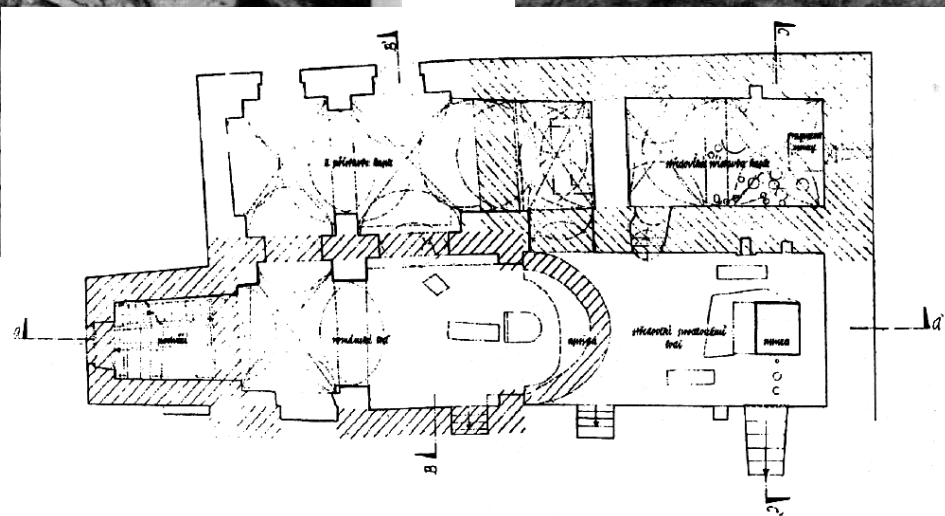
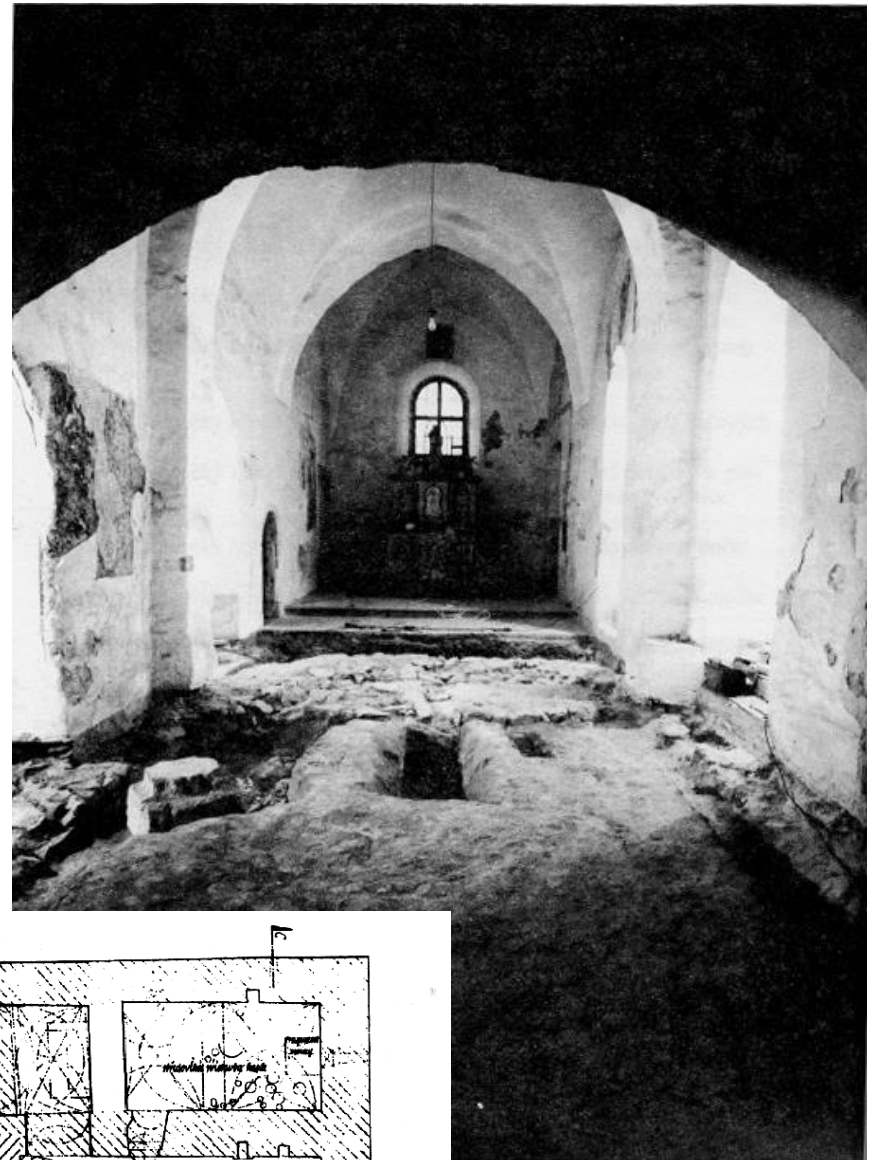
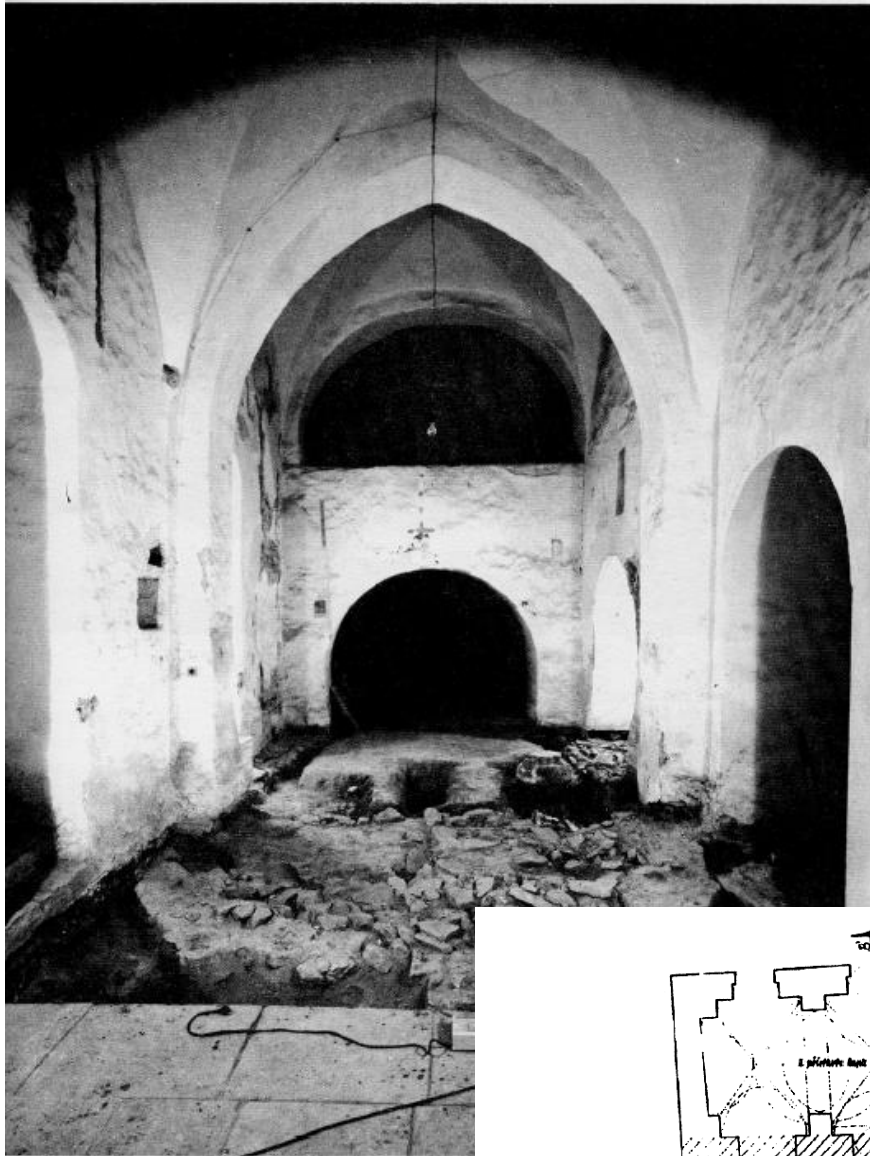

černě: románské
 kříženě: gotické
 šrafovaně: renesanční
 tečkovaně: barokní

Plaček 2001, 513, obr. 980

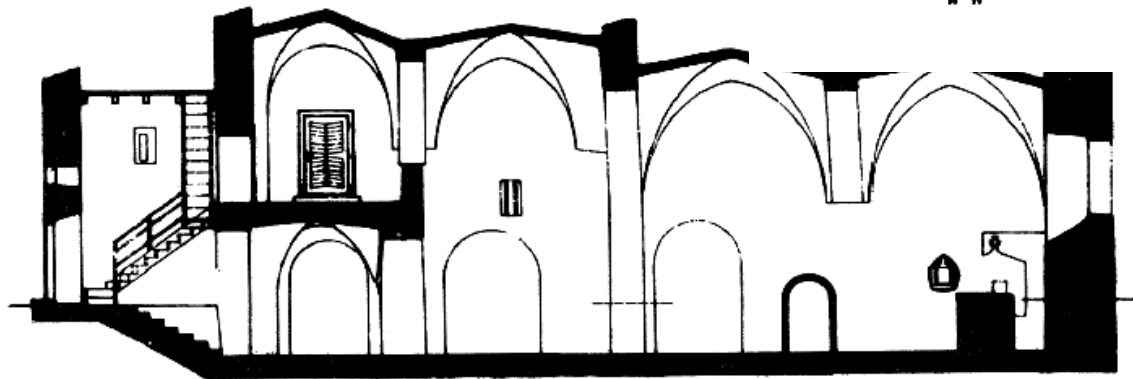
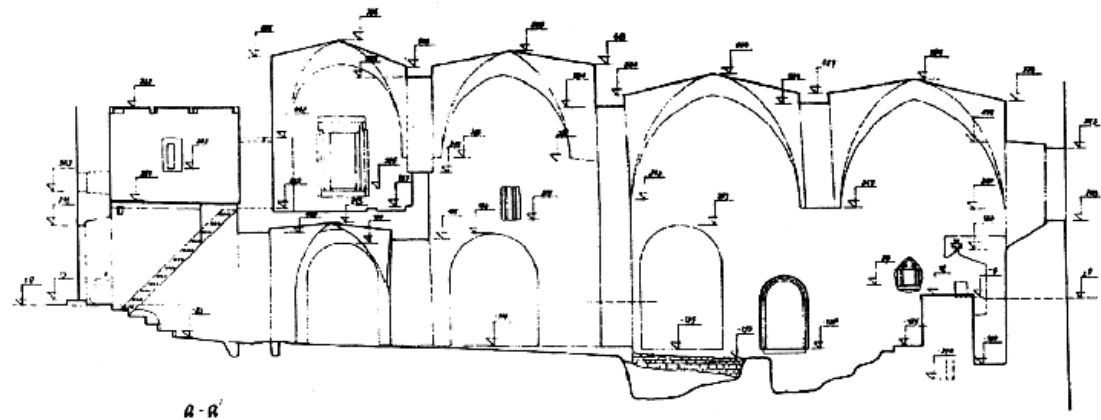
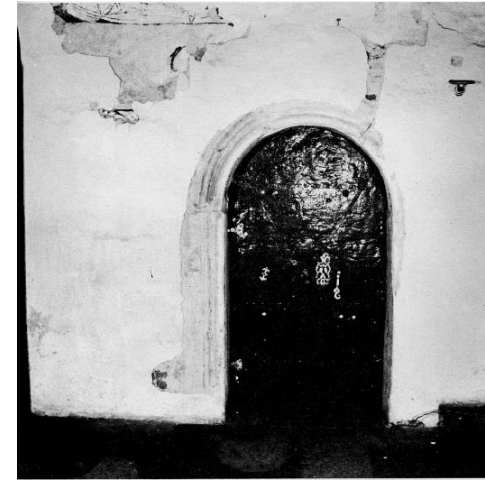
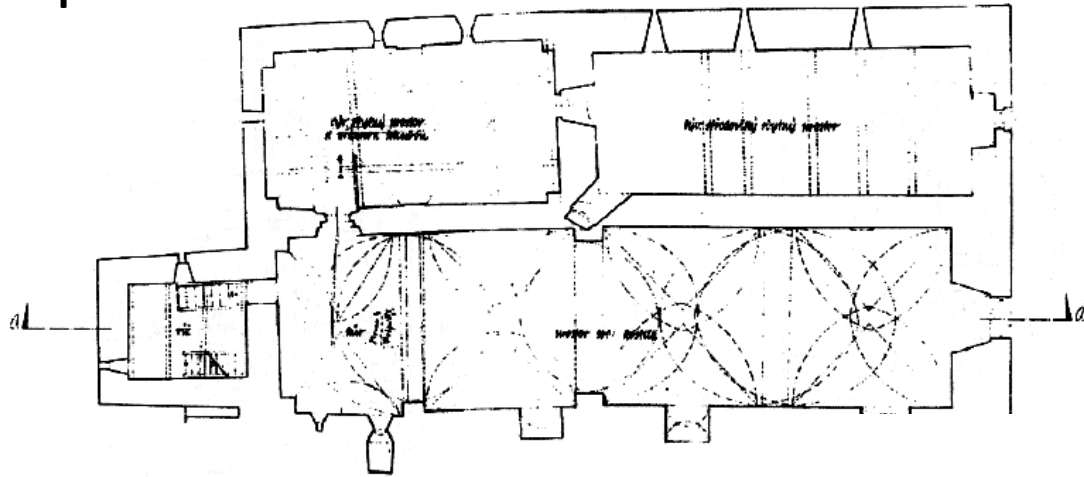

plán arch. výzkumu: J. Uhlíře

Uhlíř 1998,

I. patro

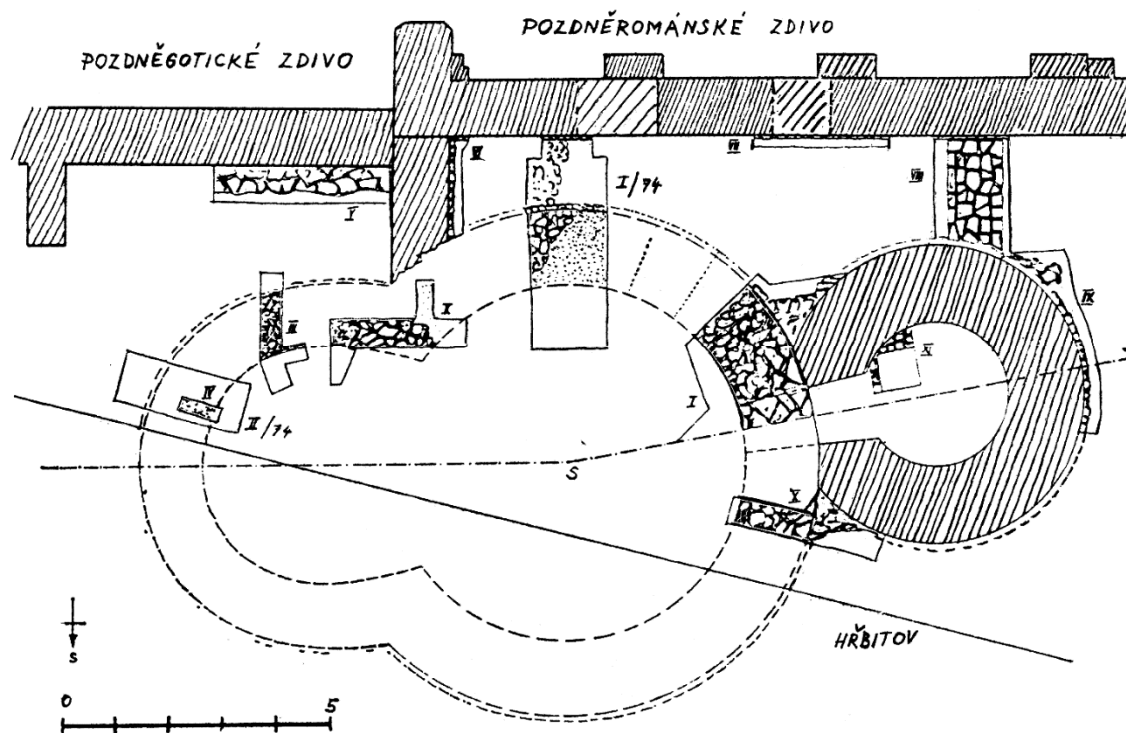
Podélný řez: stav pře úpravou a návrh architektonické úpravy

Konečný, L., Některé novější poznatky ke vztahu románských sakrálních a profánních objektů jižní Moravy.

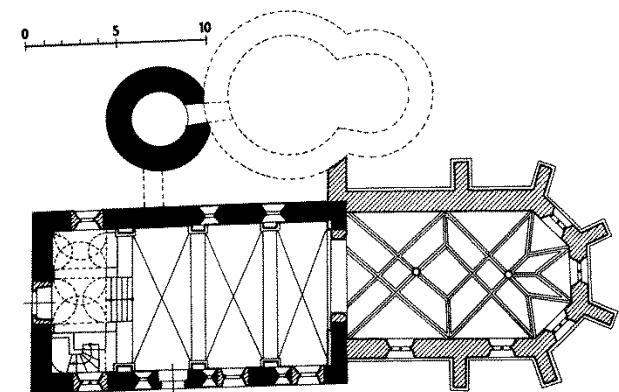
Jemnice – Podolí: PV 1974, tab. 46 – sonda VI a VIII,

Arch.výzkum v roce 1974; pozdněrománská palácová budova a starší farní tribunový kostel – analogie – Přibyslavice

1. etapa: Rotunda + válcová věž - fundace – kníže ½. 12.st.
2. etapa: následně v majetku - královna Konstancie – obdélná budova - přestavěná v gotice v kostelní loď (přístavba presbytáře); 2 paralelní zdi mezi obdélnou stavbou a rotundou (Z – arch. zjištěna)

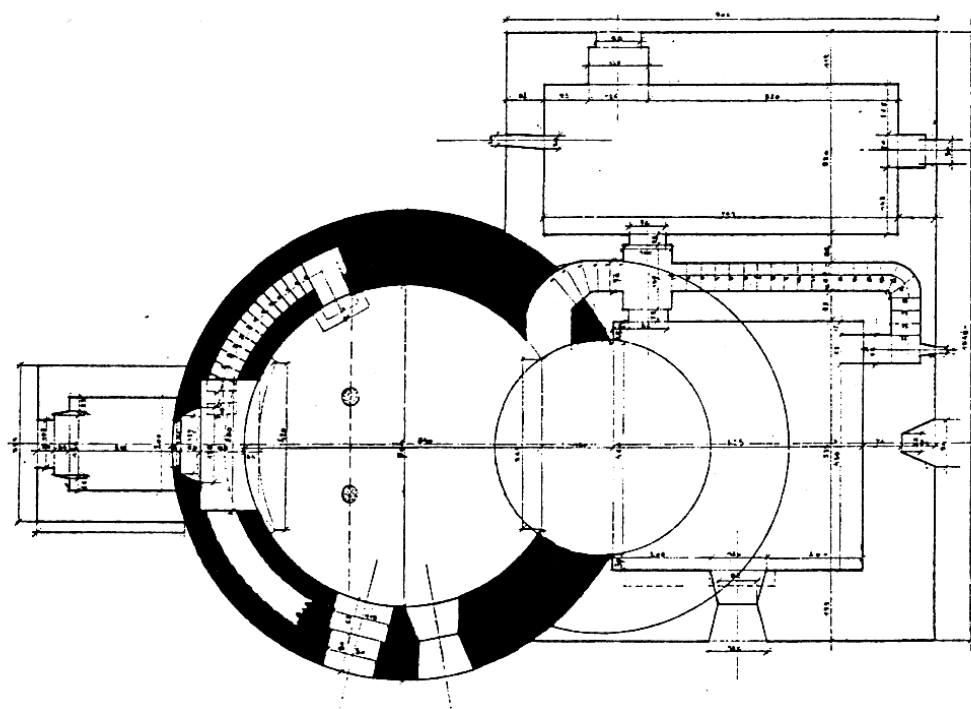
Jemnice
kostel sv. Jakuba Většího

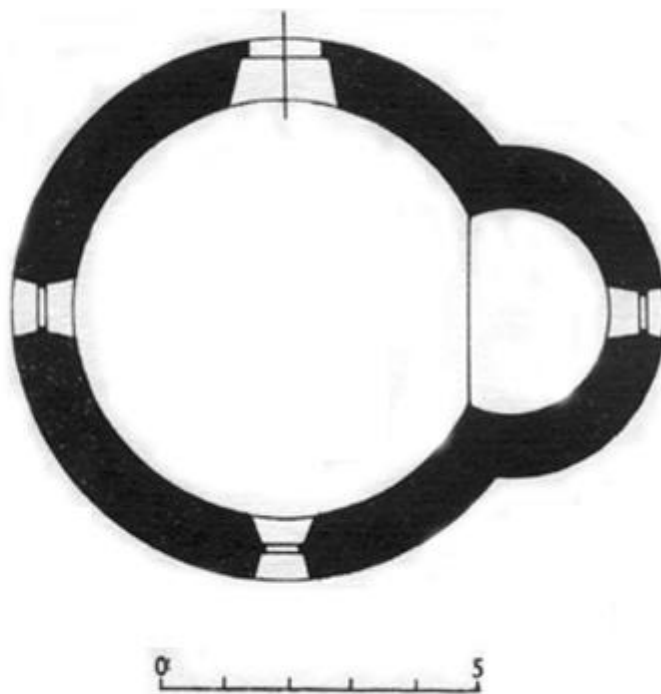

ŠEBKOVICE

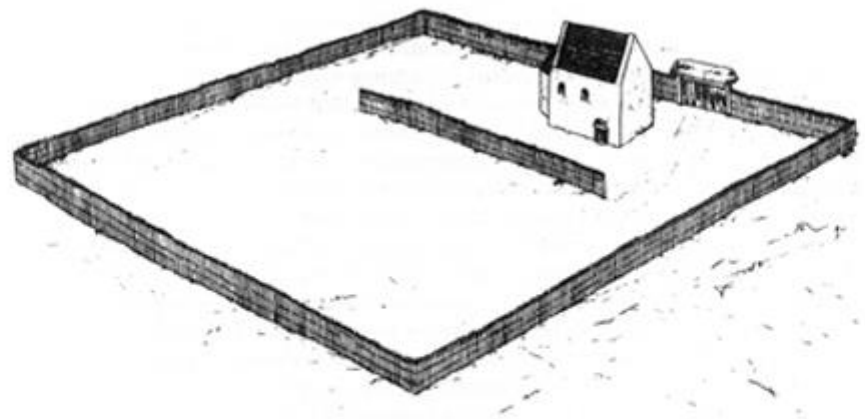
Rotunda sv. Máří Magdalény

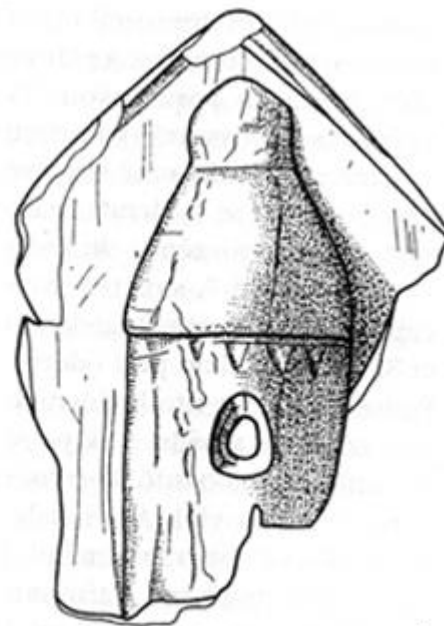
Půdorys podle Ch. Salm-Reifferscheidta 1936; Měřinský 1998: Jemnicko

Stary Plzenec, kostel sv. Petra.

Velmožský dvorec s kostelem sv. Víta. Výzkum o křídě půdorys celé stavby; palisádu s bránou a palisádu oddělující kostel do ostatní plochy dvorce. P. dorys a rozměry celého objektu byly rekonstruovány. Kresba M. Ernée

Žatec

Litomyšl

bazilika Panny Marie

Severin 2006, AH 31, 291-301

Literatura:

Huml, Archeologia Pragensia 8, 1987, 157-254

Huml 1977 AR 29, 406-416, 477-479

**Juřina – Předlokační zástavba v Klimentské ulici na Novém Městě Pražském. FUMA
- půdorys kostela sv. Klimenta**

Huml 1975 Archeologické výzkumy v Čechách 1972, Níměstí Curiových

Reihertová 1967 AR, 19, 525-534

Šolle PA 1969/60, 1-124

Hrdlička 172, AR 24, 140-141